

Yörük Hikayeleri

Duran YILMAZ

Yörük Hikayeleri

Birinci Baskı, Mart 1983
Dayanışma Yayınları

Kapak Resmi: Sayim Koç
100x110 yağlı boya tablo

Antalya Muratpaşa Belediyesi' nin kültür yayınıdır, satılamaz.

ISBN: 978-625-7057-94-3

DİZGİ OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI: 48060

Konya, Aralık 2020

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCI SERTİFİKASI: 44040

Yörük Hikayeleri

Duran YILMAZ

DURAN YILMAZ

Duran Yılmaz, 1943'te Antalya Serik ilçesinin Yumaklar köyünde doğdu. 1957'de girdiği Aksu Öğretmen Okulu'nu, 1964'de bitirdi. Sivas, Siirt ve Antalya'nın köylerinde ilkokul öğretmenliği yaptı. 1992'de emekli oldu.

Mehmet Fuat, Duran Yılmaz'ın ilk öykülerini, Yeni Dergi'de özel bir sunuyla 1972 yılında yayınladı. Daha sonra Yeni Adımlar dergisinin açtığı hikâye yarışmasında "Yurt Yeri" övgü, "Kışlak" ise birincilik ödülleri aldı. 1975 Antalya Sanat Festivali yarışmasında da "Başaklar Olgunlaşırken" adlı öyküsüne başarı ödülü verildi.

Yazarın öyküleri Yeni Toplum, Yansıma, Sanat Emeği Türkiye Yazıları, Yarına Doğru, Karşı, Kıyı, İnsan ve Kırk Merdiven dergilerinde yayımlandı. "Gökkuşağında Üç Şeytan" kitabı yayınlanmak üzereyken Türkiyeli Yazarlar Çalışma Grubu'nun düzenlediği bir edebiyat programına katılmak üzere gittiği Almanya'da rahatsızlanarak 1995 yılında vefat etti.

Duran Yılmaz'ın bugüne kadar yayınlanmış kitapları:

"Keloğlan ve Ak Ülke" (1981)

"Küçük Balıkçı" (1982)

"Yörük Hikayeleri" (Dayanışma 1983)

"Çoban Çocukları" (1988)

"Kadın Korkusu" (Broy 1992-1993)

Kadın Korkusu kitabı çeşitli dergilerde yayınlanmış öykülerinden oluşmaktadır.

"Gökkuşağında Üç Şeytan" (Prospero 1995)

Kısa bir roman denemesidir.

SUNUŞ

Yörük kültürü Anadolu coğrafyasının, Türkiye'nin kültürel dokusunun temel yapı taşıdır. İnsan ve doğa sevgisiyle şekillenmiş barış, hoşgörü, eşitlik, emek ve özgürlük idealleriyle yoğrulmuş bir yaşam tarzıdır. Kendi dünyasını sırtında taşıyan, kadim bir kültür olan Yörük kültürü, sahip olduğu ve savunduğu değerlerle evrensel kültür mirasının da bir parçasıdır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Toros Dağları'na bakınız, eğer orada bir tek Yörük çadırı görürseniz ve o çadırda bir duman tütüyorsa, şunu çok iyi bilin ki bu dünyada hiçbir güç ve kuvvet asla bizi yenemez" sözünü bizler vasiyet olarak benimsiyoruz. Kara çadırda simgeleşen değerleri, yaşamın her alanında hayata geçirerek; bizlere bırakılan vasiyeti yerine getirmeye çalışıyoruz.

Muratpaşa Belediyemiz ilçemizde temel belediyecilik ve sosyal belediyecilik hizmetlerini muazzam bir denge içinde yürütür. Kardeşleşme, komşulaşma çalışmalarına da büyük önem verir. Başka bir ifadeyle, obanın birliği bizim için çok önemlidir. Tüm komşularımıza ayrımsız bir kamu hizmeti sunuyoruz. Çünkü bizim köklerimizi saran kültür budur. Yörük barışçıdır, Yörük hoşgörülüdür, Yörük diplomatiktir, Yörük rekabetçidir, Yörük çok zekidir, Biliyoruz ki; milli kültürümüzü detaylarıyla ve değerleriyle anlayarak geleceğe uyarlısak, yeni kuşaklarımıza öğreterek ve kamu yönetime uygularsak dünya çapında güçlü bir halk, güçlü bir millet ve kültür olarak başköşede yerimizi alırız. Yerel değerlere sahip çıkmadan, onun gelişimine katkı sunmadan, bütün insanlığın ortak mirası anlamında evrensel değerlerin bir parçası haline gelinebilir. Bu noktada bize düşen görev, Yörük kültü-

rünü ve savunduğu değerleri obada, şehirde, evde, işte, yaşamının her alanında yaşatmaktadır.

Ve Duran Yılmaz... Antalya'nın Serik ilçesinin bir köyünde doğan, çocukluğu kıl çadırdaki geçen, Yörük kökenli bir öğretmen. Kent yaşamına ve kalabalıklara mesafeli, başı dumanlı dağlara sevdalı bir yazar. İlk öyküleri 1970'li yılların başında, Yörük Hikayeleri ise 1980'li yılların başında yayınlandı. Yörük kültürünü ve yaşamını, yerel sözcüklerle zenginleştirerek anlattığı hikayeler samimi ve tanıdık. Yazar, Toroslardan Teke'ye, Anamas Yaylası'ndan Sanni'ya Serik Ovası'na, Manavgat Çayı'ndan Aksu Çayı'na bu coğrafyanın hikayelerini anlatıyor. Bu toprakların insanları Koca Memiş'le Sarı Zeynep, Çöven Veli'ye Hatçe Kadın, Uzun Kerim'le Gök Emine, Alibaz'la Güllü Ana, Honamlı Merdin'le Karaveli canlanıp aramıza katılıyor.

İlk baskısı Mart 1983 yılında Dayanışma Yayınları'ndan çıkan kitap Duran Yılmaz tarafından yeniden düzenlenmiş ve dört yeni öykü eklenerek baskıya hazır hale getirilmiş ama okuyucusuyla buluşamamıştır.

Yörük kültürünü gelecek kuşaklara aktarmak ve kültürel belleğimize işlemek amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalıştay ve sempozyumlardan sonra Duran Yılmaz'ın Yörük Hikayeleri'ni 37 yıl sonra okurla tekrar buluşturmanın heyecanını yaşıyoruz.

Kitap kapağı ve hikayelerde yer alan yerel sözcüklerin anlamları ile ilgili destekleri için Doç. Dr. Fatih Uslu'ya; bu kültürel mirasın geleceğe taşınması için kitabın yayınlanmasına izin veren Duran Yılmaz'ın değerli çocukları Tolga Yılmaz ve Bilge Yılmaz Acar'a teşekkür ediyoruz.

Ümit Uysal

Muratpaşa Belediye Başkanı

TEŞEKKÜRLERİMİZLE...

Antalya Yörükler Derneği
Teke Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu
Dünya Yörük Türkmen Birliği Federasyonu
Avdan Köyü Yörükler Derneği
Irak Türkmen Derneği
Antalya Yörük Türkmen Derneği
Kötekli Yörükler Derneği
Solaklı Yörükler Derneği
Demre Yörükler Derneği
Küresinliler Yörük Türkmen Derneği
Kemer Yörükler Derneği
Elmalı Yörükler Derneği
Honamlı Yörükler Derneği
Hoy-Der Honamlı Yörükler Derneği
Kepez Yörükler Derneği
Kaş Yörükler Derneği
Manavgat Yörük Derneği
Teke Avşar Yöresi Yörük Derneği
Hayta Yörükler Derneği
Elmalı Yörükler Derneği
Ermenek Yörükler Derneği
Kaş Yörük Türkmen Derneği
Serikliler Derneği
Korkuteli İmecikliler Yörük Derneği
Korkuteli Yörükler Derneği
Batı Akdeniz Yörük Türkmen Ocağı
Ahlat Yörük Türkmen Derneği
Likya Patara Yörükler Derneği

Dünya Avşar Yörükleri Derneği
Alanya Yörükler Derneği
İncekum ve Çevresi Yörükler Derneği
Kumluca Yörükler Derneği
Antalya Yörük Türkmen Boyu
Antalya Yörük Türkmen Gençlik Derneği
Sibel Gezen (Yörük İl Hatunu)
Hamdi Sarıca (Yörük İl Beyi)

Türkiye genelinde varlıkları ve mücadeleleri ile
Yörük kültürüne destek veren
tüm Yörük derneklerine,
Akdeniz Üniversitesi Yörük Kültürü Uygulama ve
Araştırma Merkezi ve
Alanya, Burdur, Isparta, İzmir, Mersin ve Muğla
Yörük Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezleri'ne
teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
TEŞEKKÜR	7
YURT YERİ	11
GÖÇ ÜSTÜ ÖLÜ	21
KIŞLAK	27
ÖĞREK	40
BAŞAKLAR OLGUNLAŞIRKEN	45
KARAKIŞ	56
KILKURDU	63
FİLİNTANIN UCUNDA	73
AY IŞIĞINDA ÜÇ KARALTI	79
DÜNYANIN EN GÜZEL ERKEĞİ	85
BEKÇİ KARAVELİ	92
YÖRÜK SÖZLÜĞÜ	97

“Œol kara çadırda geçiyor günler
Onun için bozgun ter telimiz”

YURT YERİ

*“...bir yayla, bir davar ile
Ala dilber mor çimenli yurt gerek.”*

Güz sıcaklarının sonu yaklaşır. Kışı muştulayan serinlikler yaylaları örtmeye başlar. İşte tam bu zamanda develerin, eşeklerin, sürülerin, Yörüklerin, Teke’yi özleyen durgunlukları gelir üstlerine. Yalnız malların dillerini, gönüllerini, sürülerin içinde nazlı birer çiçek gibi yetişen, yürekleri tutkulu tombul Yörük kızları bilir. Bir de çileli büyükler. Bir gün gelir develer, eşekler, üzüm karası koyun sürüleri yerden bir ot koparıp yemezler. Bu zaman, Yörüklerin yüreklerine kış korkusunun, kışlak derdinin kor gibi oturduğu zamandır. Kundakta çocuk, ormanda sürü, kılıfta kaval tasadadır. Kışlak derdi bir ince yaradır dinmeyen, kanayan, Yörük adı var olalı.

Sabahın erinde çamlı Anamas Dağları’ndan, kekik kokulu yamaçlardan bir yel süzülüp saçılıyordu yayla düzlüklerine. Sürü öylece duruyordu. Develer çadırların içine içine geliyorlardı. Halbuysa sürünün yayılma zamanıydı.

Koca Memiş tunç yüzünü buruşturdu; sürüyü yerden bir ot, daldan bir yaprak koparmaz görünce. Kendi kendine söylendi:

“Bu, hep böyledir. Göç zamanı gelince böyle yaparlar, Kara kara bakarlar insanın yüzüne. Bir acıyı dillendirir, kavalda bir ağıtı çalar gibidir bakışları, durgunlukları. İnsana evlat acısı, yurt acısı gibi koyar. Sanki onlar da bilirler yurtsuzluklarını, horlanmışlığımızı, zalim kışı.”

Sonra altında gönülsüz yürüyen Al İğdiş’e bir kamçı attı. At aldırılmaz, tasalı yürüdü. Koca Memiş altmış altı yıllık sert, kuru

parmaklarıyla is karası sakalını sıvazladı. Çocukluğundan beri içini yakan yurtsuzluk acısı yüreğini sızlatınca hep böyle yapardı. Sakalina el atar, düşünür, düşünürdü. Kendini değil, dilini bilen ve göçen tüm Yörükleri... Yurt yeri bulmak için akıl yorardı. Tez yaşlanmalarını da bundan bilirdi. Parayla toprak almanın zorluğu yamandı. Tüm sürülerin parası Memişler Soyu'nun yarısına bile birer çadır yeri alamazdı. Teke'nin toprağı altına dönmüştü birden. Kışlak kirası ise obanın sürüsünün çeyreğini alıp gidiyordu. Her dört yılda bir obanın tüm sürüsü kışlak kirasına giderdi. Halbuysa kışladıkları yerler ekilmez, dikilmez çalılıklardı.

“Yörüğün sürüsünü alacaklar ellerinden otlak bedeli” dedi içinden. “Çıplatıp salacaklar pamuk tarlalarına; hepimizi pamuk ağalarının kölesi yapacaklar. Akça yoğurda, türlü bin çiçek kokulu bala, süte hasret koyacaklar. Deh domuz! Yürü bakalım. Babanın yurdunu mu özledin gavurun malı. Ne var ki kulaklarını düşürür, gözlerini kısarsın? Ben tam altmış altı senedir böyleyim. Biz Yörüklerse yüzlerce seneden beri böyle yaralı, boynu büküğüz.”

Can sıkıntısıyla atın böğrünü topukladı. Sıkıntısını atmak için tütün kesesini çıkardı. Kesme kökünden oyduğu lülesine sıkı sıkı tütün bastı. Çakmakla tutuşturduğu palamut kavını tütünün üstüne yerleştirdi. Derin derin çekti, üfürdü. Ciğerini ve çevresini kaçak tütün dumanı doldurdu. Anamas Dağları'nın Zindan Koyağı'na girince çadırlarla karşılaştı. Çadırlar, koyaktaki ardıçların diplerine serpilmişlerdi. Koca Memiş çadırlara doğru atına yön verdi.

Bir gelin çıktı çadırdan. Altın başlığı güneşte parladı. Gelin koştu üç eteğini savura serpe ve top memelerini elleriyle tutarak. Geldi, Koca Memiş'in atının dizginini tuttu, çadırlara doğru yeded.* Koca Memiş inmeye davranınca, karşı özengiden bastırdı, dengeledi gelin. Koca Memiş atından indi. Çadırın sitilini* kaldırıp içeriye girince elli senedir birlikte yaşadığı Sarı Zeynep ayağa kalktı.

“Buyur bakalım Koca Memiş” dedi yerdeki keçeyi gösterek. “Otur şöyle. Tombul Fadimem, gelinim, sen de yağlıca bir katmer yap babana.”

Koca Memiş oturdu. Fadime Gelin koynuna sığmayan sütlü memelerini bastırarak ağaç tekneye un koydu ala çuvaldan. Kınalı elleriyle hamur yoğurmaya başladı katmer için.

Koca Memiş, karısının sunduğu taze, besinli, bir tas bişşek ayranını* içti. Sonra ağzında paslanan dilini çözdü. Karısına söyledi:

“Tüm hayvanlar Teke’yi istiyor hay Sarıca Zeynep. Zindan Koyağı’ndaki kara çadırlar, ak döşlü, altın başlıklı gelinler, yürekleri sevdıyla çarpan kızlar, koç bıyıklı yiğitler, bükülmüş beller... Teke’yi ister. Kesede tütün, Sarı Beserek*, ak dorum*, kılıfta kaval... Teke’yi. N’olacak bilmem? Yarın ağırik sürülsün* bari. Devrisi gün de göç başlar.”

Sarı Zeynep altmış üç yıldır kınası gitmeyen saçına el attı. Başındaki Yörük alacasını düzeltti.

“Hay Koca Memiş” dedi içli, kızgın. “Nerede kışlayacağız bu yıl? Biz yurtsuz geldik, yurtsuz mu geçeceğiz dünyadan? Etim ile etini ısıttığım ve yüreğime tatlı bir korku verdiğin ilk geceden beri söylerim bunu sana. Çocuklarımız, Akkız gelininin oğulları Uzunca Hasan, Deli Hacı; torunun Kara Memiş’in gelini Tombul Fadimem’in çocukları da hep böyle yurtsuz mu geçecekler dünyadan? Hep böyle, itin köpeğin maskarası ola ola... Yaa Koca Memiş! Elli senedir derim. Dağları, yayla koyaklarını dolduran Yörüklerin yapamadıklarını biz yapalım; görenek olalım Yörük milletine derim. Susarsın, Sarı Maya* gibi düşünürsün elli yıldır. Yetmedi mi daha düşünmen?..”

Koca Memiş, kederli ve yorgun gözlerini koyağın en ötesine, ufukta eriyen mor dağlara yöneltti; ağır, tasalı, kesin biçimde:

“Tasalanma Sarı Zeynebim” dedi içli, dalgın. “İnsanoğlu başı dara düşünce her çareyi bulurmuş. Hele bir Teke’ye inelim. Yurt yerini de orada düşünürüz. Sen bir tas ayran daha ver kınalı ellerinle.”

Güneş geceyi eritti, sabahı getirdi; salıverdi dağlara, ovalara. Anamas Dağları’nın çamlı yamaçlarını, kır doruklarını, koyaklarını; buğulu, sisli, titrek biçimde ısıttı güneş. Güz sabahının nemli soğuşunda, ala çuvallar, dinç ellerin acele devinimleriyle denk denk hazırlandı. Direkleri alınan çadırlar birden siliniverdiler düzlükten. Her çadır dürüsü bir mavzere kılıf olup yükleneceği develeri beklemeye başladı. Havutları vurul-

muş, bel kolanları çekiştirilmiş develer, tutku tüten kızların yedeklerinde geldiler. Dizlerine vurularak çökertildiler. Kıvrak hareketlerle, görülmemiş bir hızla yüklediler develeri.

Bir kıvraklık, bir usanmışlık ve senelerin verdiği sevinç içinde göç başladı. Ümmü Kız, kayıp giden alımlı bir bıldırcın gibi Sarı Maya'yı çekip gidiyordu. Deli Hacı on dokuzun ataklığıyla doru beygirin üstünde kaya gibi dimdikti. Çapraz asılı tüfeğini yerleştiriyordu arada bir. Papağını* yana devirdi. Yüreğindeki sıcak atışları susturamayarak; çuvaları, çadırları alıp giden göç katarının en önüne attı gözlerini. Sevmenin doruğunda titredi; Ümmü Kız ipekli entarisinin içinde salınıp gidiyordu. Deli Hacı atını topukladı. Güneşin ve soğuşun yaktığı yüzünü yele verdi. Kaytan bıyıklarını burarak sürüyü şöyle fır dolandı. Göçün en önünde giden Ümmü Kız'ın ak topuklarını, top göğüslerini, al yanaklarını, buğulu erik gözlerini sevdi başlılarıyla.

“Hele şuna, yosmaya” dedi içinden. “Başına pullu yaşmak, omzuna sırmalı tüfek ne hoş yakışmış...”

Göç başlayınca, katarların havut çanları, hatap çanları, dös zilleri dillenir. Bir nazlıca cümbüş çöker göç yollarına. Suskunluk bozulur, her şey coşar, dağlarda yankıları uğuldar.

Göç başlayanda, yüreklerde susan tutkular taşar, sevecen kız dillerinden akar türkü türkü. Her şeyin tam sırasıydı. Ümmü Kız günlündekileri dudaklarından savurmaya başladı:

“Yarım kaytanın üç müydü,
Düğmelerin pirinç miydi,
Sarılması pek güç müydü?
Uyan yarım sabah oldu,
Sarılmanın vakti geldi.”

Deli Hacı atını durdurdu. Can kulağıyla dinlerken tunç yüzü gerildi, şavklandı; Ümmü'nün türküyü kendisi için söylediğini anladı. Sağ böğründe sallanan yedilisine el attı. Tüm Memişler Obası'nın kulaklarına sevdasını yedi kere pavkırttı.* Dağlar bir süre yankılandı, sustu.

Memişler Obası'nın irisinin ufağının aklı, yeşeren bir tutkunun filizinde düğümlendi. Al İğdiş'in üstünde çubuğunu tütürüp giden Koca Memiş, Sarı Zeynep'e baktı. Sarı Zeynep tutkulu gençlik günlerinin anısıyla başını salladı, sonra atını topukladı, kocasını yanladı.

“Bu yıl, Karaçalı’da kışlamayalım Koca Memiş” dedi. “Gördün, işittin olanları. Karaçalı’da bu kıza dirlik vermezler Teke’nin itleri, ağaları. Deli Hacı da tümünü kurşundan geçirir, yazık olur ikisine de...”

“Kararımı çoktan vermişim Sarı Zeynep” dedi Koca Memiş, ağzından ve burnundan tütün dumanlarını salarak. “Tuzlabur-nu kırları senelerdir boş. Oraya zağalıp şahan gibi saplanacağız. Bildin mi ne düşündüğümü?”

“Oralar Mahmut Bey’in derler öteden beri” dedi karısı. “Geç de olsa verebildin ya kararını. Mahmut Bey jandarmayı diker karşımıza Koca Memiş. Ekmese de korur, vermez, devlet-le zıtlıştırır bizi... Buna da bir çare düşündün mü?”

“Düşündüm Zeynep. Elli yıldır düşünürüm. Biraz da baş-kaları düşünsün. Bunca yaranın üstüne bir de jandarma ekiver-sin tuz. Ya delirelim ya da akıllanalım. Yapsalar yapsalar sürer-ler bizi Rumeli’ye. Tasan bu mu hay Zeynep?”

Sarı Zeynep, sen bilirsin dercesine boynunu büktü. Atını topukladı.

Göç, çamlı bellerden derin boğazlardan aştı kona göçe. Ümmü Kız’ın türküleri, Deli Hacı’nın yurtsuzluk acısı, Memiş-ler Obası’nın içine işleye işleye bir ikindiüstü varıldı Teke’ye. Katar, dağlardan ovaya yılan gibi akınca, bir kötü sıcakta buldu-lar kendilerini; nemli, sıkın bir sıcakta. Teke Ovası’nı uç kol-dan kucaklayan Toroslar’ın başları ak tulup* gibi güz bulutla-riyle örtülüydü.

Katar, Gazal Ovası’na gelince, Koca Memiş Al İğdiş’i to-pukladı. Katarın önünü kesti, durdurdu. Hatap* çanları, havut çanları*, döz zilleri de durdular, sustular. Katara yol gösteren Ümmü Kız sevdıyla buğulanan gözlerini verdi Koca Memiş’e. Koca Memiş’in kuzgun karası gözlerini bir karar vermişlik içinde buldu. Sevinçle korku arasında bir duygu titretti içini. Öylece kaldı, gözleriyle Deli Hacı’yı arayarak.

Koca Memiş, yük altında geviş getiren develere, yorgun ve ikircikli kadınlara, havutların üstünde uyuklaşan çocuklara baktı. Sonra toza batmış, ağzılarını yarı açarak solumaya çalış-şan susuz sürüye, sünmüş çoban köpeklerine, bitkin çobanla-ra... Bir de açılmış, serilmiş sonsuz ovaya verdi gözlerini. Tüm-den pamuk ekiliydi; kar sepelemiş gibi bembeyazdı ova. Koca Memiş alt dudağını düşüncelerine sakız etti, bir süre gevdi.

Son nefesini vermeye ya da avını kapmaya kararlı bir kurt gibi gözlerini kıstı. Yeniden doğuşun ya da ölüme gidişin başlangıcı belirdi yüzünde. Özeninin üstünde dikildi.

“Deli Hacı, Uzun Hasan, Kile Memet” diye gürlledi. “Gelin buraya! Yamacım!”

Çağırdıkları ve obanın öteki insanları Koca Memiş’in karşısına dizildiler.

Hep bir ağızdan “Buyur Memiş Emmi” dediler. “Geldik. Buyur.”

Koca Memiş hepsinin de yüreğini gözlerinden okumaya çalıştı.

Sonra “Göçü Tuzlaburnu’na çekin” dedi, “Duydunuz mu?”

“Duyduk Emmi” dediler işlerine yönelirlerken. “Tuzlaburnu’na.”

Gençlerin, Ümmü Kız’ın ve tüm Memişler Obası’nın gözlerinde sevinç balkıdı. Deli Hacı atını topukladı, ötekileri ardına alarak Ümmü Kız’ın önünden yel gibi geçti. Yüreğindeki tümüyle haykırırcasına, “Baş üstüne Memiş Emmi!” diye bağırdı. “Göç Tuzlaburnu’na!”

Tüm oba Deli Hacı’nın sesiyle silkindi, toparlandı, kuruldu...

Koca Memiş çubuğunu bir daha doldurdu, tüttürdü. Sonra karısına “Ne dersin Sarı Gelin?” dedi. “Tuzlaburnu sırtlarına şahan gibi zağalıp kök salacağız. Memişler Obası’ndan kırk beş yiğidin Tınaztepe’ye gömülüğü gibi, yiğitler gidecek belki. Belki de kanun bize verecek o boş alanları. Ne düşünürsün?”

Sarı Zeynep gençliğindeki gibi dişi bakışlarıylaeledi kocasını.

“Dedim ya, aklın başına çok geç geldi; bizimki bize yettikten sonra. Şimdiye kadar koca birer orman olacaktık toprağa yerleşerek. Teke’den yaylalara, yaylalardan Teke’ye it gibi horlanarak geçmeyecekti günlerimiz. Çok geç akıllandın Koca Memiş. Şimdi hak paraya, paralıya gülümsüyor gayrı...”

Sürü aktı geçti verimli toprakların üstünden, ovayı tüketti, denize komşu oldu. Güneşin geceyi buharlaştırıp denizi kalayladığı zamanda göç bitti. Develer saban görmemiş toprağa diz çöktüler. Yükler yıkıldı. Çadırlar deniz yelinde kanat çırpmaya başladılar. Mavzerler, çadır katlarından yük altlarına kaydılar becerikli kadınların ellerinden. Sahip bulmanın sevinciyle, gü-

len toprakların yüzünü öperek yayılıyordu sürüler. Deniz, çadırların önünde kımıl kımıl, yerinde duramayan mavi bir sevi sonsuzdu.

Üçüncü günün ortasıydı. Denizden gelen serin yel çadırları çırpındırırken, çocuklar birden toparlandılar; yarı korkulu, gözlerini ilçe yoluna diktiler. Kara bir taksi, kara bir muştu gibi yolu tozutup geliyordu. Koca Memiş'e tez haber ilettiler. "Mahmut Bey'dir" dedi.

Taksi çadırların ortasında korna çalınca develer ürktüler. Köpekler saldırdılar. Koca Memiş çadırdan çıktı. Köpeklere 'ooşt' diye bağırdı. Mahmut Bey indi. Ardından üç de yabancı. Mahmut Bey'in yüzünde saldırgan bir köpek öfkesi saçılıyordu. Koca Memiş'in 'buyurun' demesine aldırmadı. Ellerini böğrüne dayadı, ters ve pis biçimde çevresine baktıktan sonra "Koca Memiş" dedi etli dudaklarını oynatarak. "Ne bok yediniz ulan! Bilmiyor musun buralar bizimdir? Çadırlarınızı yıkın çabuk! Yarın görmeyeyim!"

Koca Memiş gerildi, üstünden bunca yılın hor görülmüşlüğü atıverdi "Mahmut, biz bok yemeyiz. Süzme bal, yayık yağı yeriz. İlkın bunu bil. Buralar ben bildim bileli ekilmiyor. Demek ki sahipsizdir. Artık biz sahiplendik, bizimdir."

Mahmut Bey, ta karnının içinden hırladı. "Yaa!.. Pis Yörük! Öyle mi? Yarın görürsün gününü!"

Koca Memiş, adamın sözünü boğazında kesti. "Sizin temizliğiniz yurdu bu duruma soktu. Biraz da Yörüğün pisliği batır-sın. N'idelim? Artık her şey sırayla..."

Mahmut Bey homurdanarak arabasına bindi. Hızla döndü kasabaya doğru. Araba tepelerin ardında yitince, kadınlar altın işlemeli başlıklı başlarını geri adılar.

Ertesi gün, yolun bütün tozları göğşe savruldu. Üç araba geldi, çadırların arasında durdu. Develer gene gülünç biçimde koşarak uzaklaştılar. Arabaların birinden Mahmut Bey, ötekilerden boz rubalı, eli tüfekli jandarmalar indiler. Çocukların, gelinlerin, al yanaklı kızların yüreklerini onulmaz korkular sardı jandarmaları görünce.

Yüzbaşı Nedim Bey, Koca Memiş'i karşısına aldı, asker sertliğiyle "Siz Mahmut Bey'in arazisine tecavüz etmişsiniz!" dedi. "Buralar onunmuş."

“Toprak her zaman bakiredir yüzbaşı oğlum. Tecavüz filan edilmemiştir. Geldik, oturduk. Yalnız arazi onunsa, kanun yolu açıktır, öyle alır. Sen Türk askerisin. Mahmut Bey’in ardına düşüp gelmesen daha iyi ederdin. Hem sonra, bak şu topraklara. Bağrı bir kere yarılmış mı sabanla. Bir dal gömülmüş mü yeşermesi için? Demek ki sahipsizdir. Boş duracağına işe yarasın.

Yüzbaşı oğlum, benim soyum bu topraklar için altı ağabey, dört emmi, yedi dayı verdi Afyon Cephesi’nde. Karımın soyundan da on dört yiğidin ağıtını kurdu analarımız. Sor bakalım Mahmut Bey ne vermiş? Benim soyum kanlarıyla toprağı, vatanı sularken; Mahmut Bey’in soyu it doyurarak her yeri üstlerine tapulatmışlar.

Sen askersin yüzbaşı bey. Kaç dönüm toprağın var? Sat deriz, satmaz. Ek deriz, ekmez. Kiralık da vermez. Bir kış çadır kurmayla, asker alır yöremizi. Sürünürüz itler gibi.

Kısacası yüzbaşı oğlum, biz bu topraklara yapıştık. Sülük olduk, ayrık olduk kök saldık. Kökümüz kazınmadıkça, başımız kesilmedikçe... Var git yüzbaşı oğlum, var git. Kanun aralasin bizi...”

Yüzbaşı Nedim başını salladı. Yutkundu. Koca Memiş’in “Mahmut Bey’le gelmeseydin” demesi dokunmuştu Nedim Bey’e.

“Girin arabalarınıza” dedi jandarmalara. “Bu iş benlik iş değil Mahmut Bey.”

Mahmut Bey öfkeyle yüzbaşıya baktı. Hemen arabasına bindi, sürdü.

“Bir acı kahvemizi bari içseydin yüzbaşı oğlum” dedi Koca Memiş.

“Taze ayranınız varsa” dedi Nedim Bey. “Yeterse askerlere de...”

“Var var” dedi Koca Memiş, “Olmaz mı hiç? Fadime! Tez ayran getir, tuz da...”

Yüzbaşı üç tas içti. Jandarmalar da. Sonra Koca Memiş’le vedalaştı Nedim Bey. Kadınlar, çocuklar şaşkın, giden askerlerin ardından bakıp kaldılar. Bu kez çadırlarını yıkmamışlar, hakaret etmemişlerdi kendilerine.

Koca Memiş bakıraçtaki ayranı başına dikti. Deniz kokusunu tütün gibi içine çekti. Sonra arabaların geride bıraktığı toz bulutlarına bakarak:

“Git Mahmut!” dedi. “Satsan almayacağız, kovsan gitmeyeceğiz! Öldürseniz ölmeyeceğiz. Bedelini otuz küsur sene önce yatırdık buraların.”

Çadırların üstüne otuzuncu güneş doğmamıştı henüz. Duyuldu ki Mahmut Bey’le kardeşleri, atalarının yurdu Urfa ellerinden, üç kamyon dolusu zalım Kürt yiğidi getirmişler; iri, kıllı, yağız... Yörükleri Tuzlaburnu’ndan koparacak tek güç, tek umutmuş onlar için. Yağız Yörük yiğitleri çok içerlediler bu işe.

“Onların akılları yok mu ki, yavrularını yetim koymaya azmederler; gül gibi taze, kıvrak kadınlarını kocasız... Kendilerini it yerine koymayanlara kul olurlar” dediler.

Zulalarda pusan mavzerleri kınalı gelin ve terleyen kız elleri uzattılar yiğit kıllı erkek ellerine. Bir gecede dört kez tutuştu iki taraf. Geceyi korku ve barut kokusu doldurdu. Köpekler inadına öfkeyle havladılar. Sürüler oradan oraya durmadan ürktü. Çocuklar analarının kucaklarında içikerek* ağladılar. Ama tutuşmanın hepsinde de çadırlara ne bir kurşun sekti, ne bir cana değdi. Ölüm makinaları durmadan öttüler, ama olmadı bir ölüm.

Koca Memiş, Sarı Zeynep, Deli Hacı ve ötekiler anladılar ki bunda bir iş var: Vuruşma gönülsüz. Deli Hacı silahını bıraktı birden. Yürüdü. Ümmü Kız’ın yüreği hop etti yerinden Deli Hacı’yı yitirme korkusuyla. Deli Hacı bağırdı namluların sustuğu bir boşlukta.

“Hey arkadaş! Memo kimdir? Görüşmek isterim.”

Deli Hacı’yı Memo’ya getirdiler. Her iki bilek de sert ve güçlü; el sıkıştılar karanlıkta. Oturunca Deli Hacı, aklındakileri bir bir söylemeye başladı.

“Siz, oraların göçerlerisiniz. Bingöl, Süphan Dağları’ndan Mardin, Urfa, Siirt düzlüklerine, oralardan dağlara kovulup duran Yörükler... Ağaların kulu, şihların emziğisiniz. Biz de, biz de kardeşler, bu ovalardan Toroslar’a, Toroslar’dan ovalara konup göçen Yörüklerdeniz. Aynı, sizcileyin yurtsuz, sahipsiz, kul edilmeye çalışılan... Şu hâlde, siz demek, biz demektir bir bakıma. Biz varsak, sizi ezen ağalara arka çıksak, bize ne dersi-

niz? Biz de size öyle deriz işte. Şimdi derim ki, bir yumruk olalım, inelim zalıma zalıma.”

“Haktır babo sözlerin” dediler. “Tümümüz tek yumruk. Kaya gibi...”

“Öyleyse bu vuruşmayı keselim” dedi Deli Hacı. “Beşikte yavrularımızın, yuvada sevdiklerimizin düşlerini korkuya çevirmeyelim. Ağıt kurdurmayalım gönlü sevda dolu yavuklularımıza. Ölülerimizin üstünde rakı içirmeyelim zalımlara. Kendimiz için olsun kavgamız. Ne dersiniz yiğitler?”

“Doğrusun Kardeş” dedi Memo. “Kavi* konuştu. Adını bağışla hele.”

“Deli Hacı derler; yiğit namıyla...”

“Helbet ki yiğit namıyla” dedi Memo, karşısındakilere sarılarak. “Bak Deli Hacı kardeş, biz buraya kazanmaya geldik. Varın siz toprağınza saplanın, biz de Mahmut Bey’in kasasına. Büyüklerine selam söyle bizden. Ellerinden öperiz. Bacılarımız, analarımız da korkmasınlar. Mahmut Bey yere girsin.”

Deli Hacı, güzel kokulu Hasankeyf tütününü içine çektikten sonra ayağa kalktı. Memo’yla sarılıp öpüştüler. Deli Hacı karanlığa karışırken “Tütününüz de hasmı. Buyurun siz de yayık ayranımızdan için.” dedi.

Az sonra Deli Hacı, olanları, konuştuklarını Koca Memiş’e, Memişler Obası’na anlatırken, silah sesleri geceyi ürkütmeye başladı. Gülüştüler.

Ümmü Kız, üstünde desenlerin öpüştükleri sıralı çuvalların ardından başını çıkardı. Deli Hacı’ya baktı. Gülümsedi. Sonra çekildi.

GÖÇ ÜSTÜ ÖLÜ

Ozan Metin Demirtaş'a...

Hasta yatağında, kışı sıkıntılı mapusluk duyguları içinde geçiren Çöven Veli, doğrulmaya çalıştı. Karışık, uzun kır sakalı göğsüne döküldü. Ciğerlerini parçalayan öksürüğe ve böğrüne birden bıçak gibi saplanan ağrıya yakalanmamak için usulca durdu.

“Toplanmayın çocuklar başıma” dedi bekleyenlere. “Malınıza, canınıza bakın. Ben nasıl olsa bittim, üzülmeyin ölünce. Zaten biz Yörüklerin ömürleri böyle geçer. Tahsildar, ormancı, sırkatçı*, tütün kolcusu, jandarma, köy muhtarları ve bir de tam canımızdan umudumuz kesildiğinde, doktordan doktora koşmakla. Hep bunlar yer bitirir kazancımızı. Kıyıp da kendimiz yiyemeyiz; rüşvet, parsa olur gider... Ama ben gitmeyeceğim doktora. Nasıl olsa yaşım yetti. Öleceğim. Herkes benim kadar kalabilse dünyada. Yaşayabilse demiyorum. Yaşamak başka şeydir. Biz bilmeyiz yaşamayı. Sürünmeyi biliriz; bizimki sürünmek. Yaşayanların karınlarını doyurmak, altlarına arabalar, konaklar almak; dünyanın bilinmedik yerlerine yollamak onları... Dur durak yoktur bizim için. Göç, kon, sürüler çoğalt; sonra da kaptır yok pahasına. Sanki onlar doğuştan ortak olmuşlar kazancımıza. Haydin, işinize bakın. Göç zamanı geldi. Hazırlıklarınızı bitirin. Yaylaya gecikmeyin. Sıcağın bağrında malları yayla yollarına bakıtmayın.”

Sol boş böğründeki sancı balık gibi oynuyor, seyriyor, sonra da düğümlezip kalıyordu. Baharın sonu geldi gelecekti neredeyse. Bu sancı geçmedi. Ekinlere orak vuruldu vurulacak. Göç yollarındaki susku bozuldu, çanların, zillerin, kuşların sesleri birbirine karıştı. O kahrolası sancı geçmedi. Yörük obaları katar katar Teke Ovası'nı boşaltmaya başladılar. Sancı gene geç-

medi ve Çöven Veli'nin dermanı birazcık olsun yenine gelmedi. Batan her gün onun canından bir parça koparıp gidiyordu. Oğullarının, kızlarının, gelinlerinin, karısının yaşlı gözleri, adamın çukura kaçmış, bıkkın, yılgın gözlerinde; ağır ağır inip kalkan, üstü ak kıllı kemik göğsündeydi. Ah şu gözlerinin ışıması bir kesilse; kuru göğsünün inip kalkması bir dursa... Obanın elinin bukağısı, ayağının tuşağı çözülvürecektir, sarı sıcağın altında göç başlayacak yaylaya.

Yatağında çırpınıp duran Çöven Veli, göçü kendisinin bağladığını biliyordu. Sürülerin bu zamanda yaylaya yaylaya aktığını; obanın ağır aksak yürüyen düzenine kendisinin tuşak olduğunu da biliyordu. Kahroluyordu bu yüzden. Ama elinden bir şey de gelmiyordu. Bu hastalığa kışın ilk günlerinde, çadır-ları sele kapıldığında yakalanmıştı. Türlü otlardan yakılar yapmışlar, kekik, yavşan otu, tehnel yağı, çörek otu ezmesi karışımı bir macunla yağlamışlar, kiremit buğusu vermişler... Çam pürçeği*, diken ardıcı tohumu ezmesi içirmişler, hastalık geçmemişti. Kışın ortasına doğru bir de dikilgen* olmuştu. Dikilgen kaburgasının altında seyridikten sonra birden geriliyor, lime lime canını sökmeye, koparmaya başlıyordu. Sancı çözü-lünceye dek soluk alamıyor, aldıysa veremiyor, öylece, sancıya yakalandığı biçimde kasılıp kalıyordu. Dikilgen tutacak diye korka korka soluk alıp veriyordu. Öylesine yılmıştı ki bu pis ağrıdan. Artık bu zalim dikilgenin esiri olduğunu biliyor, gün geçtikçe etleri dökülüyor, tükeniyor; ancak soluyan bir ölü olup kalıyordu. Her sabah tereyağı, bal ve baldıran kökünden yaptırdığı macunu aç karnına yutuyor, haftada bir çebiç kestirip yemeye çalışıyordu. Doymak bilmeyen iştahından eser kalmamıştı. İki lokma yutmadan öğüresi geliyor, o güzelim pırzolanın kokusu, askere ilk gittiğindeki seyyar tabur helasının kokusunu andırıyordu; hemen önünden kaldırıyordu. Akşamın, kurşun gibi kederli alacakaranlığıyla birlikte; sızılar, dikilgen, öksürük artıyor, yatakta inleyerek dönüp duruyordu.

"Bu öksürüğü ömrümde görmedim ben" diyordu karısına. "Yakalandığım öksürüklerin hepsinden kötü bu. Sinsi, insanın bağrında sünen, uzayan bir öksürük. Bir de şu pis dikilgen... Ölümünden korkmuyorum dikilgenden korktuğum kadar. Bu ikisi götürecektir beni avrat. Söyle, herkes işine baksın. Başımda toplanıp durmasınlar. Ben kendimi ölçerim. Öleceğim... Ama

şu sürüye, beni bekleyen insanlara, obaya ettiğim, çektirdiğim kalacak. İşte buna hepsinden çok üzülüyorum.”

Nisanın sonuna doğru, göç yollarından, katarların ölçülü adımlarına uyan çan, zil sesleri, Toroslar'ın eteklerindeki ormanlarda dillenmeye başladı. Günde en azından beş altı Yörük obası göçüp gidiyordu gözlerinin önünden. Çadırın içinde, yatağında bir başına inleyip duran Çöven Veli, oba Teke'de kaldı diye kendini yiyip bitiriyordu. Ama elinden bir şey gelmiyordu. Ölümüne yatmış bedenle, günlerce göçe nasıl dayanabilirdi. Öylesine istiyordu ki ölmeyi, ama çabuk ölmeyi... Ölüp de obayı beklemekten kurtarmayı. Bir Yörük obasının yalnız başına, yardımlaşmadan göçebilmesi akıl dışıydı. Yalnız göç tutmak, ölümüne tay gitmek demektir; kendini ateşe atmak demektir. Hep bunları düşünüyordu hasta yatağında...

Çaresizlikler içinde bir hafta daha bekledi Veli Emmi yataktaki. İyi olacağı da öleceği de yoktu. Yollardan göç kesilmiş, derin ormanların katını bir sessizlik doldurmuştu ilk sıcaklarla birlikte. İki hafta içinde Teke çukurunda Yörük kalmamış, yaylalara akıp gitmişlerdi. Göç zor başlar, tez biter nedense. Çöven Veli artık bütün sorumluluğu hasta omuzlarına yüklüyordu; ne olursa olsun göç tutulmalıydı.

Bir sabah, alaca şafakta, aşağılardan gelen bir göç sesi oldu Veli Emmi'nin kulaklarına. Var gücünü topladı, fırladı yataktan. Düşmemek için ayaklarını açtı. Bütün gücünü harcayarak dimdik durdu. Sesinin çıktığına bağırma başladı.

“Uşak! Toplanın! Ben iyileştim. Bir can, bir güç kattı Allah içime. Yıkın çadırları. Göç düzeni alın. Şu gelen göçün ardına takılın. Ben de eşekte giderim. Hatçe çeksin eşeği. Öyelesine... birden... Allah Allah!.. Nasıl da oldu bilmem? Kaba arıdıkların dibine kuralım bu yaz çadırları. Canım gölge istiyor. Soğuk su istiyor canım. Kar istiyor. Tez hazırlanın! Oyalanmayın!..”

Bir yandan da kuru, incelmış dudaklarını acılı biçimde gerekerek gülmeye çalışıyordu.

Oba, gelen göçün ardına takıldı. Veli Emmi canını dişlerine takarak, bin parça olup yere dökülürmeden eşeğe binebildiğine şükür ediyordu. Göçün ardından karısıyla geliyordu. Yaşlı kadın kınanın iyice koyulaştırdığı kızıl saçlarında güneşin ışıklarını eleyerek kocasının eşeğini yediyordu. Oğlu Geri Mevlüt de babasını dayıyordu eşekten düşmesin diye.

Hatice arada bir dönüp bakıyordu kocasına. Parmakları iyice uzamış, balmumu sarısına kesmiş kuru yüzünden, ağrıların dalga dalga geçtiği okunuyordu. Ama göçü durdurmamak için dişlerini sıkıyor, hiç ses çıkarmıyordu. Öleceğine inanıyor ama ölümün bir türlü gelmemesine kızıyordu.

Eşeği çekip giden kadın geri baktı, kocasının sıkıntısını gördü.

“Neden yaptın bunu Veli?” dedi. “Ha kalsaydık Teke’de. Neden yaktın kendini?”

Derin derin soludu konuşabilmek için. Sonra kesik kesik “Tek çıkar buydu Hatçe. Sürüyü, ovanın kurbağa boklu suyunda kıl kurduna, kelebeğe; sizi, çocuklarımı, sarı sıcakta sıtmaya, ölüme atamazdım” dedi.

İlk konalgayı* Sinni Suyu’nda verdiler. Artık tükenen, bütün kemikleri sızlayan, dikilgenin elinde kasılıp kalan Veli Emmi konalgaya çok sevindi. Ama sevincini belli etmemeye çalışıyordu.

Birkaç geceden sonra ağrık* sürüldü. Veli Emmi, göçün ardında ölmek için ağrıya katıldı. Hatice Kadın, bir işkembenin içini andıran buruşuk yüzündeki ağıtı içine akıtarak kocasının eşeğini yedeyip gidiyordu. Kocası ölecekti. Acısı içine çaktan gelip oturmuştu.

Eşeğin önünde dermansız, gözleri kapalı, onulmaz acılara katlanıyordu kocası. Eşek her adım attıkça kocasının kemikleri dört bir yana fırlayacak biçimde ağırlara gömülü olduğunu seziyordu. Çukura kaçmış, zeytin karası gözleri her iki adımda bir kocasının üstündeydi.

Veli Emmi, bir tas su istedi. Dereden akan kan gibi ılık suyu tasa doldurup verdi kadın. Hasta adam zor tuttuğu taşı ağzına ulaştıracak gücü yitirmişti. Elleri titriyordu yorgun bir yürek gibi. Herkes durmuş, hastanın kazık gibi dikilip kalışını seyrediyordu. Yaşlı adamın sol böğründeki dikilgen uzamış, saçaklanmış, yüreğine saplanmıştı. Soluk alamıyor, kımıldanamıyordu. Gözlerini açıp açıp kapatıyordu. Birisi gelip sol böğrüne sertçe dokunurse, kazık gibi çakılan ağrı kırılıvercekti sanki. O anda kurtulacak, hiç olmazsa soluğunu alabilecekti. Ama ‘beni bir sarsın, dikilgeni kırın’ diyemiyordu ağzını açıp da. Soluğu, sesi orada takılıp kalmıştı. Dikilgenin sancısı yüreğinden omuzuna vuruyor, hançer olup saplanıyor-

du. Elindeki tas düştü. Öyle dimdikti semerin ortasında. Gözleri iremiş*, korkunçlaşmıştı. Altındaki eşek durmadan sinekleniyor, tepiniyordu. Başı önüne düşüverdi birden. Kaykıldı solunun üstüne.

Kadın korku içinde kocasının yüzünü fiskeledi.

“Veli, Veli! N’oldun? Veli, Veli...” diye ağlamaya başladı.

Karısını ta ötelere gelen bir yankı gibi işitiyordu Çöven Veli. Ama soluk almaya takatı yoktu, kasılıp kalmıştı dikilgenin elinde.

Hatice Kadın kızıl saçlarını yolmaya başladı; çığlıklar içinde, birden başlatıverdiği ağıtı gukkuk ve üveyik seslerine karışıyordu. Ağrıyla gelenler kadının çevresine toplanıverdiler. Yaşlı adamı semerin ortasından aldılar. Adam kazık gibi dimdikti. Çam ağacının birinin gölgesine uzattılar. Uzun süre gözlerine, belli belirsiz kalkıp inen göğsüne baktılar. Adamda hiçbir kıpırtı yoktu. Konalga oracığa hemen kuruldu, Sannı Belî’nin dibine.

Göç yetiştirdi arkadan. Koyun, kuzu, çan seslerinin arasından Hatice Kadın’ın acılı ağıtı sıyrılıp çıkıyordu. Ağıtı duyanlar birden durakladılar, soğuk bir dalga geçti üstlerinden. Kederle birbirlerinin yüzlerine baktılar.

Göç ayaküstü durdu. Katara uzunca bir gağşan* verdiler. Yerde upuzun yatan hastaya baktılar, baktılar... Sonra Hatice Kadın’a, Geri Mevlüt’e ve ötekilere döndüler.

“Başın sağ olsun...”

“Başın sağ olsun...”

Hatice Kadın kocasının ak kılı göğsündeki kımlıya umut bağlamıştı ‘başın sağ olsun’lara karşın. Ama üç kişi gömütü kazmaya başlamışlardı bile. İlkbahar güneşinin altında döle yatan bir ana gibi terleyen, buğulanan toprakta derince bir çukur açtılar. Yaşlı kadın artık işin bitmiş olduğunu anlayarak kocasına son kez sarıldı. Kızıl saçlarını ölünen sarı yüzüne sürerek ağıtını içine aldı. Yaşlı adamın ölüsünü Tüfekçi Haceli yıkadığı yerden kuvvetli kollarıyla kaldırdı. Dua diye rasgele bir şeyler mırıldanarak çukurun başına götürdü. Ama birden durdu, ötekilere döndü. “Emmim sağ mı bilmem uşak” dedi. “Yüreği tıp tıp ediyor gibi geldi...”

Yaşlı adamın en büyük oğlu Pat Osman bezgin ve yorgun söylendi.

“Koy Haceli, koy. Göç üstü ölü bu kadar ölü. Bak katar, sürü gidiyor. Zaman yok.”

Hatice Kadın ilkin oğlunun yüzüne, sonra kocasını tutan Haceli’ye, daha sonra bahar güneşinin altında buğulanıp duran çukura baktı. Böylece, oğlu Pat Osman’ı onayladığını bildirdi.

Tüfekçi Haceli usulca indi çukura. Ölüyü sağının üstüne yatırdı. Çam ve ardıç dallarıyla ölüün yanlarını besledi. Sonra sırayla herkes çukura toprak doldurdu. Gömüt, küçük bir tümsek oldu. Deli Yusuf hemen kazmayı omuzladı, yürüdü akıp giden katar ve sürüye doğru.

“Yürüyün uşak” diye bağırdı gömütün başındakilere. “Ölenle ölümez. Yürüyün çabuk!”

KIŞLAK

“Hiç gitmiyor aşiretin belası”

Sarı Beserek* ölmeye yatınca Çayır Koyağı'na bir yas kümelendi. Anamas koyaklarında yaylalayan tüm Yörükler Çayır Koyağı'na döküldüler. Gün görmüş, yokluk çekmiş, kızıl sakallı dedeler atlarına bindiler. Geldiler. Uzun Kerim'e 'geçmiş olsun' dediler. Sarı Beserek'e türlü otlardan yakılar yaptılar. Her meyveden şurup çıkardılar, içirdiler. Derin hocalardan muskalar getirdiler. Kızgın demirle dağladılar. Devenin iniltileri dinmedi, yavaşlamadı hiç.

Deve bir çocuktur Yörüğün gözünde, yüreğinde. Deve ihanetsiz bir kardaştır; çadırı, yükü, yurt yerinde koyup gitmeyen. Deve bir kuştur; çiçekler dünyayı süslemeye başlarken Yörüğü Teke'den yaylalara, göğün gözü buğulanınca yaylalardan Teke'ye uçurup konduran...

Ak saçlı, susuz toprak gibi kara yüzlü nineler, kına yakmadılar saçlarına. Sırtları çocuklu gelinleri, yaylada karın, kışın altında kalma korkusu sardı. Sülün boylu kızlar, kaytan bıyıklı yavuklularının sevilerini çıkardıkları yüreklerine, Sarı Beserek'in iniltilerini doldurdular. Anamas koyakları, ormanıyla, kuşuyla, kurduyla, kara yasa gömüldü tam göç zamanı.

Sürüler, üç dudaklı develer, gelinlik kızlar, seven erkek yürekleri 'göç, göç...' diye sızladı. Bir yel esti Teke'den yaylalara, serince, ıslak. Koyunları, kuzuları, sürüleri çekti, yededi Teke'nin ılıman kışına doğru. Çobanlar, her şafakta sürüleri, Toroslar'ın Teke'ye geçit verdiği Çökek Gedigi'nden çevirdiler. Bir Sarı Beserek kaldırıp başını bakmadı, bakamadı. Bir onun içini yakmadı Teke özlemi. İnledi durdu yattığı yerde, yaralı kaplanlar gibi. Çavuşlar Obası'nın ayağına tuşak oldu, bağladı. Yayla koyaklarında Yörük kalmadı, göçtü Teke'ye. Kara bulutlar birer

yama oldular mavi yorganın yüzüne, Çavuşlar Obası'nın yüreğine tuz biber...

Tüm Çavuşlar Obası toplandı Sarı Beserek'in çevresinde. Boyunlarını büküp ellerini havaya açtılar, yakardılar. Yas tuttu Gök Emine, İrebiş Nine...

“Kara yas ile yola gidilir mi
Sarı Besereksiz göç tutulur mu
Ak döşlü bacılar yurttan konur mu...”

Sürüler bent tutmaz ırmak oldular, aktılar Teke'ye Teke'ye... Zora geldi Çavuşlar Obası, bir şafakta göçü tuttu. Göç geceyi delip giderken, Uzun Kerim, Ali Çavuş'a sordu.

“Çavuş Emmi nerede kışlayacaksınız? Deve iyi olunca ya da ölünce, obayı Teke'de bulayım.”

Ali Çavuş akçalanın şafağa verdi gözlerini, uzun süre sustu. Düşündü. Çadırların üstündeki Senitli Kaya'da bir keklük ötüyordu yanık yanık. Korkulu. Uçkun vakti alayını yitirmiş, kalakalmış kayanın üstünde... Seher yeli inceden sürüp getiriyordu keklüğün sesini, koyağa, üstlerine salıyordu. Develerin sırtlarında toparan kara çadırlara, seven yiğit, dişi, kederli, yanık yüreklere saplanıyordu keklüğün sesi. Koyak keklük sesinin altında pusuyordu. Uzun Kerim usul usul hıçkırıyordu. Ali Çavuş dilinin bağını çözdü.

“Ah bir bilsem kışlayacağımız yeri emmim, ah bir bilsem! Bilmez misin Teke orospu yatağıdır. Bilmez misin Teke aç köpeklerle doludur Yörüğün sürüsünü bekleyen... Arama bizi Teke'de Kerim. Bul bir yer; az ver, çok ver, sok başcağzını. Biz belki Solak, belki Kundu, belki de Tugaylar'ın ovasında kışlarız. Belki de konacak bir yer bulamayız. Ovanın çamur deryasında kılavuzunu yitirmiş turna katarı gibi gezer dururuz. Sen, şu ötüp duran, alayından tezikmiş* yavru palaz gibice geçir emmim kışı. Öte, öte. Haydi, bize izin, sana sabır...”

Obanın tümüyle öpüştüler, herkesin gözlerinden keder akıyordu şafağa. Göç usuldan yürüdü. Bir yılan gibi sessiz. Bu, daha da dokundu Uzun Kerim'e, Gök Emine'ye, Sarıca Zeynep'e, Güllüce'ye... Kendilerinin yüzündendi göçün suskusu. Çanların, zillerin, kavalların, boğazların suskusu. Bir ağıt kurdu Gök Emine inceden, sızı gibi, çam kokularını koyağa sürüp gelen seher yelini zehire çeviren. Şafağın önünde, yele karıştı gitti oba. Susa susa. Uzun Kerim ocağı arada bir şafağın gümüş

örtüsünü yırtan köpek sesleri kayboluncaya kadar oturdular çadırın önündeki hasta devenin başucunda. İçtikiler durdular. Uyuyan bir Gülsüm kız vardı. Güllüce'nin yetim kuzusu.

Sabahın ışıkları Çayır Yaylası'nı göze verince, yüreklerinde saplanıp kalan hançer bir daha yekindi. Yalnızlık büyüdü, büyüdü yuttu Uzun Kerim ocağını. Uzun Kerim sıçradı, kaptı baltayı, hasta devenin üstüne yürüdü.

“İyileşeceksen iyileş, öleceksen öl bir an evvel! Dinini...”

Gök Emine koştu, tuttu kocasını.

“Dur Kerim” dedi. “İyileşecek sarı oğlum. Yük de sarmayaçağım göçte...”

“Bok iyileşecek! Başıma türlü belalar getirmeyecek de! Yaylada yayla itlerine, Teke'de orospu Tekelilere sürümü paykuduz ettirmeyecek de! Teke çamurunda süründürmeyecek de! İyileşecek! Onun iyileştğine çakayım ben! Duydun mu Gök Emine!”

“Duydum duymasına ya. Sürü gitmiş eğrekten.*”

Uzun Kerim tez bindi Al Celep'e. Göçün ardına takılıp giden sürüyü Çökek Gedigi'nde tuttu. Çevirdi, getirdi, saldı vadiye. Karısına, gelinine, dul bacısına, “Akıp gidermiş sürü göçün ardından” dedi yaşla dolan gözlerini saklayarak. “Beni önlerinde görünce, başlarını kaldırdılar, yüzüme baktılar yakarırcasına. Ben ‘kös!’ diye bağırınca, hepsi de boyunlarını büküverdiler. Başladılar burunlarını çekmeye. Kirpi gibi yumuluverdiler üzüntülerinden. İçim yarıldı. Sorma. Şu devenin de anasını...mezsem!..”

“Dur Kerim! Dur! Sarıca Zeynep gelininin hatırı için dur!”

Uzun Kerim gene bıraktı baltayı elinden. Gelinini çok se verdi. Kaşının eğildiğini istemezdi.

Koyakları kuru ayaz bastı. Yayla soğuk bir cehennem olmaya başladı gün geçtikçe. Kış, kar korkusu doldurdu Uzun Kerim ocağının yüreğini. Sarı Beserek gün geçtikçe kötüleştii. Bir gözlerinde kaldı ışık. O da koca gövdesinin tükenişi gibi eriyip gidiyordu. Tam bir ay gözlerini kesmediler Sarıca Zeynep, Gök Emine, Güllüce, devenin gözlerindeki o incecik ışık-tan. Uzun Kerim onulmaz öfkelerin elinde çırpınıp duruyordu. Çayır yaylası kapısı olmayan bir damdı artık.

Kara bulutlar ötelere süründüler, geldiler, yayla dağlarının doruklarına tünediler. Kışı muştuladılar Uzun Kerim ocağına. Yayla dağlarına bulut tüneyende kış geldi demektir. Hemen bastırır, deli taylor gibi koşar yayla dağlarında. Ardından akça karlar yağız toprağı örtüverir; koynuna alır, uyutur; yolları, belleri kapatır. İşte o zaman büyük dam olur yayla. Yol vermez, geçit vermez...

Bir gece, Uzun Kerim uykusunu böldü ortasından. Kalktı yavaşça. Usulca sokuldu Sarı Beserek'in yanına. Deve inleyip duruyordu. Uzun Kerim gözlerini yumdu, büktü devenin boynunu. Oturdu üstüne. Devenin soluğı kesildi az sonra. Devenin boynunu bırakırken içine buruk bir sızı oturdu. Bir yandan da bu işi daha önce yapmadığına pişman oluyordu. Çocuğunu öldüren bir babanın suçluluğıyla geldi, sokuldu yatağı. İçike içike ağlamaya başladı.

Sabahın hançer gibi batan ayazına attılar kendilerini Gök Emine, Cin Ali, Kara Yusuf ve ötekiler. Toplandılar Sarı Beserek'in çevresine. Deveyi boynu uzamış, gözleri yumulmuş görünce ince bir ağıt kuruverdiler hemen. Koyak uğuldadı...

"Sürüye bakın" diye güreledi Uzun Kerim devenin derisini almaya başlarken. "Uluşup durmayın! Sürüyü çarptırın size yaylanın itlerine!"

Cin Ali'yle bacısı Topacık Fadime birer tabanca alarak sürünün ardından koşular. Zaman kuşluğu kucaklarken çan sesleri aktı geldi koyağı. Uzun Kerim baktı. Sürünün ardında dört kişi görünce irkildi. Hayırdır inşallah, diyerek uğraşına daldı. Bir süre sonra gene kaldırdı başını, iyice süzdü gelenleri. İkisi oğluyla kızydı. Ya öteki ikisi? Bekledi elinde bıçakla. Az sonra Bağcıklı Kel Osman'la Yaka Köylü Nallı Musa dikildiler karşısına. Sırtlarında birer koyun ölüsü vardı. Giysileri al kana bulalı. Başları yerde. Arkalarında Cin Ali'yle Topacık Fadime elleri tabancalı duruyorlar. Birer öfke şimşegi gibi. Uzun Kerim her şeyi anlayıverdi hemen. Korktuğı başına gelmişti. Usul usul yürüdü, geldi. Nallı Musa'nın çenesini kaldırdı iki parmağıyla. Gözlerinin içine baktı, baktı... Sonra Kel Osman'a geçti. Onun da gözlerinin içine baktı. İki adım geriledi. Durdu. Gerildi.

"Tuu! Sizin yüzünüze! Ulan ne bu haliniz! Bunca kemiksediniz de neden gelip bana demediniz? Keserdim size bir kuzu,

doyururdum. Tuu!” Geri dönerken söylendi. “Yaylalısı, Tekelisi, yürüğü bekler aç köpekler gibi. Yörük gelecek de, sürüsünden birer koyun çalacaklar da, dişleri ete degecek. Oğlum Ali! Bunları kat önüne, köylerine teslim et. Leşleri de götürsünler. Edeceğimi bilirdim ya... Kör olsun obadan ayrılık...”

“Muhtar yaptırdı bize Kerim Emmi” dedi Kel Osman ağlayarak. “Cehennem edin yaylayı Uzun Kerim’in başına, dedi. Yoksa dövecekti bizi.”

Cin Ali adamları önüne kattı. Düzlüğün aşağısında kayboldu.

Uzun Kerim akşamın karanlığında hemen göçü tuttu. Çanları, zilleri susturdu. Gecenin karnına süzüldü yılan gibi. Yılanlı Ovası’na gelince geriye döndü ötekilerden saklı. Bağcık muhtarının bahçesine girdi. Şafak yeli sökene kadar bıçtı bıçtı devirdi ağaçları. Dağlardan, yamaçlardan keklik sesleri yayılmaya başlayınca doğruldu. Bahçenin içine baktı. Ağaçlar yat emri almış askerler gibi yerde seriliydi. Yalnız iki tanesi dikili kalmıştı.

“Siz ikiniz nöbetçisiniz” dedi. “Koyunlarımın bedeli tamam. Ben öcümü böyle alırım yapayalnız kalsam da. Yürü Kerim, yetiş sürüye.”

Bir çırpıda, hızla koca ovayı geçti. Beli aştı. Güneşin ilk ışıklarıyla bile konalgaya geldi. Karnını doyurdu. Ardıcın altına yattı.

Sürü, son güz sıcaklarının altında geviş getiriyordu Sannı’da. Sannı, Teke’yle yaylanın arasındır. Her gelen Yörük konar Sannı’ya, Beş on gün kalır, dinlenir. Gene sürdürür göçü. Sabah yeli Sannı’ya ardıç, çam, katran kokularını getirip salıveriyordu. Koyak on beşinde kız sevdası gibi kokuyordu.

Gök Emine kınalı kır saçlarını geri attı. Gelini Sarıca Zeynep’in açtığı yufkaları çevirmeye başladı. İki de obayı düşünüyordu. Teke’nin neresine kondular ki? Bulabilecekler miydi? Yoksa katardan tezikmiş turna gibi Teke çukurunda dolanıp duracaklar mıydı? Yakadan Deli Memiş’in kavalı akıp geliyordu yele karışarak. Dolan Ümmühan türküsünü çalıyordu. Emmisinin kızına sevdalanınca yaratmıştı bu türküyü. Kavala, hece hece söyletiyordu ‘Dolan Ümmühan’ sözlerini.

“Ümmühan, koca Teke Ovası’nın neresindedir kim bilir / ay oğul” dedi içkerek Gök Emine. “Belki de Teke’nin itleri sürüyüp kopardılar sevdalı yüreğinden Ümmühan’ını.”

Sarıca Zeynep hıçkırına hıçkırına ağlamaya başladı. Çok severlerdi birbirlerini Ümmühan'la. O da sarıydı. Kavil kurmuşlardı aralarında, Uzun Kerim'in gelini olacaklarına dair. Sarıca Zeynep olmuş, Ümmühan daha olamamıştı. Gelecek seneyi bekliyordu.

Bir el silah patladı aşağıdan. Uzun Kerim derin uykusundan fırladı, mavzeri kaptı; ardıcın altına sindi. Gelin, kaynana da hamurlu ellerine birer tabanca aldılar, beklediler. Çadırın aşağısından iki ormancı şapkası görüldü. Sakladılar silahlarını. Kadınlar ekmek yapmaya otururken Uzun Kerim gelenleri karşıladı.

Ormancılar geldiler, oturdular ardıcın altındaki keçeye. Şapkalarını çıkardılar dengildiler. Kara kuru olanı 'devlet ormanından, orman kanunundan' sözü açtı. Daha sözünü bitirmeden nar gibi kızarmış kuzu eti önlerine sürülünce sesini kesti. Üç gün aç kalmış gibi saldırdılar, parçaladılar kuzuyu. "Durabildiğin kadar dur burada emmi" dediler giderken.

Gün geçtikçe, birer ikişer ormancı çıkıp gelmeye başladı. Her gelen kanundan, ormandan söz açtı. Kuzuları yiyince ağızlarını silip gittiler. Tam on iki kuzu oldu yedikleri yirmi günde Uzun Kerim'den.

"Leş kokusu almış kuzgunlar gibi çokaştılar sürüye ormancılar Kerim" dedi bir sabah Gök Emine. "Göçelim buradan, hemen. Yoksa sürüyü bitirecekler..."

Göç akşamın alacakaranlığında indi Kozan Köyü'ne. Teke Ovası aşağıda, kurşun rengi akşamın altında uyukluyordu. Ta ötede Antalya'nın ışıkları pırılđaşıyordu, ovanın bitiminde, denizin başlangıcında.

"Ben sabaha gelirim uşak, tasalanmayın" dedi Uzun Kerim Sannı'ya dönerken.

Sannı, ladin, sedir, çam, kekik kokuyordu gecede. Soludu. Koku ciğerlerine dolunca bir hoş oldu.

"Bir kör öfkeye yakacağım sizi. Bağışlayın beni yeşilce orman" diye mırıldandı.

Kuşağının arasından kav, çakmak kesesini çıkardı, çaktı, Tutuşan kavı gömdü kuru çam pürlerine. Bastırdı üstünü. Koca koyağın on iki yerine soktu kavları. Döndü geri. Sannı Beli'nin Teke'den yüzüne devrilirken söylendi.

“On iki kuzumu yediniz, semirdiniz. Kanunu sürdürdünüz önüme. Açın şimdi o kanunlarınızı, ormanı nasıl söndüreceğinizi yazar. Sizin yüzünüzden yazık oldu fidanlara, güzelim ormana...”

Şafak dağların uçlarını ısıtırken çadıra girdi. Kekik kaynaktı, içti. Başını uyku taşına koyacağı sırada bir ses duydu. İçinden söverek doğruldu. Gelen Kozan Köyü’nün muhtarıydı. Buyur etti. Muhtar oturdu. Az sonra da dengildi hemen. Tekeli’nin huyudur. Kıcı yere değer değmez hemen devriliverir diye düşündü Uzun Kerim. Gök Emine geldi, ‘hoş geldin’ dedi muhtara. Sonra Uzun Kerim sordu.

“Muhtar ağa Çavuşlar Obası nereye kondu? Hiç duygun var mı?”

Muhtar karşılık vermedi Iraklara, ta Bozburun Dağı’nın doruklarına baktı. Sofra geldi. Kızarmış but tatlı bir koku saçtı. Muhtar yutkundü. Başladı yemeye. Kahveyi içmeye başlayınca Uzun Kerim’in sorusunu hatırladı.

“N’apacaksın Kerim obayı mobayı? Ver şuraya on bin, otlak. Otur Gökveliler Ovası’nda. Eski yok, bir şey yok. Tertemiz. Sürün de rahat eder, sen de. Sığın dalıma.”

Uzun Kerim düşündü muhtarın sözleri üstüne. Bir oyuna gelme korkusu büyümeye başladı içinde. Ali Çavuş’un sözleri uğuldadı, titredi kulaklarında. “Bilmez misin Teke orospu ya tağıdır. Sığın bir yere...”

“Canım Kerim, neden düşünüp kaldın? Altı üstü otlak bunun. Ben sağken kimse sana bir şey diyemez. Bunu da söyleyeyim sana.”

Beş bine anlaştılar. Bir kâğıt yazdı, mühürledi muhtar. Uzun Kerim’e uzattı.

“Olur mu böyle?” dedi Uzun Kerim kuşkulu. “Parası, şartı filan yazılmamış. Azalar da mühürlememiş. Hiç görmedim böyle senet ağa. Ben caydım, yarın çekerim göçü.”

“Sen neden korkuyorsun yav? Sana kancıklık mı edeceğiz? Şimdi al bunu. Yarın gel. İstedığın gibi bir senet yazarız sana azalarla birlikte. Oldu mu şimdi.”

Uzun Kerim çaresiz aldı kâğıdı. Muhtar parayı cebine sokarak çadırdan çıktı. Durdu. Dağlara baktı. Sanni’daki yangını gördü. İrkildi.

“Kerim saklan” dedi. “Yangın var. Şimdi ormancılar gelirler. Saklan.”

“Yansın anasını satayım” dedi Uzun Kerim içinden. “Ormancılar söndürürler.”

Kış geldi. Uzun Kerim’in içi rahattı. Ağulını yapmış, kuzuluğunu örtmüştü. Ağzının tadı yerine geliyordu. Bazan çadırın orta direğindeki asılı kavalını alıyor, eski türküleri dillendiriyordu. Ova epey aşağılarda yer yer yağmur gölcükleriyle ıslık ıslık ediyordu. Uzağa, ta denize kadar uzanıyor, oralarda, bir çizgide eriyip gidiyordu ova. Yağmur dinmek bilmiyordu. Teke’nin yağmuru bir başlayınca dinmek bilmez, soluk almaz, göz açtırmaz...

Yağmurun soluklandığı bir gündü. Uzun Kerim karısıyla oturuyordu çadırında.

“Anasını avradını...” diye sövdü birden. “Burada da mı buldunuz?..”

Gök Emine başını çevirdi, baktı. Sambılada* ıslanmış iki ormancı geliyordu.

Buyur ettiler çaresiz. Karınlarını doyurdular. Kavurmanın yağı çenelerinden aktıkça yüzleri gülüyordu. Uzun Kerim burada kışlayacağını, beş bine kışlak tuttuğunu söyledi. Sarı bıyıklı, yeşil gözlü olanı; “Amca, bizi buraya orman bölge şefi gönderdi” diye başladı. “Seni muhtar şikâyet etmiş şefe. Seni ormandan kaldırmamız için görevlendirdi şef bizi.”

“Yaaa!..” dedi Uzun Kerim derin derin iç geçirerek. Sevinçleri, umutları kırılıverdi birden.

“Efendiler... Kopup gelen bir azılıca kış. Yağmurda, çamurda nereye gideyim? Ova yapışkan çamur. Batan çıkamaz. Sürüm, çocuklarım perişan olur. Bakın size biner lira para. Her gelişinizde kuzu kebabı, rakı... Namustan başka ne isterseniz, hepsine de he! Yaylada yayla köylüleri, Sanni’da or... Teke işte böyle... Sayın ormanı teslim edin, sayın alın baharda. Ama etmeyin. Allahım olun, koruyun beni bu kış. Ben de Türk’üm oğullar, has Türk. Askere gittim, sayım vergisi verdim, yolda çalıştım, kanunlara saygılıyım. Bir şey var ki Yörüklükten ayrılamamışız senelerdir. Paylaşamamışız zenginler gibi ovaları, tarlaları... Etmeyin oğullar. Uzun Kerim bu yaşın sahibi oldu, yalvarmadı böyle kimseye...”

“Amca böyle seni kollasak, muhtar gene şikâyet eder. O zaman bize de çamur bulaşır. Tatlı dilin için bir hafta kal. Hava düzeline geç. Ne yapalım?”

Uzun Kerim dondu kaldı ormancılar giderken. Elleri koyunda taş gibi.

Teke'yi ve Toroslar'ı soluk aldırmeden kırbaçlamaya başladı yağmur. Ormancıların verdikleri süre aktı gitti bulanık sellere. Yağmur gözünü açmadı. Mahkeme kapılarından çok korkuyordu Uzun Kerim. Ala sepkenli bir gün sardı yükü. Islana ıslana rasgele yürüdü. Aksaz'a indi, çadır kurdu. Sürü çamların altlarına dağıldı, sığındı. Yağmur bastırdı. Gökten deniz akıyordu yere. Uzun Kerim habire sövüyordu yağmura, esene, insanlara, muhtara, kendilerini hiç düşünmeyenlere... Bir sigara yaktı. Çömeldi. Yağmura baktı, sicim gibi yağın yağmura...

Kalktı, sırtını yağmura verdi. Kepeneği ötüyordu yağmurun şamarında. İki pilli elektriği Kozan yolunu ısıtıyordu. Vardı, muhtarın evine, ahırına, samanlığına, ağılına, arı çatmasına birer çomak yalımlı çıra soktu, tutuşturdu. Döndü geri.

“Al pezevenk, yaptır bütün bunları beş bin liraya” dedi.

Aksazlılar üç koyununu çalmışlardı sabaha dek. Uzun Kerim bu kadara razıydı.

Şafakla bile gene sardılar yükü. Baş kesik yılan gibi rasgele yürüdüler.

Gülsüm çocuğu semerin ortasına oturtmuşlar. Sağında tavuklar sallanıyor. Eşeğin yürüyüşüne göre sarsılıyor çocuk. Sağ koltuğunun altındaki sökükten mora kesen körpe teni görünüyor. Yağmur bir başlıyor, bir açılıyor.

Çocuk birden bağırdı. Uzun Kerim koştu. Çocuğu kaldırdı. Giysisinin arasında diken, böcek olur diye iyice aradı, baktı. Bir şey bulamadı. Katarın ardına döndü.

Cin Ali, Deli Memiş, Sarıca Zeynep suskundular. Sürünün çevresinde yürüyorlardı ölgün, bezgin. Karabaş kuyruğunu düşünün altına almış, çamur içinde, yürüyordu. Çocuk gene bağırdı. Koştu, kaptı dayısı. İyice çevire çevire baktı. Yoktu bir şey. Ama çocuğun birden bağırması iğne batırılmış gibiydi. Öfkeyle oturttu semerin ortasına ıslak ıslak çocuğu. Yağmura, insanlara, devlet adamlarına sövmeye başladı gene...

Sürü Necip Ovası'nı ortasından böldü, geçti. Ovada çamura battı sürü. Çatallar Köyü'nün altına çadırı gene kurdu Uzun

Kerim. Öfkesi dağları devirecekti. Sürüye çok titiz bakıyorlardı. Yağmur dinmiyordu. Yerler vıcık vıcık çamur... Ayak üstü diki-
lecek kuru bir yer yoktu. Sabahı zor ettiler. Yedi koyun da bu-
rada eksilmişti sürüden. Kerim, yeniden başladı sövmeye. Gü-
cü ancak sövmeye yetiyordu. Tek düşüncesi sürüyü hırsız çu-
kurundan ve çamurdan kurtarmaktı. Ama bulamıyordu, hatır-
lamıyordu böyle bir yer. Islak ıslak kokuyorlar ve öksürüyorlar-
dı. Yağmur, rüzgâr demeden hemen sardılar yükü. Bir gece
daha kalsalar, hırsızlar ve çamur, sürüyü yarıya indirecekti.
Aksu'yu uzaktan izlemeye başladı denize doğru. Çocuk gene
bağırды. Koştı Kerim, çocuğu bir güzel dövdü.

Güllüce yutkundu yavrusu dövülürken. Dolu dolu oldu
gözleri. Gözlerini dikti, bir daha ayırmadı çocuğundan.

Sürü, Aksu'dan geçerken yıkandı. Kırdıra düzlüğüne girdi.
Olta gibi incelmışti sürü. Her koyunda bir ince öksürük vardı.
Sürü perişandı, Uzun Kerim ocağı perişan...

Kimin yeri olduğunu bilmeden, karayı gören göçmen kuş-
ların kendilerini bırakıverdikleri gibi, Mahmut Ağa'nın arazisi-
ne çadır kurdu.

Sabah erkenden çadırın önünde bitti Mahmut Ağa. Bir kap-
lan gibi yırtıcı. Al bir at vardı altında. İki kabasında da kırmızı
kabzalı iki tabanca asılı.

"Heey! Köpek Yörük!" diye gürlledi. "Kime danıştın da
kondun buraya! Orada bir deveni vurdum, ölüğü soğuyana
kadar izin sana. Otlakiye olarak on dört tane de koyun aldım.
Yoksa gösterecektim sana Mahmut Ağa'nın mülküne konmayı.
Tez yık çadırı!"

Uzun Kerim hemen sardı yükü. İçinde bir yangın başlamış-
tı. Gözüne kandan başka bir şey görünmüyor, aklı başka şey
düşünmüyordu. Solak Ovası'nda bir adam gördü. Yaklaştı,
sordu.

"Kardaş, Çavuşlar Obası görersen, duysan..."

"Bilmem kardeş. Bu kış ağalar Yörük kondurmadılar bu-
lara."

Göç şoseye doğru yürürken söylendi Uzun Kerim, bir gücü
yetse, ah bir yetse...

"Ey Mahmut Ağa alacağın olsun! Bir ova dolusu pamuğu-
nu yakmazsam Allah belamı versin. Ne ola ki öleyim!.."

Gülsüm çocuğun bağirtısına fırladı.

“Ta şimdi yoldum başını orospu! Bir de sen çıktın başıma İkide bir cıyaklıyorsun. Sana olsun gücüm yeter!..”

Güllüce koştu, tuttu ellerini ağabeyinin.

“Ağam ağam!” diye haykırdı. “Etme, sen bilirsin. Çocuktur o. Bir şeyden korkuyor. Zaten şipildek ıslak, öksürüyor da...”

Kollarını yanına salıverdi Uzun Kerim, bacısını perişan biçimde karşısında görünce.

Göç şoseye girdi. Yönünü doğuya verdi. Yol kenarındaki köylüler şaşkın şaşkın göçe bakıyorlardı. Kışın tam ortasında, karakışta, bu da nesi diyorlardı birbirlerine. İlk kez görüyorlardı karakışta göç tutan yörüğü. Ölümü demekti Yörüğün bu zamanda geçmesi. Göç Serik Ovası’nı üç yağmurlu günde geçti.

“Emmi, bilsen duysan Çavuşlar Obası nereye kondu ki?”

“Bilmem emmim. Görmedik, duymadık bu sene onların Teke’ye indiklerini.”

Göç, Köprü Çayı’nı geçti azala azala. Tugayoğulları çiftliğine düştü. Teke’nin burası kara topraktır. Kömür karası, zulum karası, hümüs karası... İki ırmak arası, denizden Toroslara kadar Tugayoğulları’nındır. Tugaylar hep doktor, mühendis, tüccar, fabrikatördürler. Bu ovaları, Teke’nin eğik şapkalı, yırtık şalvarlı, kuru yüzlü insanları ortak ekerler Tugayoğulları’yla. Onların buraya nereden, ne zaman geldiklerini kimse bilmez. Bu dağları ve ovaları nasıl aldıklarını da bilen yoktur. Yarıcılar ürünleri kaldırır; Beyler götürürler, satarlar; bir miktarının parasını yarıcılara dağıtırlar. Ve bu çark böyle döner durur... İşte şimdi, o topraklardaydı Uzun Kerim, çocukları ve sürüsüy-le.

Önüne gelen birisine obayı sordu Kerim. Bilen yoktu.

Yağmur, inceden, sinsi bir sızı gibi yeniden hızlandı. Yağmura aldırmadılar, yürüdükçe açılıp genişleyen, bitmek bilmeyen ovada yürüdüler. Ovaya bir değer biçemiyordu Uzun Kerim, konacak bir dönümce yere muhtaç olduğu şu zamanda. Sağır İn Dağları kadar para yığsa, gene değerini bulmuyordu ova gözünde. Sürünen Yörük çok iyi anlıyordu toprağın değerini. Toprak demek devlet demekti, sultanlık demekti...

Göçü kuzeye, Sağır İn Dağları’na çekti Cin Ali. Sürü boğulacak çamurunda ovanın. On beş gündür bulanıyordu cıvilganın içinde solucan gibi. Yüzü aşkın kayıp vermişti. Kerim’in içi cızır cızır yanıyordu. Bir gücü yetse... Karısının, bacısının...

hepsinin de yüzleri kapkaraydı kahırdan, öfkeden, korkudan... Yağmur tek düze çiseliyordu...

Güneş güneyden, bulutların eteğinin altından ovayı ışılatıyordu. Ova aynı anda güneşe ve yağmura yıkanıyordu. Büyük bir düşün altında... Ova ve Toroslar... Sürü şipildek çamurda bulanıyor, çabalıyordu. Çocuk gene haykırdı. Kerim koştu belindeki hançere davranarak. Sarıca Zeynep kavradı kaynatasını belinden. Durdurdu. Güllüce geldi.

“Ağam horoz didekledi” dedi çocuğun koltuk altındaki yırtığı göstererek. “İşte buradan.”

Kerim kollarını bir daha yana indirirken, karısının “Delirdin galiba, çocuktan ne istiyorsun uğursuz adam” dediğini duydu. Sustu. Gözlerini horoza taktı. Bedenine yapışan giysilerinin içinde yürümeye başladı. Bacısının tek çocuğuydu Gülsüm. Eniştesi Kor Ali’yi sel almıştı bir karakış gecesinde, Mandırlar bükünde. Kor Ali’den kalan tek anyıdı Gülsüm. Çamur içinde yürüyorlardı durmadan. Dağlara ulaşabilmek umuduyla.

Horoz başını kaldırdı. Gülsüm’ün koltuk altındaki yırtıktan gagaladı. Çocuk bağındı. Kerim fırladı uzun bacaklarını açıp kapatarak. Tuttuğuyla bile kopardı horozun başını. Kanların fişkırdığını gören Güllüce “kuzum!” diye haykırdı. Dondu kaldı yerinde, acıyla. Kerim’in çocuğunu bıçakladığını sanıyordu. Çocuk al kanların içindeydi. Horozun boynu kızıl bir bıçak gibi uzanıverdi. Ucundan kan fişkıyordu.

Gök Emine kocasına bir tekme vurduktan sonra çocuğu kaptı. Soydu, bedenini inceledi. Bir çizik bulamayınca rahatladı. Çocuğun koltuk altı, horozun dideklediği yer kıpkırmızıydı.

“Anasını dinini...” diye sövdü Kerim nice zaman sonra “Az kaldı çocuğun başını yolduracaktı bana...”

Sağ elinde kalan horozun başı ağzını açıp kapatıyordu arada bir.

“O zaman sen nerede yaşayacaktın?” diye sordu Gök Emine kocasına.

Yağmur gene hızlandı. Kırbaçlamaya başladı dağları, yamaçları, sürüyü ve Uzun Kerim ocağını. Tıpkı Teke’nin insanı gibi sinsi ve kalleşti yağmur. Tüm ova sellere gömülüydü. Uzun Kerim yağmura da aldırılmıyordu artık. Umudu tükenmişti. Horozun başını elinde hâlâ tutuyordu. Sürü, çamur batağın-

dan kurtulmak için çabalıyordu. Bitkin, ölgün, debeleniyordu sürü...

Sağır İn Dağları bulutların altında bir büyüyor, bir silinip gidiyordu ufalarak. Sağır İn Dağları yağmurun ninnisinde uyuyordu...

1974

ÖĞREK

Kara Memet, içine üzüm, kırmızı lokum koyduğu heybesini eyerin kış kaşına geçirdi. Dayısının çocukları ellerine bakarlardı varınca. Doru at heybenin altında uzun bir yola hazırdı. Ayak değiştirdi, gemini gevmeye başladı. Kara Memet dayısını, yengesini görmeyeli beş yılı aşılıyordu. Askerden geldiğinde görmüştü son olarak. Dönüş o dönüş olmuş bir daha gidememişti.

Güneş, Toroslar'ın dış dış doruklarını henüz kalaylamıyor du. Ortalıkta koyu, ıslatan bir güz çiyi, havada bulut bulut nem vardı. Toroslar'ın dorukları akça bulutların kucaklarındaydı. Kışın muştucusu sabah yeli çadırlardan sızıyor, uykulu Yörük yavrularını iliklerine dek üşütüyordu.

Yayla dağlarının kök, yaprak, dişbudak boyalarının, motiflerinde seviştikleri elde dokuma yün heybeye yerledi azığını Kara Memet. İki haşlanmış yumurta, iki kaşık yağ, bir topak peynir, bir baş soğan. Teke'nin kırmızı domatesleri çoktan kuruyup gazel olmuşlardı. Bu yüzden domates yoktu azığında. Özengeye ayağının ucunu bir değdirdi, bir değdirmedi, eyerin ortasında buldu kendini. Yay gibiyim maşallah diye gururlanarak atının başını doğuya verdi. Güneş dağların uçlarındaki bulutları yalın kızılına boyarken geride kalanlara "sağlıcakla kalın, iletirim selamınızı" dedi. Topukladı atın böğürlerini. At birden zağaldı. Atın ayakları arkasında incecik bir toz bıraktı. Karısı, çocukları, obanın öteki insanları, düzlükte yitene kadar baktılar ardından Kara Memet'in. Sonra, ellerini koyunlarına sokup ısıtarak çadırlara doluştular.

Atını dar, eğri yollardan sürdürdü ha sürdürdü. Son güz sıcağı başlıyordu inceden. Yolların kıyılarında öğrekler*, koyun sürüleri çokam çokamdı. Yolun çok yakınındaki çobanlara üşenmeden, çekinmeden sormaya başladı Kara Memet.

“Kardaş, bu öğrekler, sürüler kimin?”

Değişik isimler söylüyorlardı çobanlar. Ama bir Yörük obasının adını duyamayınca bir hoş oluyordu. Öğrekleri iyi biliyordu, ki Yörük elinde büyümüşlerdi, doru, kır, yastık sağrılı... Böyle görkemli atları, aygırları, kısrakları hangi Teke köylüsü besleyebilirdi ki?.. Yılmadı, umudunu kırmadı Kara Memet. Gördüğü çobanlara öğreklerin, çadırların, sürülerin hangi obanın olduğunu sorarak, yoldan uzaktakileri aklında yorumlayarak bir başına tüketiyordu yolu. Zaman kuşluğu kucaklarken Serik Ovası bitti. At ön ayaklarını Köprü Çayı'nın Roma yapısı taş köprüsüne attı. Çayın üstünde yassı bir yılan gibi kıvrıla büküle uzanıyordu köprü. Kara Memet köprüden huylanın atını tavladi, şişirdi.

“Deh, hey aslanım! Korkma. Ellerin gavurları binlerce sene geçmişler üstünden.”

At, köprüden yavaş yavaş tedbirli geçti. Karşıdaki verime hazır, kara topraklara ayağı değince esti, şakıdı. Yolun kıyısındaki öğreği görünce coştı, kişnedi. Kara Memet terbiyesinden asıldı atını, durdurdu. Yörüklüğün verdiği hayvan sevgisiyle öğreklere imrenerek baktı. Sonra sesini çobanın kulağına doldurdu.

“Hey kardaş! Ayıbolmasın ama bu öğrekler kimin?”

“Bilmiyor musun daha? Beylerin.”

Kara Memet Yörük beylerinden birisinin diye geçirdi içinden. Yineledi.

“Hangi beylerin?”

“Sen de hiçbir şey bilmiyorsun Kimin olacak? Tugay Beyleri'nin. Onlar Yörük değillerdir. Bu öğrekleri de kendileri beslemezler, otlakiye alırlar Yörüklerden. Biz de güderiz. Anladın mı?”

Kara Memet düşündü. Her obadan iki at alsalar otlak bedeli... Amma da çok at vardı şu Beylerin ovasında...

“Ya topraklar, ovalar?..”

“Topraklar da Tugay Beyleri'nindir. Gördüğün bütün öğrekler de onların. Şunlar, ötedekiler, karşı dağın yamacındaki...”

Yutkundu Kara Memet. Topuklarını işletti. Yolu yiyen bir canavar oldu altında at. “Zaten Yörüğün nesi var ki” diye söylendi. “Kara çadırından, akılsız başından gayri...” Ova, bitimsiz

bir deniz oluyor, sünüyor, açılıyor, seriliyordu atının ayaklarının altında. Dümdüz, dalgalı, sarı... bir denizdi ova... Ara sıra bozulmuş mısır tarlalarında, kazığı kalmış pamuk tarlalarında, öbek öbek öğrekler, sürüler, çadırlar, ovanın gerdanında kara benlerdi sanki. Kara Memet'in içinde toprak özlemi köpürüp taşıyordu bu sonsuz ovanın ortasında. Teke'den yaylalara, yaylalardan Teke'ye göçmekten bıkmıştı tüm Yörükler gibi. Toprağa kök salma özlemiydi içini yakan. Yaylalara çıkınca yayla köylüleriyle dertteydi başları, Teke'ye inince beş beter... "Oraya konma, buraya konma..." Bu itip kakma, kötüleme, horlama, Yörüğün içine saplanan hançer, yüreğini yakan zehirdi İskân'dan beri. Yola yakın bir öğrek görünce düşüncelerini kesti. Çobana doğru bağırdı.

"Hey kardaş! Bu öğrek kimin ola ki?"

Çoban, sarı bıyıklarının altından ak dişlerini göstererek alay etti. Sonra Kara Memet'e karşılık verdi.

"Kimin olacak? Tugaylar'ın..."

"Ya topraklar, bu ovalar?"

Çoban açık açık güldü Kara Memet'in bilgisizliğine.

"Bu sonsuz ova da onların, öğrekler de... Buraya Çakış derler. Yörükler buralara çadır kurmaya başlayınca, Beyler hükümetten kuvvet istediler. Karşıda gördüğün jandarma karakolu Beyler'in ovasını korumak, Yörüklere çadır kurdurmamak içindir."

Kara Memet yeniden işletti topuklarını. At, ovayı ortasından bölen bıçak oldu, kaydı. Yirmi kilometre sağında deniz, yirmi kilometre solunda Toroslar başlıyordu.

"Her yer onların" diye söylendi Kara Memet. "Bizi Teke'den, yaylalardan kovarlar. Ölüp gitsek ardımızı bile aramazlar. Hakkımızı alamayız. Onlara kuvvet verirler, karakol kurarlar, korurlar..."

Derin ve acılı düşüncelerin ortasında buldu kendini.

"Üç saattir atım nal döver Köprü Çayı'ndan beride. Kime sordumsa öğrekler de, ova da onların dediler. Hemi de kupkuru, ağaçsız, bahçesiz, beygirsemiş kısrak gibi kösnül, dôle, berekete hazır topraklar... Tohumu saç yüzüne, bire yüz ürün al. Ama otlak, öğrek otağı her yanı. Kaç bin Yörük çadırı alır ki, kaç bin sürü barınır... Paşa sağ olsaydı, bizleri de hatırlar mıydı kim bilir? Öleli tam yirmi sene oluverdi, şaka gibi. Rahmetli

dedem az mı savaşmış yanı başında... Yok; mutlaka bizi de düşünürdü canım. Tüm Yörükleri bir yerlere iskân ederdi mutlaka. O topraklar da bereket kusardı çalışkan ellerimizde. Sürülerimizin yarısını otlakiye vermekten kurtulurduk...”

At, bilmem kaçınıcı öğreği geçtikten sonra çamlı bir tepenin böğründen yürümeye başladı. Kişnedi. Ova burada bitti sanısını veriyordu. “Şükür ki bitti” diye mırıldandı Kara Memet. Esenledi. Bunca ovanın bir ocağın olmasına gönlü elvermiyordu. At dolu dolu soluyordu. Yorulduğu belliydi. Güneş öğle yerindeydi. Son sıcaklar dokunaklıydı. Çamlı tepenin böğründen kanayan çeşmenin başında kendiliğinden durdu doru at. Susamıştı, su istiyordu.

Kara Memet atını gezdirip terini soğuttuktan sonra azığını çıkardı, serdi önüne. Karnını doyurdu. Atının torbasını aldı, suladı. Gene atladı, sürdü. Tepeyi dönünce ova birden gene açılıverdi önünde. İçinde bir hırs kümelendi Kara Memet’in. Yutkundü. Öbek öbek öğrekle doluydu ovanın bu tarafı da. Deniz, sağ kolunun altında boğuşuyordu sanki, masmavi, sonsuz, dalga dalga... Deniz yeli serince okşuyordu yüzünü. Bir sigara yaktı. Sol tarafında bir öğrek gördü. Çobana sordu. Köprü Çayı’nın berisindeki yanıtı aldı gene. Açık açık sövdü Kara Memet. Çoban ters ters baktı. O, atını sürdü hemen. Çobanların yalan söylediklerini, kendisiyle alay ettiklerini tasarladı bir an. Ama birbirlerini nasıl görebilirlerdi bunca uzakken birbirlerinden.

Yol, denize yaklaşa uzaklaşa üç tepelere getirdi Kara Memet’i. Ovada elle dikilmiş yeşil bir ağaç bile göremiyordu.

“Toprak kişinin harcından fazla olunca böyle olur” dedi. “Şu obaların olsaydı buralar, bağ bahçeden geçilmezdi. Kışın Yörükler kiralalarlar kışlak için, yazın ortakçılar darı, susam ekerler. Elin toprağına kim diker bir dal. Farzet ki diktiler. Toprak sahibi bir yemiş bile yedirmez ağaçları diken adamlara.”

Öğrek tepişmeleri, kişnemeler dalga dalga ovada. Kara Memet “Hey kardeş” dedi gene. “Bu yerler, öğrekler kimin ola ki?”

Sarı saçları papağından taşan çoban gülmeden, dostça karşılık verdi.

“Koca hükümetler bilirler ovaların sahiplerini... Arkadaş, sen nasıl oldu da duyup öğrenemedin?”

“Onların mı, yani Tugay Beyleri’nin?”

Çoban başını sallayarak onayladı.

Kara Memet öfkesini atından aldı. Sürdü. Tam iki saat kimseye sormamaya karar verdi.

At, eşkine* devam ediyordu ovada. Güneş ikindiye devriliş gitmişti. Nemli deniz yeli sıcakın üstesinden gelmişti. Toroslar’ın tepeleri küme küme bulutlarla dolu. Durgun, mavi akan Manavgat Çayı’nın başına gelmişti. Atını yine durdurdu. Kasaba çayın öte yakasındaydı. Pek kalabalık olmayan kasabanın evleri söğütlerin arasına yayılmış, yeşillikler arasına gizlenmişti. Kara Memet suyun serinliğine göğsünü vererek sağ tarafına baktı. Sürülerce ökrek vardı. Birisi de yolun hemen kıyısındaydı. Atının başını çobandan yana çevirdi Kara Memet. Tugaylar’dan başka bir isim duyarım umuduyla sordu:

“Arkadaş, bu ökrekler, bu ovalar kimin?”

Çoban ağzında tuttuğu sigara dumanını saldı. Duman yayıldı, eridi havada.

“Beylerin kardeşim. Sen Serik’ten geliyorsun sanırım. O ilk geçtiğin taş köprüden başlar, bu köprüde biter Beylerin yerleri. Kiblesi deniz, poyrazı dağlardır. Ovadaki bütün ökrekler kışlak bedeli olarak Yörüklerden alınmıştır, yani otlakıyedir.”

Kara Memet’in yüzü kara mora kesti birden. Öfkesi bir orduya başkaldırarak denli güçlendi. Ne yapacağını şaşırıldı. Atladı eyerin üstünden yere. Heybesini omuzuna aldı. Atının terbiyesini eyer kaşına kastedi.

“Deeh!” dedi dişlerinin arasından, ıslık gibi bir öfkeyle, atının sağrısına bir kamçı atarak. “Bu da Tugaylar’ın oluversin. Eyeri de benden hediye! Bize bir yer kalmamış ki koca vatan-dan!..”

Heybesini omuzuna attı, dik, sert, kinli adımlarla demir köprüünün öte yakasına doğru yürüdü. Çoban arkasından şaşkın ve hiçbir şey anlamamış gözlerle bakıyordu.

BAŞAKLAR OLGUNLAŞIRKEN

“İşler zorlaştı Teke toprağı verime yatalı” diye söylendi Tahtabıçak’ın Koca İbiş, al beygirin üstünde kırışık ensesini kaşıyarak. Haziran güneşinden beynine yalım gibi saplanan sıcağın altında gelecek kışı geçirecek bir kışlak bulamamanın sıkıntısı, öfkesindeydi. Artık bıkmıştı, kona göçe sürgün alayları gibi yaşamaktan. Kuruyan dudaklarını yaladı. Durmadan gülümseyen, yağız, parlak yüzü kapkara, yoğun bir bunaltıdaydı. Binicisinin kederi al beygire de geçmişti sanki; iri bir çekici andıran başını aşağı yukarı, bıkkın, bezgin, bitkin sallayarak yürüyordu. Kulakları düşük, eskiden yalp yalp yanan iri ve güzel kara gözleri fersiz, yarı kapalı... Tıpkı dingin bir eşek oluvermişti. Koca İbiş’in altında hiç aldırıldığı yoktu. Deniz Tepesi’ndeki İzzet Ağa’ya diyeceklerini ölçüyordu aklında. Kışlak tutacaktı; olmazsa on dönüm yer satın alacaktı. Eğer satarsa. Satmayıp da ne yapacaktı? Hem parası yoktu Ağa’nın, hem de İbişler’le uğraşmaya gücü...

“Bu işimi gör Ağa, anam avradım olsun, sana hav diyen köpeğin canına sıçmazsam. Ürününden bir okka çaldırırsam yarıcılara, tükür yüzüme demeli” diye söylendi. Gülümsedi. “Hele tapuyu koynuna bir sok Koca İbiş”, çakır gözleri parıl pırıl yandı. “İşte o zaman...” diye mırıldandı. “İşte o zaman yeniden başlatır Koca İbiş hayatı, burnu bile kanamadan...” İzzet Ağa’nın iki katlı evinin önüne geldiğini fark edince terbiyesini çekti al beygirin. At durdu. Yaltaklanmayı onuruna yediremeyerek bağırdı Koca İbiş.

“Heey! Ağaların ağası, Yörüğün ata dostu!..”

Huyu değildi böyle yapmak, aşağıdan almak. Haklı olduğunu kalbi onayladıktan sonra zora koşar, gene alırdı hakkını. Dam, jandarma, dayak... Vız gelirdi. Ama devir o devir değildi

artık. Ağaların, varsılların kılıcı kesiyordu. Bunu çok iyi bildiği için böyle yapıyordu, bu yüzden tavlıyordu ağayı.

“Buyurun” diyerek önlüğe fırladı İzzet Ağa, usturayla kazınmış yuvarlak başını ovarak. Teke sıcağında börtmüş* kavun rengine dönmüş yüzünde buruk bir gülümseme oluşturmaya çalışıyordu.

“Buyurun Koca İbiş, Yörük beyi...”

Bir hamlede atından indi Koca İbiş, dipdiri oluvermişti birden. Önünde bekleyen yarıcının eline tutuşturdu atının dizginini. Birden açılıvermişti içi. Gözleri yalp yalp yanarak tahta merdivenleri çıktı. Koca İbiş’in sıcaklığı, İzzet Ağa’nın da içini şenlendirivermişti. Pencerenin önündeki mindere oturdu, şapkasını çıkardı, önüne koydu. Köşeleri nakışlı mendiliyle sildi başının terini. Yakasını, bağrını açtı. Ağa’nın karısı da ‘hoş geldin’ deyip dönerken Koca İbiş başladı söze.

“Sıcak çok fena Ağa. Sanki kızgın demir Teke toprağı. Valahi sendeki saltanat, varlık bende olacak, anam avradım olsun Anamas Yaylası’ndan beri gelirim. Cehennem yav buralar cehennem!..”

“Aaah ah Koca İbiş” diye başladı Ağa. “Dışı seni yakar, içi beni. Hiç sormazsın on bin dönüm araziden kaç kile mahsul aldın diye. Ortakçısı çalar harmandan, ambarlara döktüğümü oğullarım, kızlarım, gelinlerim, damatlarım... Başında dört döndüğüm halde beş bin kile mahsul alamadım. Sana yalan gelir, bana esah. Ülen Koca İbiş, bu avradına koyduğumun tarlaları dönümde bir kile de mi vermez yav, bir kile!.. Desem gülersin, tek bin kile buğday kattım ambara, tek bin!..”

Koca İbiş bir kahkaha salıverdi. Sonra kaptı sözü.

“Sen bu tarlaları ortağa vermesen, çift sürüp tohum da saçmasan, biçerin döktüğü taneler gene verir dönümde beş kile mahsul. Ne yaptın yav sen İzzet Ağa? Bin kilecik ha! Hah hah haa!..”

Sol elinin başparmağını iki kaşının ortasına koydu. Gözlemini yere indirdi, düşünmeye başladı. Umduğundan da kolay açılıyordu konu. Lülesine tütün bastı, kavla tutuşturdu. Kav kokusu doldurdu odayı. Birden gözlerini kaldırdı yerden Koca İbiş, İzzet Ağa’nın pel pel bakan gözleriyle buluşturdu. Gülümsemedi. Ağa da gülümsemedi.

“Ben bu işin üstesinden nasıl gelineceğini bilirim ya Ağa” dedi Koca İbiş. “Gel gelelim benimle ilgisi yok. Boşuna düşman kazanmış olurum. İyisi mi sen kendin daha iyi bilirsin işinin nasıl üstesinden geleceğini. Şimdi söylesem, bak bak Koca İbiş de götkapan* atacak bana diye düşünebilirsin. İyisi mi dostluğumuz kalsın, sürsün.”

“Allah aşkına söyle Koca İbiş” diye atıldı İzzet Ağa, bunaldıktan ufalmış gözleri birden açılarak. “Bir kem fikir geçerse aklımdan anamı şey etmiş olayım, söyle Allah’ını seversen...”

“Peki, söyleyeyim” dedi Koca İbiş bacaklarını altına alarak. “Vereceksin zarplı* birisine on dönüm tarla tapusuyla birlikte. Deyeceksin ona; sen benim kahyamsın, tüm işlerim senden sorulur. Diyelim ki bana... Siniler sinek uçarsa üstünden... Ambarlarında mahsulün dolup taşacak, sen de şaşacaksın buna. Yarıcılar ve ötekiler çalamayacaklar çünkü. Değil çalmak, donlarına sıçacaklar korkularından. Senede yüz bin kile mahsul az gelir sana vallahi. Zaten Tahtabıçaklar belasını bilirsin. Ama istemem böyle bir şey senden. Bildiğini yap sen.”

Ağa kısa parmaklı etli elini çenesine dayadı. Ne yapacağını bilmiyormuşçasına sıkıntılı düşündü. Bir süre öylece kaldıktan sonra elini çenesinden çekti. İbiş’ten başkası da yapamaz bu dediklerini diye geçirdi aklından. On dönümcük tarla neydi ki on bin dönümün yanında... Köylülerin, yarıcıların hizaya geldiklerini görür gibi oldu. Sonra dolup taşacak olan ambarlar, para, para... Gözlerinin içi ışıdı birden Ağa’nın. Akli yatmıştı bu işe. Etli elini Koca İbiş’e uzattı birden. Koca İbiş Ağa’nın boşlukta uzanan elini görmezden geldi.

“Tut elimi” dedi İzzet Ağa güleç, şen. “Oldu bu iş. Ama caymak yok. Verdim gitti sana on dönüm tarlanın tapusunu, yalnız harcı da senden. Öyle dışından vermem. Parasını alırım tarlanın. Tut elimi.”

Koca İbiş’in sert elini ısıttı Ağa’nın yumuşak, etli eli. Eller birbirinden koştuktan sonra Koca İbiş şaşırılmışçasına boynunu burdu, gülümsedi. Cık cık cık yaptı.

“Bak şu işe sen” diye söylendi sevincini yüzüne vurmamaya çalışarak. “Ben niçin geldim buraya, neyle karşılaştım. Durup dururken başıma iş açtım yahu. Cık cık cık. Halbuysa otlak tutmak için gelmiştim.”

İzzet Ağa huylandı cayacak korkusuyla. Tuttu Koca İbiş'i elinden, yededi. Kapiya yönelirken; "Yürü ya Koca İbiş, parayı bulduğunda verirsin" dedi Ağa. "Yürü tapu dairesine."

Koca İbiş, gönülsüz görünerek kalktı. Kol kola indiler ayakçaklardan. İşinin birden akkın gidivermesine şaşıyordu Koca İbiş. Halbuysa hiçbir zaman işleri böyle oluruna gitmezdi; yaylalarda, Teke'de yerlilerle dövüşüp dururlardı. Gelirlerinin yarısını memurlar, müdürler, jandarma komutanları, sırcatçılar... yerlerdi.

Fotoğrafi mühürlü tapuyu, içinden sevinçten uçarak, ama dışından sözünün altında kalmış anlamını verdiren bir biçimde devinimlerle kattı uzun meşin cüzdanına. Ağa'yla öpüştükten sonra ayrıldı ondan. Bir aya varmadan parasını göndermek üzere yaylanın yolunu tuttu Koca İbiş. Anamas Yaylası'nın koyu gölgelerinde, pınar başlarında otururken tapuyu çıkarıp çıkarıp bakıyordu sevinçle. Artık onların da toprakları vardı. "İbişler Obası'nı sen kurtaracaksın sürünmekten aslanım" diyerek özenle katlıyor, gene koyuyordu tapuyu cüzdanına.

Yaylaya çikalı bir ay olmuş olmamıştı ki bir mektup getirdi Koca İbiş'e kardeşi Külcü Ali. Açtı, okudu Koca İbiş; İzzet Ağa çok hasta olduğunu, parasız kaldığını, tarlanın parasını çabuk göndermesini istiyordu. Bir de yarıcılarının iyice azdıklarını, ambarlarını geceleri boşalttıklarını, onlara hadlerini bildirmenin zamanının geldiğini... Koca İbiş, iri ve kıllı avucunda buruşturdu mektubu, attı.

"Pezevenk" diye söylendi. "Leblebi kavurmuş da eli yanmış sanki. Kimin toprağını kime satıyorsun deyyus! Pöh! Kazanıp dolduranlar kimler zaten o ambarları? Yağmurda, sıcakta, aç, sefil... Elbette alacaklar; emek, ürün, onların değil mi? Ders vermeliymişim... Sürmele gözlerini, iyi bir dersim var sana İzzet Ağa..."

Kavalını getirtti. Kendini bildi bileli çok sevdiği "ferman padişahın dağlar bizimdir" ezgisini koyaklarda, yamaçlarda yankılandırırdı.

Göğün mavilikleri buğulanmaya başlayınca İbişler'de çektiler göçü Teke'ye, öteki Yörükler gibi. Güzle konalgasında öğrendiler İzzet Ağa'nın ölmüş olduğunu. Koca İbiş gene çekti kavalını kabından. Bildiği tüm boğaz havalarını, türküleri, oyun havalarını çaldı yorulana dek. İlk yağmur bulutlarının yorgun

kuş alayları gibi dağlara, tepelere tünediği son güz ayında geldiler; Kısık tepelerinin denize bakan yamacına kurdular çadırları. Orada kışlayacaklardı. Kendi mülklerinde.

Toprağın, dalap kırsakların beygiri bekleyişleri gibi tohumu beklediği buğulu bir gündü. Koca İbiş, çadırının aşağısındaki taşa tünedi. Ağa'nın koyup gittiği Deniztepesi düzlüklerine, kırlarına baktı. Gözlerinde tarlalar umut umut büyüyor, gelip kucaklarına alıyorlar, ısıtıyorlardı Koca İbiş'i. Sevimli, istekli, kösnül gelinlerdi tarlalar Koca İbiş'e "öp beni, sür, doğurt beni" diyen. Koca İbiş'in içine ılgıt ılgıt sıcaklık akıyordu tarlalardan; yakıyor, delirtiyordu onu. Cebinde uyuyan tapuyu hatırladı, çakır gözleri birden ırmağın derinliğince balkıdı. Kalktı, sekerek çocuk gibi atladı kayadan. Tüm obanın erkeğini kadını, gencini, yaşlısını topladı başına. Her birini ayrı ayrı süzdü gözleriyle, inceden inceye. Onların yüreklerini, dirençlerini yokluyordu bakışlarıyla. Sonra bir süre de yere, tavlı, buğulanan toprağa baktı. Çevresindekiler susuyorlardı "Koca İbiş Emmi'min bir bildiği var" diye düşünerek. İkinci lüleyi de boşalttıktan sonra geneeledi gözleriyle çevresindekileri.

"Uşak," diye başladı, vasiyet eden bir babanın, çocuklarına son sözlerini söyleyişince ağır, oturak. "Eskiden bizim olan dağlar, yaylalar artık bizim değil; devletin ormanı bir ağaç bile dikmediği halde; ovalar ağaların mülkü bir dirhem emek vermedikleri halde... Hatta ekip dikmedikleri halde ambarları zahireyle dolup dolup taşıyor... Hiç farkına vardınız mı uşak? Artık değirmenin çarkı ters dönmeye başladı Yörükler için... Hiç düşündünüz mü Yörükler yıldıya bırakılmış atlar gibi kendi başlarının çaresine bakacaklar. Yani uşak, yarından tezi yok şu aşağıda gördüğünüz kırları, düzlükleri ekeceğiz. Demin şu taşa oturdum da hep bizi çağırıyor topraklar. El birlik olacağız. Pulluk, saban, koşum takımı isteyin yarıcılardan. Vermezlerse çalın, çırpın, talanlayın..."

"Ama Koca Emmi, oraların sahipleri var. Ellerin yerlerini..." diye başlamıştı Memili. Koca İbiş elinin tersini şırrak diye yapıştırdı Memili'nin ağzının üstüne. Memili ağzını sildi, kanamış mı diye baktı. Yüzü kapkara oldu, sustu.

"Ülen gök köpek" diye gürlledi Koca İbiş. "Sözü ağzımda şey etme. Her zaman böyle yırtık dondan çıkar gibi çıkıyorsun

karşıma sen. Kökez'deki rüşvetçi Kel Hakim kesildin başıma; o kanuna aykırı, bu tüzüğe tuykuru dediği gibi... Sıçarım senin ağzına!" Art arda duman aldı lülesinden. Gözleri çakmak çakmak olmuştu öfkeden. "Ne diyordum? Koşum takımını herkes bulsun. Hepsi bu kadar. Sonracığıma, sen Gök Memili, Külcü Ali'yle Memid'in tarlasından; sen Çalık, Ala Deli'yle Gavurun Aşısı'ndan; sen Dede Veli, Gudubukçu'yla Kale'nin altından çifte başlayacaksınız. Ben de sizi gözleyeceğim şu karşiki kayadan."

Güneş gözünü dağların ardından ovanın üstüne ıslatırken, karısı İzzet Ağa'nın büyük oğlunu dürterek uyandırdı.

"Kalk hele kalk" dedi. "Horlayıp durma. Babanız öldü, itin köpeğin maskarası olduk gayri. Bakın Yörükler ne yapıyorlar? Tarlalarımızı sürüyorlar."

Mehmet Ağa kalktı, gerindi kütür kütür son güz ayazında. Esnedi. Pencereden tarlalara baktı. Birden kızardı, burnundan solumaya başladı. Sabanlar kapkara toprakları değil de Mehmet Ağa'nın yüreğini, can evini, göğsünü dilim dilim ediyor, parçalıyordu sanki. Söverek fırladı. Yedi kardeşin hangisinin olduğunu kimsenin bilemediği, babalarından kalma cipi aradı. Yerde yoktu.

"Mustul! Atımı getir!" diye bağırdı pencereden başını uzatarak. Mustul'dan da, attan da bir muştı gelmedi. Girdi ahıra, atı eyerledi. Bindi, sürdü ilçeye. Boğazı kurumaya başlamıştı birden.

O hızla kaymakamın odasına çıktı. Boştu oda. Savcı da gelmemişti. Jandarma kumandanının koltuğunda Hasan Çavuş dev gibi kuruluyordu. Ne yapacağını şaşırıdı.

"Vay avradını siktimin dürzüleri" diye sövdü. "Yörük benim tarlalarımı, mülkümü yağmalıyor; onlar daha avratlarının kucağındalar..."

Saat onda kaymakam geldi. Top gibi girdi kaymakamın odasına.

"Kaymakam Bey, Kaymakam Bey!" diye uludu. "Tarlami tokatımı yağmalıyor Yörükler. Vahim, çok vahim, çok vahim. İsyen kaymakam bey isyan! Kanunu hiçe saymak!.."

Kaymakam durumu iyice öğrendi. Hemen telefon etti jandarma yüzbaşısına. Yağmacıların tutuklanmasını buyurdu.

Mehmet Ağa fırladı, çıktı hemen. Ter içinde girdi savcının odasına. Önündeki kâğıtlarla uğraşan savcı, barlarda şerefe şampanya patlattıkları Mehmet Ağa'yı bu halde karşısında görünce bir hoş oldu. Birden ayağa fırladı.

"Hayrola Mehmet Ağa?" dedi. "Hele bir otur da anlat, ne bu hal?"

Mehmet Ağa bir solukta anlattı her şeyi. Savcı zile bastı söylenerek. Kapıcı geldi. Kâtibi çağırmasını buyurdu. Kâtip düğmelerini dipten başa dek vurdu, dikildi yamacına amirinin. Savcı usul usul anlattı nasıl bir dilekçe yazacağını Mehmet Ağa'nın dilinden. Henüz çaylarını yarılamaşlardı ki kâtip dilekçeyi getirdi. Savcı aldı, okudu Mehmet Ağa'ya imzalandı. Ardından da kendisi imzalayarak jandarmaya havale etti tahkikatının mahallinde yapılması için. Kayda geçtikten sonra yüzbaşıya vermesini söyledi kâtibe. Kâtip çıktı.

Çayını içer içmez kalktı Mehmet Ağa. Atladı atına, sürdü deniztepesine. Yüzbaşıyla jandarmaları köyde bulunca sevindi. Oh, göreceklerdi günlerini kokar Yörükler. Yüzbaşıyla tokalaştı Ağa. Yüzbaşı, çayı, yemeği beklemedi "şu işleri bir bitireyim de, sonra bola sala yer içeriz" diyerek. Jandarmaları görünce kaçıp saklandılar köylüler, yarıcılar. Yalnız Yörükler kaldılar tarlalarda.

Koca İbiş oturduğu taştan atladı yere, yürüdü Gök Memili'ye doğru. Jandarmalar da Gök Memili'ye doğru geliyorlardı Ağa'yla birlikte. Jandarmalarla aynı zamanda geldi Koca İbiş Gök Memili'nin yanına. Yüzbaşı Gök Memili'yi çağırdı pulluğun sapından. Aldı karşısına. Hemen iki tokat attı sağlı sollu.

"Neden vurdun oğlana yüzbaşı?" dedi gözlerini çakmak çakmak belerterek, dişlerinin arasından. Elini arkasına koydu, iyice yaklaştı çenesinin altına Koca İbiş. "Niçin dövdün çocuğu dedim. Anlamadın mı?"

Yüzbaşı şaştı; en azından 'jandarmaya görevi başında karşı gelme' saydı bunu. Askeri okula gireli beri, bu urbanın içindeyken böyle bir direnişle hiç karşılaşmamıştı. Ama Koca İbiş'in alev alev yanan gözlerinde; titreyen, gerilen dudaklarında, yüzünde; öyle birden çullanacak gibi duruşunda bir kötü son sezdi, yıldı. Onunla takışmaktan caydı. Ama Koca İbiş üsteledi. Ne olursa olsun, diyordu içinden. Çok kızmıştı.

“He? Kime ne yaptı bu çocuk da dövdün? Çiftini sürüp dururken. Mehmet Ağa döv mü dedi? Hele hele bu devirde ve kanunda dayak var mı?”

Öfke dolu gözlerle Mehmet Ağa'ya baktı. Abasının iç cebine attı elini. Uzun, meşin cüzdanını çıkardı, tapuyu dayadı gözlerinin önüne yüzbaşının.

“Bu tapu!” Pulluğun sapını gösterdi. “Bu da pulluğun sapı! Kime ne? Ve sen niçin dövdün çocuğu? Sormak, izlemek yok mu? Vereseyim oğlum, bunların tüm tarlalarına. Babalarından satın aldım. Sürerim de, ekerim de, boş koyar koyun da otlatırım. Kanun da bir şey diyemez benim bu işime. Öyle mi?”

Yüzbaşı, Mehmet Ağa'nın yüzüne baktı soran gözlerle. Ağa başını eğdi önüne. Kağıdı, kalemi çıkardı. “İşgal edildiği iddia edilen arazilerin, sürenlerle şikayet edenlerin müşterek mülkleri olduğu, tapularını tahkikat sırasında ibraz edip tutanağa geçmesini istedikleri...” diye bir zabıt tuttu yüzbaşı. Tarafalara imzalandı. Koşumdan yeni salınmış bir öküzün yorgun, bitkin yürüyüşüyle, öfkesini alamamanın kederine gömülü biçimde çekti gitti yüzbaşı jandarmaların önünde.

Başıyla “devam” işareti yaptı Koca İbiş, Gök Memili'ye ve ötekilere. Sonra kardeşi Külcü Ali'ye atını getirmesini söyledi. Atına bindi. İlçeye sürdü. Mehmet Ağa tarafının tüm arazilerine izale-i şüyu davası açtı. Mahkeme kâtabininin cebine yüz lira soktu gözle kaş arası.

“Günü çok yakın olsun oğul” dedi.

Katip gülümseyerek onayladı başıyla.

Tekrar çadırlara döndü hiçbir şey yapmamışçasına. Çadırının tarlalara bakan yönüne oturdu. Bol bol duman çekti lüle-sinden. Keyifliydi.

Ekinler toprağı yeşil hançer uçlarıyla delip çıktılar. Güneşe doğru yöneldiler, boy attılar. Koca İbiş, kardeşleri, oğulları ve kadınlar, kızlar, içleri açılarak gülücüklerle seyrediyorlardı yamaçtan toprağın yüzünün yeşermesini...

Yağmur bulutlarının Toroslar'dan ovaya dökülüp yeri yorgan gibi örtüğü bir gündü. İbişler çadırlarında oturuyorlardı. İki jandarma geldi, mahkeme gününü bildirip döndüler. Mehmet Ağa'ya savcının verdirdiği dilekçenin mahkemesiydi bu. Koca İbiş tapu suretini, izale-i şüyu mahkemesinin duruşma davetiyesini gösterdi hakime.

“Davacıların varisiyim kanun önünde efendim” dedi. “Bana hakkımı vermemek için, toprak yağmacısı diye mahkemeyi yanıltmak istiyorlar bunlar. Kendi tapulu tarlamızı ektik hakim bey. Bu suç olmasa gerek. Davanın düşmesini istiyorum.”

Ağa'nın avukatı müvekkiliyle görüşebilmek için mehil istedi. Mahkeme ertelendi.

Kışın tam ortasıydı. Yağmur, fırtına, soğuk, kelebek, kene... İbişler Obası'nı kara kara düşündürüyordu. İki çocuk daha, ana yüzünü, al, yeşili, ışığı seçmeden; ciğerleri havaya, karınları besine doymadan, toprağın altına gitti; soğuşun, barınaksızlığın derdine. Ölüme de, doğuma da alıştılar, fazla üzmedi İbişler'i ölümü iki yavrunun. Ama gübreyi yedikçe filiz yeşilinden kara yeşile oturan ekinler azıcık şenlendiriyordu gönüllerini. Sabırsızlıkla izale-i şüyu davasının gününü bekliyorlardı.

Duruşma günü İbişler Obası'nın tüm erkekleri döküldüler ilçeyle. Mehmet Ağa tarlaları taksime yanaşmadı. Koca İbiş işini çok iyi öğrenmişti. İhale yoluyla satışını çıkardı hisseli olduğu iki bin dönümlük tarlanın. İhale günü yaklaştıkça yöreden ihaleye katılmak isteyen zenginleri birer birer buldular. “Sizin elleriniz cüzdandaysa bizimkiler kandan diyerek ihaleye katılmamalarını ansıttılar. İlk ihaleye Koca İbiş'ten başkası girmede. Ağaların çoğunun parası yoktu. İkinci ihalede yüz bin liraya aldı Koca İbiş araziyi. On çadır onar bin lirayla katılmışlardı. Yalnız Ala Deli'nin on üç güçlü insandan başka parası pulu yoktu. O giremedi katılım payına. Köşede küskün küskün çömeldi durdu.

Koca İbiş dairede tapuyu çıkartırken, Bobulu davul ve zurnacıları getirdi hükümet konağının önüne. İbiş merdivenin başında dimdik görününce atı çektiler merdivenin dibine. Koca İbiş bindi ata. Davul zurna başladı. Tahtabıçaklar'ın öteki erkekleri de bindiler atlarına. Önde davul zurna, ilçeyle ortasından biçip gittiler. Kasabalılar bir süre baktılar arkalarından.

Kışın yerini bin bir çeşit kokusu, coşkulu civıltılarıyla, şen şakrak bahar aldı. Güneş toprağın suyunu usul usul uçurdu. Ekinler altın sarısına dönüştü. Başaklar olgunlaşırken İbişler'in irisinin ufağının yürekleri dalgalandı ha dalgalandı deniz yelini önünde fısıltılar çıkararak yaldızlandı ekinlercesine.

İbişler ilk olarak bu yaz göçmediler yaylaya.

Türküler, boğazlar, yakımlar birbirine karışarak birlikte biçtiler tüm ekinleri. Uzun bacaklı tayları harman yerinde fir döndürerek sapları dövdüler. Ekmek, ayran, su taşıdılar harman yerine gelinler, kızlar. Gençler, yaşlılar deniz yelinde harman savurdular. Ürünü ayırdılar samanından.

Koca İbiş kostak kostak yürüdü, besmeleyle şiniği aldı. Çeçin başına vardı, durdu, düşündü; dudaklarını geverek, gözleri çeçe takılı. Sonra oradakilerin üstünde gezdirdi gözlerini, süzdü,eledi onları ayrı ayrı. Harman yerinde çomalan İbişler soyunun irisi ufağı “İbiş Emmim çok mühim şeyler düşünüyor” diye geçirdiler akıllarından, ne yapacaklarını kestirmeye çalışarak.

“Uşak!” diyerek onların düşüncelerini kesti Koca İbiş. “Nasıl ki dostumuzu severken, düşmanımızı kovarken el birlik olduk. Bu tarlaları alırken, ekerken, biçerken, harman ederken birlik olduk. Üleşirken de öyle olacağız. Yalnız buraların alınışında emeği olup da parası olmayan birisi var. Ala Deli. Biliyorsunuz o yoksul, parasız. Onu da dahil ediyorum paya ve çadır başına değil, çalışan insan başına olacak paylaşım. Gene Ala Deli’yi ele alalım. Tam on üç güçlü insan sabahtan akşama dek çift sürdü, orak salladı, yaba tuttu... Ben ise tek başıma çalıştım. Yengeniz evde kaldı. Çalışmış da saymam kendimi. Günün çoğunu kumandayla, lülenin sapını somurmayla geçirdim. Buna karşı çıkanın ağzına sıçarım. Anam avradım olsun süremim, dağlara düşürürüm; yaylasında, Teke’sinde dur durak vermem. Bunu böylece bilin. Bir öteki husus: Evde durdukları için kadınlar paya dahil değil...”

“Kızma ama Koca İbiş Emmi” diye sözünü kesti Memili korkarak. “Hep sen çıkarsın yamacıma Gök Köpek deme ama... Ben derim ki kadınları da katalım paya. Kırımızı ezdiler, sıcak su kaynatıp çorba niyetine döktüler önümüze; hiçbir şey yapmadılarsa...”

“Oldu ülen Gök köpek!” dedi Koca İbiş. “Ve bu bir töre olsun kalsın soyumuza bizden.”

Şiniği daldırdı çeçe. İlkin Gök Memili’den başladı. Ellişer şinik dağıttı. Artanını gene kişi başına dağıtmak üzere.

Obanın erkekleri, çeçin çevresinde fir dolayı çömelmişler, sigaralarını dumanlıyorlardı. Ufak birer tepe gibi yığılı payları-

nın yanında vız geliyordu beyinlerine akan sarı sıcak. Kadınlar gölgeye çekilmişler, çocuklar samanın üstünde güreşiyorlardı...

1975

KARAKIŞ

*“Bir çıkmaza girdi bugün yolumuz
Geçit vermez sağımızla solumuz
Kalır gari bizim burda ölümüz.”*

“Dinmeyecek bu yağmur. Belki de aylarca yağacak” diye söylendi Koca Mustan kır sakalını sıvazlayarak. “Yem de bitmek üzere. Bu sürüler nasıl yaza çıkar bilmem.”

Obanın insanları Koca Mustan’ın çadırında toplanmışlar, ne yapacaklarını bilememenin sıkıntısıyla düşünüyorlardı. Ancak sigara içiyorlardı. Yağmur önce usuldan başlamıştı. “İyi, yağsın. Otlar, çimenler büyüsün. Sürüler beslensin” diye sevinmişlerdi. Ama gittikçe artmış, hızlanmıştı yağmur. Bir haftadır göz açtırdığı yoktu. Teke toprağı sulu yağmurun altında ayran oluyordu. En küçük ağırlığı altına alıveriyor, yutuyordu. Sürülerin atları cıvılgan olmuştu. Bir haftadır aç sürüler, sümüklerini horkuldatarak çamurda buluyorlardı. Tüm obanın umudu kesilmişti sürülerden. Arada bir, çadırların sitillerinin altından başlarını uzatarak umutlarına bir ışık arayanlar oluyordu. Ama koyu, soğuk bir kurşun tabakasıyla ovayı örtülü görünce sıkıntıyla başlarını geri alıyorlardı. Umutları iyice tükenmiş olarak, sigaralarına saldırıyorlardı yeniden. Büyük bir mapusanenin içinde kısılp kalmışlardı. Yağmurun, cıvık çamurun, kuduran fırtınanın ördüğü bir mapusanenin içinde... Üzüntünün ve sinirin verdiği sıkıntıyla bıyıklarını, dudaklarını geviyorlardı.

Çadırların altlarındaki kuru topraklar dışarıdaki suları sinsi sinsi emerek, çadırları altını cıvılgana çeviriyordu. Kadınlar, uyuklaşan çocuklarını yatıracak kuru bir parça yer bulamadıkça öfkeyle homurdanıyorlar, erkeklerin yanlarında çekinmeden sövüyorlardı. Keçe kundakların içindeki bebekler ciyerlerini

öttürerek öksürüyorlardı. Burunlarından sümükler fitilleniyordu. Buralayan sulu sepkenler her yeri ıslatıyordu.

Artık bulutlar kara çullar gibi yerde sürünüyordu. Yorgan olmuş kapatmıştı ovayı. Tüm obanın üstüne ağır bir kurşun gibi çökmüştü. Herkes derin bir suskuda bunalıyordu. Koca Mustan'ın soluk alıp verdiği bile belli olmuyordu. Bir haftadır tıraş etmediği kır uzun yüzünde gölgeler oynasıyordu. Durmadan dudaklarını geviyordu. Koca Mustan'ın çadırındaki susku inme olup oturuyordu yüreklere. Kurşun renginde akan yoğun loşluğu arada bir yaran şimşekler obanın korkulu düşüncelerini parça parça ediyordu. Artık vakit sabah mı, öğle mi, akşam mı belli değildi. Islak bir alacakaranlığın içinde eriyip gidiyordu zaman. Koca Mustan artık kuşağının arasındaki gümüş köstekli saatine bakmaz olmuştu.

Akkız Ana, bir haftadır azar azar kullandığı çılı çırpının arta kalanını sacın üstüne biriktirdi. Yaktı. Çocuklar titreşerek hemen sacın çevresini sardılar. Akkız Ana ateşin tavnı boşa gıdirmemek için hemen bir tencere tarhana kaydattı. Yarı çiğ tarhanayı çanağa boşalttı. Çadırın orta direğinden isli isli işıyan gemici fenerinin ışığında, çadırdan elenen yağmura karşı içtiller çorbalarını. Islanmaması için çadırın orta yerine çektikleri çuvalların üstüne çocukları yatırdı Akkız Ana.

“Sak durun ha. Düşersiniz sonra” diye tembihledi uykulu çocuklara.

Yağmura öfkesinden yüzü iyice moraran Koca Mustan “Yağ anasını avradını... sidiklisi yağ! Sürülerimiz aklıktan kırıl-sın! Otlak parasını, bankaya yem borçunu veremeyelim de yesir olalım. Çapacı olalım gede Tekeliler'in pamuk tarlalarında. Yağ! Selle! Al, götür bizi, dök denize! Tekeli'ye yesir edeceğine balıklara yem et!..”

Öfkesinden kabına sığamayarak, az önce çıkan sert deniz fırtınasının ve gök gürültülerinin karmaşasını ağız sızısı gibi içlerine akıtarak, çadırın altına toplaşanlara baktı, baktı.

“Bok mu var bu çadırda uşak!” diye bağırıldı. “Çadırlarınıza gidin ülen! Bak bir de fırtına çıktı anasına koyduğum. Çadırlar küper*, kazık söker... Başıma iş çıkarmayın benim...”

Azarı yiyenler birer birer kalktılar. Yağmurla karışık fırtınanın kırbacını sırtlarında yiyerek çadırlarına dağıldılar.

Koca Mustan karısına “Deniz bari kabarmasa Akkız!” diye söylendi. “O vakit işimiz bitiktir.”

“Denizden fırtına çıkar da deniz kabarmaz mı Mustan?” dedi karısı; “Hele Aksu’nun geri küsmediği olur mu? Allah vere de sabaha çıkabilsek...”

Düşünceye daldı boşalan çadırında. Düşündükçe, Aksu bükünün kör karanlıkta sellere gömülüştünce çıkmazlara gömülüyor; kısırılmış bir yılanın düşmanına saldırışınca yağmura sövüyordu. Kendilerini düşünmeyenlere sövüyordu.

“Aksu Çayı’ni iki yakaya ayırdılar pezevenkler. Eşek dikeni bitmeyen hayıtlıkları* suya gömdüler. Kanal açtılar, kanal döşediler... Pamuk ağası ettiler sıtmalı Tekelileri. Paranın altın zamanında hayvan başına seksen kuruş sayım veren bizleri hiç düşünmediler. Bir de baktık ki... Üvey evlat oluvermişiz. Hay senin adaletine çakayım... Yağ! Yağ anasını, derdini! Es! Götür, dök bizi denize. Sen bari kurtar...”

Fırtına birden buraladı, çadırın denizden tarafındaki sitilini savurdu, attı. Koca Mustan birden fırladı. Çadırın orta direğine sarıldı, verindi... Sövmeyi bırakıvermişti birden. Yüzündeki öfke korkuya dönüvermişti. Akkız Ana koştu. Sulusepkenin savurduğu sitili düzeltmeye çalıştı. Bir sepken daha buraladı; sacın üstündeki korları savurdu. Orta direktteki gemici feneri söndü. Esen, savrulan, yağın korkunç bir karanlığa gömülü verdiler.

Koca Mustan sımsıkı sarıldığı orta direkte asılı üç pilli cep elektriğini buldu. Çadırın içine ışık verdi. Mosmor sel öncülerinin yılan gibi sessizce akıp geldiğini gördü. Ürperdi, titredi. İşte bunu beklemiyordu. Ve umulmadık bir yenilginin acı teslimiyetiyle baktı, baktı; gittikçe kabaran boz bulanık sellere.

Akkız Ana birden çocuklarını sırtlamış, üstlerini ala kilimle örterek çadırı terke hazırlanmıştı. Koca Mustan obanın öteki çadırlarından fırtınanın savurup getirdiği bağırtılara kulak verdi. Sürüyü, açlığı, borcu unutarak fırladı. Elektriği rasgele tuttu! Sel büyük bir hızla yükseliyordu. Bu, iyice korkuttu Koca Mustan’ı. Korkunç bir sesle haykırdı buralaya çarpa yağın zifiri karanlığa.

“Sel! Sel! Davranın! Çabuk... çocukları! Bu tarafa! Işıktan başa!..”

Elektrikten sağılan ışık şeridini durmadan çadırların arasında gezdiriyordu. Sel, soğuk ve sinsi bir dev gibi ovayı hamle hamle yutuyordu. Bağırtiları, sağanağın ve fırtınanın ulumaları eritiyordu. Obanın içine sığmıyordu korku. Koca Mustan ayaklarını toprağın yüzünden sürüyerek yürüyordu selin hızıyla yıkılmamak için. Yanında karısı ve kim olduklarını öğrenmeyi bile akıl edemediği birkaç kişi daha vardı. Yedeyip gidiyordu onları zifiri karanlığın içine, “Bu tarafa! Bu tarafa!” diye bağıra bağıra. Bir şimşek ışıdı, söndü. Aksu Çayı’na doğru gittiklerini görünce birden ürperdi Koca Mustan. Geri döndü. Tabancasını çekti belinden; aralıklı sürelerle tek tek ateş etmeye başladı. Bir yandan da korkunun kılçıklandığı sesiyle, “Bu tarafa, bu tarafa! Işıktan başa!” diye yırtınıyordu. Akıp gelen seller ve kudurmuşçasına uğuldayan fırtına bütün seslere egemen oluyordu. Seller başını almış, büyüyerek akıyordu. Korkunç ve öldürücü...

“Yetişin uşak! Eşe! Eşe Gelin yok!..”

Koca Mustan ışığı sesin geldiği yöne çevirdi. İsmahan kadın iki çocuk sırtlamış, sellerin akıntısına direnerek, bağırıp geliyordu. Sarı Memet o tarafa koştu; ayağı bir cebe düştü. Yıkıldı. Koca Mustan ışığı Sarı Memet’in kaybolduğu yerde tuttu. Az sonra kalktı Sarı Memet. Geri döndü üstünden sular akıtarak.

“İmdat! Yetişin!” diye bir ses daha geldi fırtınanın içinden. Sesin ne taraftan geldiğini kimse kestiremedi. Koca Mustan rasgele gezdirdi ışığı, dizlerinden yukarı çıkan selin üstünde. Ne yapacağını iyice şaşırılmıştı. Obanın bu selden kurtulamayacağı kanısı gelip saplanıyordu içine. Kızgın kurşunlar gibi yakıyordu... Ve tüm umutsuzluklarına karşı obayı bir sekiye toplayabilme gayretindeydi. Şimşeklerin ışığında bir yel bulabilmek için didiniyordu...

“Bu tarafa! Bu tarafa! Uşak toplanın, tortop olun!..” diye bağırıyordu. Tabancasındaki son mermiyi de sıkılmıştı. Sesi tikanırsa obayı nasıl çağıracağını düşünüyordu bir yandan korkuyla.

Bir şimşek, kör karanlığı bıçak gibi yardı. Ta ötellerinde, selin üstünde bir aklık görüldü, kayboldu. İnsan mı, koyun mu, kimse kestiremedi. İnsan olsa da yapabilecekleri bin şey yoktu.

Sel, bellerine doğru yükseliyordu; yudum yudum yutuyordu sel her birini... Islak giysileri yürümelerine çok kötü engel oluyordu. Ayaklarının altındaki bük toprağı inadına cıvık, gömektir. Bir şimşek daha çaktı. Gidecekleri yolu epey gördüler, gayretlemeye başladılar. Hepsir de hayatlarının sonuna geldikleri andaki umutsuzluktaydılar. Tek umutları çakacak olan şimşeklerdeydi. Koca Mustan'ın ışığı gittikçe sönükleşiyordu.

“Uşak birisi!” diye haykırdı Nesli Gelin bacaklarına dolaşan şeyi boşta kalan eliyle yakalayarak. Elektriğin ölgün ışığında inceledi Koca Mustan. Tüyleri kabarmış bir ak koyun ölüsüydü. Kadın bıraktı, sel dürölerek içine aldı ölü koyunu.

Sırıslıklam olan çocuklar analarının, babalarının sırtlarında sızlanıyorlardı. Çocuklara aldırın yoktu. Gömek toprakta ayaklarını sürüye sürüye, yağın korkunç karanlığın içinde, selin sonuna varmaya çalışıyorlardı... Çakan şimşeklerin aralığından güç bela karşı tepeleri seçebiliyorlardı. Sabah.

Sabah oldu. Ova silme doluydu selle... Yağmur da usuldan çiseliyordu. Morumsu bir nefret seli akıp gidiyordu ovanın yüzünde. Asar kayasının eteklerine dek yükseliyordu sel. Kadınlar elleri koyunlarında, köylülerin yakıverdıkları su yutkunu pamuk kazıklarının alevlerinde ıslak çocukları ısıtmaya çalışıyorlardı. Bir yandan da selin alıp götürdüklerine ağıt kuruyorlardı sızı gibi inceden... Selin götürdüğü sürüler akıllarına bile gelmiyordu. İlle de gelinler, o top gibi, alımlı maya yürüyüşlü kızlar; daha güneşte hakları olan yavrulardı içlerini yakan... Esmeyeyle Fadime iki arkadaşlıklar gelinlik hayallerine doyamayan. Okumaya çok hevesliydi Kara Veli'nin Iraz kız. Eşe'nin Memiş daha yeni gülüyordu. Döndü Gelin'in bebesi kundağıyla birlikte yoktu.

Herkese, her şeye söven Kurtuluş Savaşı gazisi Ömer Emmi bir de Çulcu Hasan'ın durmadan gülen, darılmak nedir bilmeyen gelini Eşe... Hep bunlar yakıyordu obanın içini; sürü akıllarına bile gelmiyordu...

Aralarına katılan köylülerle birlikte akıp giden bulanık selin kıyısında ölüleri arıyorlardı obanın erkekleri... Koca Mustan, elleri böğründe, “Ah kuzularım, ah!” diye inliyordu. Çamurların üstünde deli koyunlar gibi döneleyip duruyordu. Birden tükenivermişti. Bu obanın önderliğini üstleneli beri böyle sine kötü bir felaket gelmemişti başlarına. Bir hayıt çomağını

dolandı. Bir koyun ölüsüne rastladı. Boynuzundan tuttu, kaldırdı. Bıraktı. Koyunun başı sulara gömüldü. Yürüdü Koca Mustan belini alamaya alamaya... Buruk Osman'la karşılaştı. Etine yapışan ıslak giysileriyle iyice incelmış, kulakları iremiş, takati tükenmiş görünen Buruk Osman'a baktı, baktı. Birden boynuna sarıldı.

“Uşakları görmedin mi Osman” diye bir ağıt tutturdu Koca Mustan. “Esmeyeyle Fadime'yi! Eşeciğim'in Memiş çocuğu... Kara Veli'nin Iraz kızın okul çantasını sel şoraya çıkarmış Osman, kendisi yok... Görmedin mi? Çadırlarımızın önünde oynasınlar, Ömer Emmi'yi kızdırırlar, sövdürürlerdi... Ömer Emmi'yi de mi görmedin Osman? Eşe gelin de yok ya Osman... Üç yavrusunu koyup gitmiş ya... Osman! Osman nereye götürdü benim kardaşlarımı seller Osman? Aah,ah! Osman...”

“Görmedim Emmi, görmedim...” diye sızlandı hıçkırarak Buruk Osman.

Ötelerden Zeybek Ali geliyordu sele çamura bata bata... Karısı Eşe'yi arıyordu. Koca Mustangilin önünden geçti, gitti. Her yer koyun kuzu ölüleriyle doluydu. Ölülerden hiçbirisini de bulamamışlardı. Çiseleyen yağmur dinmiş, bulutlar birden dağılmış, güneş çıkmıştı. Seller ovadan ağır ağır çekiliyordu. İlk çıktığı yerde bir kuşak gibi iz bırakıyordu seller, yapraklardan ve çürüntülerden oluşan.

Aşağıdan birisi bağırıyordu, el etti. Obanın tüm arayıcıları o tarafa doğru koştu. Çamura batıyorlardı bellerine dek... Vardılar. Eşe Gelin'in ölüsünün başına toplandılar. Eşe Gelin selin kıyısında yüzü yukarı uzalıyordu. Dudaklarında moraran ölü bir gülümseme donup kalmıştı. Sol eli, yırtılan giysisinden çıkan memesini uysal bir utanç duygusuyla örter gibiydi. Saçları selin içine dağılmış, balkıyıp duruyordu tel tel... Gözleri açıktı, mavisini sönmüş, donuklaşmıştı.

Zeybek Ali birden atıldı karısının ölüsünün üstüne.

“Eşe! Eşe kalk! Çocuklar üşüdü!..” diye söylendi usul tatlı bir ses tonuyla. “Eşe” dedi tekrar. Usulca sarstı açık göğsünü entarisinin içine koyduktan sonra. “Eşe be...” dedi birden ireyen gözleriyle yöresindekilere bakarak. Kararmış yüzünü bir burukluk yaladı. Titredi Zeybek Ali. “Eşeeee!..” diye haykırdı. Ölüyü hızla sarsmaya başladı.

Herkes susuyordu, içike içike ağlıyorlardı.

Koca Mustan hıçkırıklarını tutmaya çalışarak geldi. Kolundan tuttu Zeybek Ali'yi. Yededi. Zeybek Ali direndi, "Eşe" diye inlemesini sürdürerek kapandı ölünün üstüne. Koca Mustan, 'Ali çıldırarak' diye geçirdi içinden. Onu kurtarmak için ne yapabileceğini düşündü bir anlık sürede. Birden, bir tokat yaptırdı Zeybek Ali'ye. İkinci tokattan sonra toparlandı Zeybek Ali. "Neden dövüyorsun beni Emmi, ne yaptım sana?" diye hıçkırdı. Koca Mustan iyice kırılmış sakallarına karışan göz yaşlarını saklayarak yededi, götürdü Zeybek Ali'yi. Ötekiler, Eşe Gelin'in gülümseyen ölü dudaklarına bakarlarırken, Koca Mustan'la Zeybek Ali'nin gölgeleri cıvık çamurların üstünde uzayıp kısalıyordu. Dizlerine dek çamura gömülüyorlardı. Islak ıslak ışyan güneşi kirli köpüklerinde yansıtarak akıp gidiyordu seller. Dürüle dürüle...

1975

KILKURDU

*“Ekmede yok biçmede yok
Yemede ortak Osmanlı.”*

Günlerce, haftalarca esen rüzgâr, denizden ağır* yağmur bulutlarını küme küme getirdi. Toroslar’ın meşe, çam, zeytin, sandal, mersin, dişbudak, ardıç karışımı ormanlarının kardeşçe birbirlerine sarıldıkları denize bakan yamaçlarında, sonsuz bir bulut deryası oluşturdu. Ve haftalarca, aylarca bir açıp bir kapayarak yağmurlar boşandı bulut deryasından. Kuşlar, hayvanlar, sürüler, yağmurdan korunmak için ilk sokuldukları deliklerde, inlerde, kovuklarda, dal aralarında kapanıp kaldılar. Kara Hacılı Obası’nın insanları da çadırlarından dışarı çıkamadılar. Olanca yağmuru altlarına alan çadırların içlerinde, çamurların üstünde döneleyip durdular. Çullar, hasırlar, giysiler, kızıl çamurlara bulandı. Çamurların üstünde, güneşe hasret, baykuşlar gibi çömelip kaldılar çadırların içlerinde. Odunlar olanca suyu emdikleri için bir türlü tutuşup alevlenmediler; fiş fiş edip durdular ocakta. Bulutlar alçaldı, süründü geldi, çadırların aralarına çörelendi. Ve durmak bilmedi yağmur. Yaşlıların ve çocukların çoğu ateşler içinde sayıklayarak can verdiler. Ölülerini bile gömecek fırsat bulamadılar boşanıp duran yağmurdan.

Baharın vakti geldi. Bulutlar öylece tüneyip duruyorlardı üstlerinde ve Toroslar’da. Bademler, taş erikleri, kırmızı kabuklu sandal ağaçları çiçek açtılar. Bulutlar durmadan boşalıyordu.

Bir sabah, Toroslar’ın bu yamacında yaşayan insanlar ıslak yataklarından kalkınca, pırıl pırıl güneşle karşılaştılar. Şaşırdılar ilkin. Aylardan beri dağları taşları örten bulut deryasını sihirli bir el süpürüp atmıştı bir gecede. Sonra, obanın irisi ufağı güneşe çıktılar.

“Tanrı ‘ya şükürler olsun. Bu günleri de gördük,” dediler.

Hayret ve sevinçle, başlarını kaldırıp göğe, süt mavisi çiy dumanları yükselen ormana, dağlara, suların göllenip durdukları Teke Ovası'na ve körfeze bir hançer gibi giren masmavi denize baktılar. Sonra yönlerini güneşe dönerek çömeldiler. Bir süre sonra teker teker, sonra karmakarışık, birbirlerini dinlemeden konuşmaya başladılar.

“Şükürler olsun. Gördük ya güneşi...”

“Ölüm yok artık bize. Atlattık ölümü. Güneş doğdu ya.”

“Böylesi yağmuru hiç görmemiştir Toroslar. Tam üç ay, şarıl şarıl... İrmaktan savrulur gibi...”

“Tıpkı Nuh Tufanı'ydı. Ben öyle sandım. Korktum. Ama demedim kimseye.”

“Bir gün, güneşin tam böyle, bakır tepsi gibi sımsıcak doğacağını biliyordum.”

“Ben de biliyordum.”

“Hiçbir zaman kötü düşünmemeli insan. Her şeyin bir gün iyi olacağını düşünmeli.”

“Açıldı ya sonunda.”

“Sen ona bak.”

“Ona bakalım.”

Bulutların altında saklıymış gibi çimenler de görünürdüler yemyeşil. Kuş sesleri, köpek havlamaları, çocuk bağırırları, hayvan sesleri, şenlendiriverdi Toroslar'ı. Bir cennet kuruluverdi hemen yamaçlarda. Çocuklar birbirlerinin üstlerinden atlıyorlar, güreşiyorlar, türküler bağırıyorlar; sürüler iştahla bir yandan yayılıyorlar, bir yandan minik ve ürkek yavrular doğuruyorlardı. Döl zamanıydı sürülerin. Yaşlılar çömeldikleri yerden tütün içiyorlar, güneşliyorlardı. Kadınlar ve gençler de yeni doğan oğlakları, analarıyla birlikte ağıllara taşıyorlardı. Bir yandan da yağmur altında doğup ölen yavruları salgın hastalığa sebep olmasın diye gömüyorlardı. Yaşlı kadınlar ıslak örtüleri, çamaşırları çalılara seriyorlar, sonra ocaklarda çorba, pilav pişiriyorlardı.

Yeşil gözleri dehşetle iremiş Haydile geldi çadırların arasına. Pembe yanakları korku saçıyordu. Tütün içen erkeklerin önlerinde durdu. Alibaz, Haydile'nin gözlerinin içine 'hayrola ne var' dercesine baktı.

“Üç keçi ölüsü emmi” dedi göğüsleri titreyip duran yeşil gözlü Haydile. “Defne yeşili ötürükler* içinde. Üçü de aynı yerde. Uzanıp ölmüşler. Ötekilere de bulaşmış...”

Kalktılar. Çubuklarını tüttürerek ağır ağır sürülerin içine dağıldılar. Ölü keçilerin başlarına toplandılar. Keçiler yeni ölmüşlerdi. Islak tüylerinden buğular çıkıyordu. Birisinin gözü fersiz, saydam, küskün, parlayıp duruyordu. Arka butları pis kokulu, defne yeşili ötürüklere bulalıydı.

Adamlar burunlarının önlerinde kanat açmış birer şahin gibi duran bıyıklarını sıvazlayarak, birbirlerine baktılar. Birer adım gerilediler. Birden pürsaran yüzlerini ovdular; bir daha baktılar.

“Kılkurdu*” dedi Alibaz. “Sürüler gitti uşak, kötü, çok kötü.”

“Eyyvah” dedi ötekiler. “Zulüm. Nerden çıkıp geldi şimdi?”

“Biliyordum zaten başımıza bir belanın geleceğini” dedi Güllü Ana, oğlu Alibaz’a bakarak. “Çünkü baykuşlar gibi tüneyip kalmıştı üstümüze bulutlar.”

“Çaresiz dert” dedi yaşlı bir kadın. “Siler süpürür tümünü sürülerin.”

“Toroslar bizi yedi bu sene. Mahvolduk. Öldük.”

“Kör olası yağmur hiç ara vermedi ki üç ay.”

“Garazı bizemiş.”

“Dermanı yoktur bu derdin. Hiç yoktur hem.”

“Çıkmadık canda umut vardır. Kesilmez umut.”

Yaşlı kadınlar hemen başladılar ilaç yapmaya. Türlü otlardan topladılar, dövüldü. İçine şap, kına, ince katran, kekik yağı, defne yaprağı karıştırdılar. Bütün hayvanların boğazlarından akıttılar. Bir ara yavaşlar gibi oldu keçilerden akan ötürük. Obanın kadınları, kızları çabayı hızlandırdılar. Gece gündüz ilaç yapmaya koyuldular. Sürüler kurtulacaktı. Mutlaka bu pis marazi atacaktı sürüler. Bunca emek boşuna değildi.

Hafta geçmeden birden hızlandı sürüde ötürük. Hayvanların kışlarından defne yeşili pis sıvı habire akarak arka butlarını sarıyor, kuruyarak sertleşiyor, birer tuşak oluyordu. Keçiler yürümeye çalışıyorlar, birkaç adımdan sonra ayakları dolaşarak yerlere seriliyorlar, sonra cılız seslerle beğirerek ölüyorlardı.

Çalıkların içleri, çadırların kenarları birden dolmaya başladı leşlerle.

Kara Hacılı Obası şaşkına döndü. Ne yapacaklarını bilmez durumda, yaptıkları ilaç çanakları ellerinde, sürülerin içinde, o hayvandan ötekine koşup durdular. Bütün sürülere yangın hızıyla bulaşıyordu kılıkurdu. Yeni doğan oğlaklar hiç dayanmıyorlardı kılıkurduna. Çocukların kucaklarında, pis kokulu ötürüklerini bulaştırarak, cılız inlemelerle ölüp gidiyorlardı.

İlkin köpekler saldırdılar leşlere. Sonra Toroslar'ın teknil kartalı, kuzgunu, kargası akıp geldiler. Köpeklerden korkularına obanın üstünde döndüler durmadan. Köpekler, kartalların gölgelerine bile öfkeyle havlayarak saldırıyorlardı. Obanın üstünü, karmakarışık döneleyip duran yırtıcı kuş bulutu kapladı. Çocuklar, korku ve merakla seyrediyorlardı yırtıcı kuş bulutunu. Sonra taşların, ağaçların başlarına kondular. Akşamlara dek beklediler. Bir iki günde leşe doydu köpekler. Sıra yırtıcı kuşlara geldi. Çalıkların aralarına serpilmiş, şişmiş leşleri, sürüye çekuştire, dövüşerek parçaladılar. Tok karınla güneşe uzanan köpekler, yırtıcı kuşların çıkardıkları sesleri iştmiyorlar, önlerine kadar sokulan saksaganlara aldırıyorlardı. Doyan kuşlar yavaş hareketlerle uçarak taş başlarına kondular. Birçoğu da göğde, döne döne sindirim uçuşlarına başladılar.

Bu kez ak ve sıvaşkan, pis kokulu leşçil kuş pisliği yağmaya başladı obanın üstüne. Artık her yer yoğun leş, it ve leşçil kuş pisliği kokuyordu. Ve oba, ağzı, dili tutulmuş, kara düşüncelerdeydi.

Bir sabah, güneş doğmadan, Alibaz sakar ve çekiç başlı atına bindi. Tüm oba ağır ağır kalktı. Onu çevreledi. Ak saçını sabah yeline karşı örterek Güllü Ana geldi. Oğlunun önüne geçti. Oğlunun ölü şahin kanatları gibi sarkmış bıyıklarına, puslanmış deniz mavisini gözlerine baktı. Alibaz, anasının soran bakışlarına yanıt verdi.

“Varıp hükümetten bir çare dileyeceğim ana.”

“Delirme oğul” dedi ana, bütün etkileme gücünü sesinde toplayarak. “Yakaladıkları herkesi yol angaryasında çalıştırıyorlarmış, Bir de senden olmayalım, sürüyü kurtaralım derken. Batsın sürü. Otur yerinde. Gitme Osmanlı'nın ayağına.”

Alibaz, anasına karşın atını topukladı. Ardından uzun süre baktı obalı. Artık onu görmez olunca konuşmaya başladılar;

“Gelecek Alibaz. Bir heybe ilaçla.”

“Göreceksiniz nasıl da gelecek. Şahin gibi.”

“Bıçak gibi kesecek getirdiği ilaçlar kılkurduunu.”

“Biliyordum zaten, Alibaz’ın sürüleri kurtaracağını, durmadan düşünmesinden.”

“Alibaz de, dur bir sen. Etmeyeceği yoktur onun.”

“Bekle gelecek Alibaz. Kendisi hükümetin elinde esir kalmayacak da...”

Köpekler yatıyorlardı güneşe karşı. Kartalların yarısı taş başlarında bitleniyorlar, yarısı obanın üstünde sindirim uçuşları yapıyorlardı. Ilık bahar güneşinin altında parçalanan, şişen, kemiği sırttan leşler dağılıp saçılıyor, yer göğ çürük et kokusunda bunalıyordu. Sanki topraktan çürük ve pis leş kokusu fişkırıyordu.

Oba, birkaç kez yer değiştirdi. Ama üç güne varmadan orası da leşlerle doluyor, her yeri koku kaplayıveriyordu.

Taşların başlarında ilk gören olmak için bekleyen çocuklar, akşama doğru bağrışarak kent yoluna koştular. Çocukların arkasından gençler, kızlar, gelinler; daha arkadan da yaşlılar, umut ve sevinçle karşıladılar Alibaz’ı. Heybesini bomboş görünce donup kaldılar. Alibaz’ın yüzüne baktılar; sonra da göğ... Çocukların, ilkin görkemlerinden ve hızlarından korktukları, ama gene de sevdikleri, sonra ilgi bile duymaz oldukları kartallar, alay alay Toroslar’ın doruklarına, yuvalarına doğru uçuyorlardı.

Alibaz önde, oba arkasında çadırlara geldiler. Hiç kimse konuşmuyordu. Alibaz atından indi. Toplanan obanın, kadınının, erkeğinin yüzlerine baktı. Sonra sessizce girdi çadıra. Yorgun hareketlerle sırtını çadırın orta direğine dayadı. Derin bir ‘ooff!’ çekti. Bezgin mavi gözlerini ateşe dikti. Öylece kaldı. Sonra Güllü Ana girdi. Oğlunun karşısına oturdu, gözlerinin içine baktı. Sonra Güllü Ana bekleşenlere döndü.

“Geleceklermiş. Siz dağılın. Yakında geleceklermiş” dedi. Çadırdan uzaklaşanların dilleri birden çözüldü. Sevinçle konuşmaya başladılar:

“Geleceklermiş. İyi.”

“Çabuk gelseler bari. Sürüler tükenmeden.”

“Kurtulacak sürülerimiz.”

“Biliyordum bizi yabansımayacağını Paşa'nın.”

“Paşa yiğit adamdır. Koca Paşa o! Yetmiş düvele dur diyen.”

“Elbette kurtaracak sürülerimizi. Sayım vergisini kimden alır sonra?”

“Biliyordum geleceklerini. Belki gelmezler diye söylemiştim.”

Güllü Ana ve birkaç yaşlı kalmışlardı çadırda. Çadırın içi bile leş kokuyordu. Ve ölmekte olan keçilerin son beğirtileri geliyordu. Güllü Ana kahveleri dağıttıktan sonra oğlunun gözlerine baktı yeniden.

“Neyini sorarsın anacağım?” dedi oğlu. “Giydirmişler kuşatmışlar eşkiyayı, oturtmuşlar makamlara. Kente inene dek yeşil urubalılar kestiler yolumu. Karakola akkola yardım aldılar beşer onar lira. Kente girince sağrısı tabancalılar... Neyini sorarsın ak saçlarına kurban olduğum anam? Vali, serçe parmağıyla itiverdi dilekçemi imzalayıp da. Yüzüme bile bakmadı. ‘Biz geliriz, sen git’ dedi baytar adresimizi bile almadan. Harcırah yatırdım. Makbuz verdiler.”

“Biliyordum zaten, sana demiştim” dedi Güllü Ana, ötekiler susarlarken. “Ne zaman olmuştur devletin elimizden tuttuğu? Dedim sana. Ama obalı duymasın bunu. Umutları ateşe yanmasın.”

“Belki gelirler ana. Harcırah aldılar. Dilekçemde adres vardı.”

“Gelmezler oğlum, gelmezler” dedi Güllü Ana kesin.

Ötekiler başlarını sallayarak onayladılar Güllü Ana'yı.

Çocuklar, parçalanmış, gözleri oyulmuş, iskeletleri sırtıp kalmış, korkunç görünümdeki, saçılıp dağılmış ve öylece büsbütün, şişip gerilmiş leşlerin üstlerinden atlayarak geçtiler. Yolu en iyi görecekt taşların başlarına çıkararak, akşamlara dek aç susuz oturdular. Yolu gözlediler. Ama hiçbirisi de günlerce göremedi baytarın gelişini. Sabahları erkenden başlayan bekleyiş, gavur müslüman ayırt edilmez olana dek sürüyordu. Ama bir türlü baytar görünmüyordu yolun ucundan.

Günler geçtikçe sürüler tükeniyordu. Hayvan leşleri yüzlerce dönümlük alanlara, çalıkların aralarına yayılıp gidiyordu. Baytar gelmiyordu. Komşu obalardan gelenler, ne duyduklarsa öyle-

si ilaçlar yaparak, ölmeyen hasta keçilerin boğazlarından döküyorlardı. Ama sürülerde ölüm aralıksız sürüp gidiyordu.

Artık umutları kesildi. Kara düşüncelere daldılar. Toroslar'daki tüm Yörükler, sürülerini alıp uzaklaşıyorlardı Kara Hacılı Obası'ndan, kendi sürülerini kurtarmak için. Kadınlar, kızlar, sevişmeyi unutmuş gelinler, oturup ağıt söylüyorlardı. Erkeklerse güneşin bağına küme küme oturuyorlar, ha bire tütün içiyorlardı üzgün ve düşünceli. Sonu neye varacaktı bunun? Hiç durmak bilmeyecek miydi zalım kılkurdu?

Çocuklar, yolu gözlemez olmuşlardı artık, durmadan, hiç durmadan ölen sürü çalılarının aralarına serpilip kalmıştı. Cıvı cıvı kurtların kaynaştığı leşlere, kanatlarını kısarak zağalan, taşlarda tembel tembel bitlenen, döneleyip duran kartallara, kadınların ağıtlarına kanıksamışlardı çocuklar. Pis kokulara ve saçılıp duran leşlere bile alışmışlardı. Güneşin altında birbirlerinin üstlerinden atlıyorlar, çimenlerin üstünde güreş tutuyorlardı.

Alibaz, bir sabah küçük başlı atına bir daha bindi. Ağır ağır, umutsuzca sürdü, gitti. Kadınlar aç kalma korkusuyla ağıt söylemekten başlarını kaldıramadılar; erkekler tütün içmekten. Kimsecikler kıpırdamadı yerinden. Alibaz, bir süre gittikten sonra geri döndü, mor halkaların çevirdiği gözleriyle obaya baktı. Ürperdi. Oba ölmüştü teknil. Tekrar kente yöneldi.

Birkaç gün sonra, akşamın alacakaranlığında bir hırsız gibi sessizce girdi çadıra Alibaz. Oturanlar ağır ağır başlarını kaldırmaya başladılar Alibaz'ın mavisi sararmış gözlerine. Bir süre bakiştılar. Sonra keçenin üstüne yüzü aşağı attı kendini Alibaz. Üzüntüden saçaklanan sesiyle, "Örtün uşak" dedi, "Örtün beni..."

Kara Hacılı Obası, her şeyin bittiğini müthiş korkularla anlattılar. Artık onlar da kalın örtülerin altlarına girmek, hiçbir şeyi görmek istemiyorlardı...

Sürülerin bitmek üzere olduğu bir öğle vaktinde çıkıp geldi baytar. Çantasını iki kişi taşıyordu. Gene de yorulmuş, kırmızı etli yüzünden ter fişkiyordu. Obanın kadını erkeği merakla sarıverdiler çevresini. Önce onlara baktı baytar, bitkin yorgun, umutsuz durumlarına. Yoğun leş ve kartal boku kokusundan iğrenerek durdu. Başı havada, gözleri iraklarda mağrur. Nokta nokta konuştu.

“Bu pis koku da ne? İnsan çadırda bile yaşasa, çevresini temiz tutmalı. Helâ çukuruna pislemeli Efenim. Nerede hasta hayvanlar?”

Alibaz baytarın önünde, oba arkasına düştü. Baytar her adımda parçalanmış, saçılmış, şişmiş leşlere basmamaya çalışıyordu. Ortalığı saran pis kokudan bir zerre bile solumamaya için burnunu tutuyordu. Leşsiz, temiz bir yer parçası arıyordu. Bulamayınca durdu. Çalıkların arasına baktı. Her yer leş, taşların başları ve göğ kartal doluydu.

“Felaket” diye mırıldandı. “Daha önce neden haber vermediniz be adamlar?” diye gürlüledi obaya karşı.

İşte bu anda fırladı yerinden Güllü Ana. Yapıştı kıravatına baytarın.

“Suç mu bastırıyorsun hayın!” diye bağırdı. “Kaçınıcı oldu, sen git biz geliriz, dediğin? Çabuk dirilt sürüleri! Seni pay pay eder itlere atarım. Namert! Düştün elime!..”

Baytarın kırmızı yüzü terlemeye, dudakları titremeye başladı. Duvar gibi birden kendini çeviren öfkeli kalabalığa baktı. Saldırıp parçalama duygularını okudu gözlerinden. Sonra, kıravatını tutan kurumuş eline, haftalardır üzüntüden kederden uyku tutmamış gözlerine baktı Güllü Ana’nın. Korkuyla yutkundu. Sonra Alibaz’a baktı, Alibaz ona. İşin kötüye varacağını bir solukta anladı Alibaz. Bilirdi soyunun öfkesini. Elini kaldırdı. Bağırdı.

“Durun uşak! Durun! Başımız dertte zaten. Sürer İsmet Paşa üstümüze askeri. Yunanı denize döküşünden beter eder. İskân’dan kötü günler yaşarız. Değmeyin baytar beye. Bitirsin işini gitsin...”

Oba durdu. Güllü Ana, babasının iskâna dair anlattıklarını anımsayınca eli gevşeyiverdi. Sanki her el attığı yerde siperlenmişti zulüm.

İki günde bitirebildi sürüyü baytar. Pis koku ve iğrenç cehennemden kurtulduğu için sevinçliydi. Alibaz’ın isteğiyle, ölen hayvanlara tutanak hazırladı. İmzaladı. Tutanakları işleme koydurarak, obayı sayım vergisinden kurtarmak için, baytarla kente gitti Alibaz da.

Leş dolu kışlağı arkalarına aldılar. Yürümeye dermansız bir avuç sürüyle yayla yolunu tuttular. Şaşkın ve bitkin, aşırıp gidiyordu Kara Hacılı Obası dağları, belleri.

Yorgun, bitkin, umutsuz, kondular Sannı Yaylası'na. Ölmeyen hastalıklı hayvanlara çamlardaki asalak bitkileri indiriyorlar, sırtlarında yaprak taşıyorlardı. Keçiler ve oğlaklar cansız, sarhoş adımlarla insanların arkalarında dönüyorlar; yerden bir ot bile koparıp yemiyorlardı. Hazırcı olup çıkmışlardı.

Kara Hacılı Obası süte, yağa, peynire, lora hasretti. Beş parasız, yokluğun ve zorun ortasındaydılar. Komşu obalar yağ, peynir getiriyorlardı. Ama neye yarar? Ah baytar! Zalım baytar! Obayı sadakaya muhtaç koyan baytar!..

Obanın erkekleri rasgele bir yerlere sırtlarını dayayıp gözlerini ormanın derinliklerine dikerek tütün içiyorlardı. Alibaz'ın aklı hep vergi müdürüneydi. N'etti ki müdür tutanakları? Vergiyi kaldırdı mı ki? Kilkurduna yaramamıştı hükümet. Vergiye merhem olsa bari...

Sırtlarını ağaçlara, taşlara dayayıp, gözlerini gene ormanın derinliklerine verdikleri bir öğle sonunda Kazmaburun Veli dehşetle bağırıldı.

“Geliyorlar! Emmi, Alibaz Emmi geliyorlar! Taş yoldalar! Dördü mavzerli jandarma! İkiisi atlı...”

Tüm oba, ellerini güneşe siper ederek baktı. Tahsildarlar ve jandarmalar geliyorlardı. Elleri ayakları tutuluverdi obanın. Tarifsiz korkular doldu yüreklerine. Alibaz çubuğunu fırlatıp kalkarken, vergi müdürüne hediye götürmediğini hatırladı. Ürperdi. Kadınların gözlerindeki öfkeyi yorumlamaya cesaret bile edemedi. Korkunçtu. Zulümün ortasında kalmışlardı.

“Furun!” dedi Güllü Ana peşin. “Ölümse ölüm! Seçilsin gelsin!”

“Ana, ana! Beni dinle!” dedi Alibaz yakararak. “Sonunu düşün ana! Haylama uşağı bir kara tufanın üstüne. İsmet Paşa her tuttuğunu astırır. Bakmayın anama uşak. Uslu durun! Bulurum, öderim sayımı. Korkmayın. Elinizi boka bulaştırmayın...”

“Bellemişsin bir Paşa! Paşa!..” diye gürlledi Güllü Ana. “Ödün kopuyor ondan. Kış kıyamet, ölüm!.. Süpürdü bebeleri, ergenleri... Neredeydiler? Koca sürüler leş oldu, kokusu dağlara yamaçlara sığmadı... Neredeydiler? Herkes yerini bilsin! Furun uşak! Serin leşlerini! Furun kadınlar. Söz bende!..”

Alibaz ağzını bir daha açacaktı ki, anası çoktan siperlenmişti. Kadınlar hükmüne girmişlerdi Güllü Ana'nın.

Zulümün ve işkencenin ortasına atmışlardı obayı. Çıldırmişçasına bağırdı Alibaz.

“Ana yapma! Öfkende haklısın. Ama yapma, gem vur öfkene! Bizi düşün!..”

“Furun ha!” diye bağıyordu Güllü Ana. “Furun! Söz bende!..”

1979

FİLİNTANIN UCUNDA

Güneş, Toros Dağları'ndan kurtulup ışıklarını gümüş tozları gibi Teke Ovası'na serptiğinde sayısız gukkuk, üveyik, ibikli, keklik sesleri birbirine karışıyordu ormanda. Pala Ahmet, içinde taşıdığı düşmanın pususuna düşme korkusuyla birlikte atını sürüyordu sürünün önünden. Yelesini bahar kokulu sabah yelinin taradığı at kılavuzluk ediyordu yaylaya akıp giden göçe. Halı heybenin sağ gözünde, namlusu aşağı, kundağı yukarı biçimde sokulu duran filinta, at zağaldıkça fırlayıp gidecek gibi savruluyordu. Göç, daha Kocaahmetler kırındayken, Pala Ahmet'i, atı Fettahlı ormanlarına taşımıştı. Sabahın ayazı, kuşların sevinçli cıvıltıları, ormanın mışıl mışıl soluması, sevinçle karışık buruk bir öfke yaratıyordu içinde. Koyunların döl verme zamanında büyük oğlunu vurmuşlardı sürünün başında. Vuranı da, vurdurana da biliyordu, ama bir fırsat doğmayınca ne yapabilirdi? Jandarmaya ve mahkemelere işini bırakmayı hiçbir zaman düşünmemişti. Oğlunun ölüsünü almışlar, sessizce gömmüşlerdi.

Yüzüne çarpan yelin serinliği ferahlık, ataklık kazandırıyor altmışını çoktan geçmiş olan bu dipdiri Yörük adamına. Öfkeleri, kinleri yelin okşamasına göre bir gidiyor, bir geliyor beyne. Geçmişin çile dolu günlerini -hâlâ çile doluydu yaşamları- anımsadıkça, kini ve öfkesi beynini patlatıp dağıtacak kadar zonklatıyordu; Teke Çukuru, pis bir çukurdu, her türlü oyunun oynandığı. Uçsuz bucaksız ova, derebey kalıntısı ağaların ellerindeydi. Sınırlarından içeri, bomboş kırlar da olsa, kimseyi sokmuyorlardı. Elllerinden gelen her kötülüğü yapıyorlardı.

Pala Ahmet, bir kartal gibi, bakışlarıyla ormanı tarıyordu atın üstünde. Pusuya düşme korkusu onu, sürekli, gerili ok gibi fırlamaya hazır tutuyordu. Atının ayakları suları tozularak

Nilüferli Çayı geçti; yolu şaşırmadan, duraklamadan, yolun dönemeçlerine uyarak akıp gidiyordu. Her dönemeçte ustaca dengeye alıyordu kendini yaşlı kurt. Gözleri çevresinde kımlıdayan yaprağı bile kaçırmıyordu. O hızla Bahadır Çayı'na geçit veren Roma yapısı taş köprüye girdi atı. Pala Ahmet birden asıldı dizgine, sağ elini filintasının kundağıyla buluşturdu, çekti; karşısına doğrulturken bağırdı:

“Davranma, eller yukarı, Mahmut!”

Top gibi patladı Pala Ahmet'in sesi Mahmut Ağa'nın kullarında. İrkildi, yutkundu. Kollarını birden kaldırdı farkında olmadan. Yaptığı yanlış anladığı anda iş işten geçmişti. Tabancasından çok uzaktaydı elleri. İşte bu anda, bir telin acıyla koptuğunu duydu içinde, küçüldüğünü, büzüldüğünü, tüm görkemini yitirdiğini anladı. Nasıl da boş bulunmuştu? Kendine kızmaya başladığı anda mekanizmanın soğuk şakırtısıyla ürperti. Bir balık gibi ağzını açtı, yumdu farkında olmadan. Gözlerini iyice açarak baktı. Filinta güneşte parıl parıl yanıyordu. Namlunun ağzı büyüyor büyüyor, karanlık bir dev ağzı oluyor, yutmak için Mahmut Ağa'ya yaklaşıyordu. Soluğunu tuttu, umarsızlık içinde yutkundu. Birden boğazı nasıl da kuruyuvermişti...

Filintanın üstünden, başlıyacağı hiç benzemeyen kinle bakan, Pala'nın zeytin karası gözleriyle karşılaştı gözleri. Göz değildi onlar, eline bir kere düşürdüğü avını kaçıracağı hiç benzemeyen bir çift pars ağzıydı, kendisini ortadan ikiye bölmeye hazır şimşekti... Bu anda, yaşamında ilk kez korkuyu, gerçek korkuyu tattı Ağa. Yüreği hızlanırken, bedeninin bir ateş dehlizinde yanmaya başladığını anladı. Bu yürek, bu zalım yürek, göğsünü yarıp çıkmak, kendisini atın üstünde bırakıp gitmek istiyordu, kollarından boşluğa asılı biçimde.

Mahmut Ağa'nın kolları sızlamaya başladı. Elleri kurşun külçeleri gibi ağırlaşıyor, eklemleri müthiş sızlıyordu. Gözleri hasmının gözlerinde, usul usul indirmeye başladı kollarını, sağ kalçasındaki tabancasını kapabilmek için. O zaman görürdü yaşlı kurt 'eller yukarı'yı... Mekanizmayı bir daha çevirdi Pala. Filintanın haznesindeki mermi fırladı, havada parıltılı taklalar atarak, köprü'nün altından köpürerek akan suların içine 'cump' diye düştü. Bu ses ürperti Ağa'yı, kendisi de çıkaracaktı suya

düşünce daha büyük bir gürültü ve kurbağalar, kuşlar ürkecekti. Ellerini iyice kaldırdı başının üstüne.

Kabalarında asılı, vesikalı tabancalarını düşündü, ne kadar uzaktılar, ama tenine değiyorlardı. Ne faydası vardı kendisine tabancalarının? Kolları, ah kolları! Omuzlarından, dirseklerinden müthiş acılarla sökülüyor, koparılıyordu. Koca dağlar gelip binmişlerdi sanki kollarına. Bir tutabilse kollarını havada, iki soluk daha yaşama şansı vardı. Belki tabancasının kabzasına ulaşma şansı... Gene indirmeye başladı kollarını, gözleri Pala Ahmet'in gözlerinde, sinsice...

Pala tetiğe usulca verindi. 'Tık' etti, istinada dayandı tetik. Birden kaldırdı kollarını Mahmut Ağa, gözleri ölüm korkusuyla iri iri açılarak. Şimdi canı, tetikte bekleyen, kıllı, kalın parmağın ucunda topalıp kalmıştı. Parmağın bir küçük hamlesinde, bir gram ağırlıkta asılıydı canı. İstinat sesi korkunç bir bomba gibi patlamıştı kulaklarında. Elleri havada, boşluğa gerili; yüreği korkunun, ecelin önünde tırıs kalkmış deli taydı. Göğsü dar geliyordu yüreğine. Ölüm korkusu neleri vaat ettirmez ki insana. Şu anda bütün tarlalarını, konaklarını verirdi; filintanın gezinden bakan gözlere istinattan parmağını çekmesi için. Ama sesini çıkaracak dermanı kalmamıştı şu kısa sürede. Ağzı kurumuş, dili mantar gibi şişmişti. Cebindeki paralar, altın kese kâr etmiyordu artık. Öylesine de susamıştı ki. Atının ayaklarının altından, safra yeşili yosunlar arasından akıp giden çayı bir yudumda içmek istiyordu.

Belli bir düşüncede tutamıyordu aklını, bir sarkaç gibi geçmişle şimdiki zaman arasında gidip geliyordu. Vurduğu hayvanların, develerin, sığırların, atların acılı seslerini duyar gibi oldu hayal perdesinde izlerken. O hayvanlardan birisine benzetti kendisini, en güçsüzüne en acizine. Gebe bir sarı maya* kurşunu yiyince, böğürtüsü dağlarda yankılanmış, ön dizlerinin üstüne yığılmış, devrilmişti sonra. Boş, bomboş tarlalarına girdiği için öldürdüğü hayvanların ölümlerinin başında ağıt kuran Yörük kadınları, gelinleri, kızları, gözleri öfke dolu gençler geldi gözlerinin önüne birer birer. Çevresini saran ormanın her ağacı, kendisinden kaçan birer Yörük devesi, koyunu, sığırı olmuştu; silahın sesini duyunca çil yavrusu gibi kaçıyorlardı rasgele...

Gözlerini kırıştırdı. Bu sefer öldürdüğü ve öldürttüğü insanları görür gibi oldu. Yalvarmaları, yakarmaları para etmiyordu. Kurşunu yiyince sarsılıyorlar ve kaskatı kalıyorlardı sonra. Aslında ne gereği vardı bomboş tarlaları korumanın, diye düşündü Mahmut Ağa.

Namlunun ucuna takılmıştı güneş ve sivri hançer gibi bir parıltı çakılıyordu gözlerine. Gene açtı, kapadı gözlerini. Bu kez pamuk toplamaya gelen amele bir kız belirdi gözlerinin önünde. Menekşe yeşili gözlerinden korku fişkırıyordu. Yüzü pembe ipekten ve saçları akıtılmış bal sarısı. “Etme Aşam, kıyma bana, dünyamı zindan etme. Öldür ama yapma bu kötülüğü, nişanlımı seviyorum...” diye kızın yalvarmaları para etmemişti. Böylesine bir güzeli kendisinden önce elin yabancı nasıl koynuna alabilir diye düşünmüştü.

Hep filintada gözleri. Yutkundu. Ölmek böylesine zor demek, diye geçirdi aklından. Yaşlı kurt, arpacığın üstünden izliyordu Ağa'nın yüzünün türlü renge girişini. Yutkunuşunu, suya fırlayan merminin ardından kaçamak bakışını, en küçük seste irkilişini... Çiftliğinde bir aslan kesilen adamın ufalığını, büzülüşünü izliyordu. Bir korkuluk gibi elleri havada ecel teri döküyordu. Gerçekten bu muydu Mahmut Ağa, renkten renge giren, gözlerini kırıştıran, titreyen bu zavallı mıydı? Sormak ve kendi dilinden öğrenmek istiyordu Pala. Her şey meydana daydı ve kollarından boşluğa asmıştı sonunda. Bu fırsatı verdiği için şükrediyordu Allah'a Pala.

Ona söz söylemeye, yaptıklarını yüzüne vurmaya hiç gerek görmüyordu yaşlı kurt. Ağa'nın yüzündeki perde perde değişimden, renkten renge girişinden ne düşündüğünü anlıyordu. Ağa kendi kendini yargılıyordu.

Kollarında, sırtında çakan sancılar canını çekip alıyordu ve hiçbir şeyi düşünemiyordu. Filintanın ağızından çıkacak kurdundan beterdi çektiği ızdırıp. Lif lif kopuyordu kolları, omuzları, parmakları; boynu kazık gibi kasılıp kalmıştı. İsa Peygamber'in çarmıha gerilişi üstüne dinlediklerini anımsadı bir an. 'Koca peygamberi ağaca germişler, ama beni boşluğa gerdi derisi beş para etmeyen bir Yörük.' Boşluğa asılarak kolları havada durmak çok zordu ve artık buna dayanacak gücünün kalmadığını düşünüyordu. Atı altında ayak değiştirdi ve sabırsız sabırsız gemini gevdi. Atın hareketiyle sarsıldı, kolunu iyice

kaldırdı. Filintanın daracık ağzına takılıp kalan gözleri karardı, başı dönmeye başladı. Baş dönmesinin etkisiyle sola doğru dengesini yitirdiğini sandı. Sağa doğru vererek kendini dengeye aldı. Ama sağ yanına meyilleniyordu. Baş dönmesinden kurtulmak için gözlerini kırıştırdı. Pala, arpacığın üstünden en küçük devinimini bile kaçırmadan izliyordu Ağa'yı. Ve 'akınca yana atarak kurtulacak kurşunumdan, öyle yağma yok' diye düşündü.

Ağa ise ağrıyan, sökülen omuzlarına, kollarına, sırtına daha fazla dayanamayacağını anladı. 'Artık işi bitirse de kurtulsam' diye içinden geçirdiği bile oluyordu.

Atı gene ayak değiştirdi. Karşısında, kulaklarını kısmış, binicisinin altında sabırla duran Yörük atına baktı iri ve güzel gözleriyle. Usul usul dostça kişnedi. Mahmut Ağa durmadan yutkunuyor, sağının üstüne doğru eğilip gidiyordu.

Pala'nın atı köprüünün altından dürülerek, köpüre köpüre akıp giden; bir yeşile, bir maviye, bir laciverte, gümüş renge dönüşerek sulara baktı. Ağa'nın atının az önceki kişnemesine karşılık verdi.

Ağa, atların kuruverdikleri dostluklarının ortasında ölümünü düşünüyordu. Filinta, kursağındaki leblebiyi üfleiyerirse, neresinden gireceğini, acı duyup duymayacağını ölçüyordu. Mutlaka bir refleks yapacağına inanıyordu. Bir şeyi çok iyi anlamıştı Ağa, çok geç olsa da. Ölmek sözle anlatılamayacak kadar zordu...

Artık kolları dayanamıyordu ağrıya. Sabrı da bitiyordu. Sabrı bitse de bitmese de elinden ne gelirdi ki? Zalım filinta alnının ortasına bakıp dururken. Birden silkindi artık bu işi bitirmek istercesine. Çünkü kurtuluş yoktu ve şansını bir kez denemek isteyerek elini attı sağ kabasındaki tabancasına. Ama parmakları kabzaya değdiği anda Pala'nın parmağı istinattan kurtarıverdi tetiği. Filinta sarsılarak güldü. Ormanda yankılandı gümbürtüsü. Mahmut Ağa'nın beyninin püskürerek saçıldığını gördü Pala. Atlar ürktüler. Mahmut Ağa'nın ölüsü atının üstünden fırlayarak köprüünün batısındaki zakkumların içine düştü. Ama atı, kurşunun kendisine de ulaşacağı sezgisiyle geriye, geldiği yöne doğru tırıs kalkmıştı.

Pala, filintasını doldurarak önceki gibi heybesine yerleştirirken derin bir soluk aldı. Bir büyük dağın ağırlığı üstünden

kalkmışçasına rahatlayıvermişti. Atını topukladı; at, kan kokusundan bir an önce kurtulmak için eşkine kalktı. Yaşlı kurt, yüzünü okşayan çam ve bahar kokulu yeli derin derin soludu..

Ormanın büyük ve egemen orkestrasında, kaygıları eriyip gidiyordu.

1975

AY IŞIĞINDA ÜÇ KARALTI

Göç başlayalı sürüden dördüncü koyun çalınıyordu. Çalık Hasan, sırtını bir çamın gövdesine yaslamış, oturuyordu. Kucağında bir bebek gibi tutuyordu mavzerini. Toroslar'ın sivri ve diş diş doruklarının birinden sıyrılıp çıkan ayın ışığı yorgun ve öfkeli yüzünü kayalaştırıyordu. Nemli ve kütür kütür serin gecede orman korkunçlaşıyor, büyüyordu. Çalık Hasan kuşku-daydı. Bütün duyuları tetikte, en ufak kıpırtıyı bile algıyordu.

Teke ovası bitene dek daha kaç kez konup göçeceklerdi. Sürü göç yolu boyunca defalarca hırsızların saldırılarına uğrayacaktı. Çalık Hasan'ın, yüzündeki öfke ve kucağındaki mavzer bundandı. Biliyordu, Teke'nin ve yaylaların insanları Yörüklerin zor günlerini beklerler. Onların deyimleriyle 'Yörüğün savruktuğu zaman' gelmişti. Aylardır midelerine et girmemiş olan köylüler, göç süresince, geceleri sürülere sokulurlar; ellerine geçirdikleri hayvanı alıp kaçarlar. Bu yüzden Yörükler en hırçın, en saldırgan günlerini yaşarlar göç zamanı. Göç yerine varıp konunca, Yörüğün öfkesi, korkusu dağılıverir. Birden şen şakrak gülmeler, göç süresince baskıya alınan tutkular alır öfkenin yerini. Artık kargaşa bitmiş, düzen kurulmuştur.

Göç kargaşasının arasında sürülerin yağmalanması korkusu Çatik Hasan'ı deliye çeviriyordu. Hırsızlar çalmak için, Çalık Hasan çaldırmamak için direniyordu.

Anasının söylediklerini düşünüyordu gümüşlü ilkbahar gecesinin nemli serinliğinde...

"Sürüyü satalım oğul. Büyük bir tarla alalım. Can erikleri, al yanaklar gibi elmalar, dorum gözü kara üzümler yetiştirelim. Tarlamızın yarısına sebze, yarısına ana yüreği gibi kızıl içli karpuzlar, yarısına Tekeliler'in ektikleri pamuklardan ekelim. Yayla, Teke köylüleriyle dalaşıp durmaktan bıktım. Artık ürettiklerimizi satarak bey gibi yaşayalım. Bütün ömrümüzü dağlarda

tüketmek neye yarar ki? Çocuklarımızı okutup, devlet kapısında kendimize sahip çıkacak insan yetiştirelim. Ağır taş olmanın zamanı geldi oğul.”

Ama ardi çil yamaçların, katran kokulu dağların, can biten pınar başlarının bu koca özgürlüğünü, birkaç bin metre karenin içine sığdıramayacağına inanıyordu Çalık Hasan. Kendini savunarak, hakkını koruyarak, dağları, ormanları ve özgürlük kokan, savrulan belleri aşip gitmek varken; ekşi ve buruk kokulu, cılklaşmış sebzelerin başlarında alıcı bekleyecek denli daraltamayacaktı dünyasını. Bu, zor görünüyordu ona. Üstelik anası toprakla uğraşmanın zorluklarını hiç bilmiyordu. Dıştan görünüşe aldaniyordu. Oysa toprağın kölesi olarak yaşamak zor, çok zor işti...

Sürü, işte ne güzel yayılıyordu ay ışığının altında. Yörük-lük, çobanlık, koyunlarla haşır neşirliği, çocukluğundan beri ruhunun derinliklerine kök salmış, damarlarına işlemişti. Geceleri uykusuz, yağmur, kar altında tedirgindiler. Yaşamlarını eriterek ürettikleri etin, yünün, sütün, yağın yok pahasına ellerinden alındığını da biliyordu. Çünkü sattıkları aldıklarının yarısını bile karşılamıyordu. Bu da ayrı bir sorundu Çalık Hasan'ı düşündüren ve öfkesini bileyen...

Henüz anası kadar yerinde ve doğru düşünemiyordu; gençliğinden, sürtülmemişliğinden. Gün geçtikçe otlaklıkların açılarak ekildiğini, yaylaların tel çekilerek ormana alındığını görmüyordu. O, sürünün ardında dağlarda gezmek, gezmek istiyordu hep.

“Ama” demişti bir gün. “Ben de toprağa yerleşip, ekip biçmeyi çok istiyorum. Gel gelelim ürünün de fiyatını düşük tutuyorlar. Sebze dersen komisyoncuların, toptancıların ellerinde. Pazar bulması zor. Yaz günlerinin sarı sığağında, pazar yerinde gezinen yorgun kalabalığa ‘domates vaar , patlıcan vaaar!..’ diye bağırmanı beceremem. Sebze dediğin toplandı gün satılmazsa çürümeye, bozulmaya başlar. Ekşi ekşi kokar. Toptancıların ucuza almalarının bir sebebi de budur ya. Sebze ekicisi, ucuza da olsa satmaya razı olacak biçime getirilir.

Ya benim toklularım, şişeklerim. Gelecek yıla büyüyerek girerler. Ölürse hepsi birden ölecek değiller ya. Ama sebze, pamuk, en ufak bir hastalıktan kurur, gazel olur. Kocadın,

artık yola, göçe dayanamıyorsun. Ama anacığım, biz doğmadan seçmişiz bu yolu, bu yaşamı...”

“Görüürüz oğul. On seneye varmadan bir ötürüklü dana bile otlatacak yer kalmayacak Teke’de, yaylalarda. Sözüme kul olacaksın ama tavşan dereyi çoktan geçmiş olacak” demişti yaşlı kadın.

Çalık Hasan’ın aklı, kendisini çiyli ay ışığında, bu soğuk bahar gecesinde, eli tüfekli bekleten nedene döndü. İnsanlar neden hep çalışmadan yemeye can atıyorlardı; leşe sünen çakallar gibi sinsi ve korkak adımlarla, canlarını bir parça et için kurşunun önüne atıyorlardı. Yaşam çalınacak bir koyuna değışilecek kadar ucuzlamış mıydı? Şaşıyordu Çalık Hasan onlara. Ve bütün öfkesi beyninde çınliyordu. Onların yüzünden çekiyordu uykusuzluğu ve ayazı. İçindeki kin, parmağının ucundaki tetik onların yüzündendi.

Bir taşıntın cılız ve bezgin korna sesini duydu. Ardından arabanın saydam sütun biçimindeki ışığı belirdi, birden kayboldu derin ormanın arasında ve sonra boğuk, hırçın motor sesi uğuldadı. Çok aşağılardan başlayan ovanın yüzü, çift süren traktörlerin ışıklarından ateşböcekleri gibi ışıllıydı. Ay, artık sürünün tam üstüne gelmekteyken, sürü birden irkildi Çalık Hasan toparlandı, kucağında çiy damlalarının ıslattığı mavzerinin emniyetini açtı. Gözleriyle sürünün çevresini taramaya başladı.

Sürünün epey ötesinden, bir çam torusunun* gölgesine hayalet gibi bir karaltı atladı. Çalık Hasan ürpererek soluğunu tuttu. Karaltının girdiği yeri göz hapsine aldı. Sürü yayılmayı bırakmış, başlarını tehlikeden yana kaldırarak ürkmeye hazır, karaltıya bakıyorlardı. Artık çan sesleri eski uyumunu yitirmiş, kuşkulu, arada bir tıngırdayıp susuyordu. Karanlık ormanın korkunç derinliklerinden bir baykuş kesik kesik ötmeye başladı. Baykuşun sesi suskun geceyi korkunçlaştırıyordu.

İki gölge daha atladı. Üç karaltı çam torusunun gölgesinde birleştiler. Sürü bir daha irkildi. Atık, sinirli sinirli havlayarak saldırdı. Çalık Hasan çevik ve öfkeli bekledi, durdu. Karaltıların hırsız olduklarını anlamıştı.

Karaltının birisi çam torusunun altından çıktı. Korkak ve sümsük bir çakal gibi, arada bir durup baykuşun sesinde korkunçlaşan ormanı ve geceyi dinleyerek yürüdü. Çukur yerler-

den sürüye doğru kaymaya başladı. Ardından öteki iki karaltı da yürüdüler. Ay ışığında, domuz pozalarının burunlarını sürüerek gidişlerini andırıyorlardı.

Sürü durmadan sağa sola ürküyordu. Atik, sert ve sinirli havlamalarla sürünün çevresinde fır dönüyordu. Sürünün tek başına kendisine teslim edilmiş olduğunu sanıyor, var gücüyle çırpınıyor; yardım çağıran bir acılıkta havlıyordu. Sürü, köpeğin dönüp durduğu çemberin ortasına tortop olmuştu. Böyle yaparak köpeğin işini kolaylaştırıyordu. Sürü varlığını Atik'e bağlamıştı. Atik sürünün başına geleli beri kaç kez tehlikeden kurtarmıştı. Yüzlerce koyun başlarını tehlikenin geldiği yana döndürmüşler, ayaklarını sert sert yere vurarak korku veren hırıltılı sesler çıkarıyorlardı.

Bütün bunlara karşı, üç gölge sürünün içine içine kayıyordu. Atik tehlikenin geldiği yönü kestirdi. Olanca hıncını, yırtıcılığını toplayarak saldırdı. Birden acı acı çenileyerek* geri kaçtı. İşte bu, Çalık Hasan'a kırbaç gibi şakladı; öfkesi namlusuna sığmayan mermi oldu. Atik bir daha çeniledi, uğundu, sızladı. Köpeğin acı duyduğu ve çok korktuğu çenilemesinden belliydi. Can havliyle sızlayıp duruyordu ve ilk öfkesi karanlık bir korkuya dönmüştü.

Çalık Hasan'ın göçleri karaltılarda takılıydı. Ateşe hazır mavzerinin kabzasında parmaklarını hızlı hızlı gezdirmeye başladı.

Hırsızlar son birer atılımla sürünün içine daldılar. Sürü ürktü, sonra aralarına girenlerin insan olduklarını anlayınca durakladı. Atik tehlikeyi atlattığını sanarak, ya da umudunu korkuya kaptırdığından, yavan yavan havlıyordu. Acılı vuruş etkisinde çenilerken düşmanlarını da yitirmişti.

Çalık Hasan usulca kalktı yerinden. Bütün kiniyle sıkıyordu kabzayı. Ağaç gölgelerinden birinden ötekine sıçrayarak sessizce ilerlemeye başladı. Adamları ilk gördüğü yerin tam karşısına geçti. Açığa, sekiye oturdu. Kıpırdamadan, hırsızların sürünün katından çıkmalarını bekledi. Vururlar endişesiyle üstlerine varmadı.

Hırsızlardan ikisi çıktı. Yakaladıkları koyunları eğilerek yedeyip gidiyorlardı. Öndeki hırsız sekiyi aştı, birden kayboldu. Atik arkadakine saldırdı. Köpek gücünü toplamış gibiydi. Can acısıyla gene çenilemeye, oracığa büzülerek sızlamaya başladı.

Bu arada gerideki hırsız da geldi. İki hırsız sekinin üstünde birleşiverdiler. Tetikte bekleyen parmağına yüklendi Çalık Hasan. Mavzer şahlandı, sarstı atıcısını. Namlunun ucundan bir yalım şimşeklendi, söndü. Üstünde bir süre yankılanan tok sesi yuttu karanlık orman. İki hırsız oldukları yerde kaldılar. Her şey bir anda olup bitti.

Uzunca bir süre bekledi Çalık Hasan. Bir yandan ürken sürüye kulak veriyor, bir yandan ay ışığının altında birer taş gibi topalıp kalan hırsızlara bakıyordu namlunun üstünden. Köpeğin boşa havlamaları karanlık ormanda büyüyor, korkunçlaşıyor, sonra eriyip gidiyordu. Baykuş kızgın kedi miyavlamasını andıran ötmesini kesmişti.

Ormanın derinliklerinden bir koyun melemeye başladı. Mutlaka öndeki hırsızın götürdüğü koyundu bu. Mavzerin sesini duyunca koyunu bırakıp kaçmış olabilirdi. Çalık Hasan usul usul kös ıslığı çaldı. Koyun ıslık sesine döndü. Sürüye katılarak melemeyi kesti.

Çalık Hasan oturduğu sekiden kalktı. Hırsızların topalıp kaldıkları yere yöneldi. Eli tetikteydi. Belki ölmüş numarası yaparlar, yaklaşınca kendisini vurabilirlerdi. Atik havlamayı kesmişti. Ama baykuş gene ötmeye başladı. Korku saçıyordu baykuşun sesi geceye. Çalık Hasan ölümlerin başucuna dikildi. Yerde üç ölü görünce şaştı. Birisi umutsuzca hırlayıp duruyordu. Belinden cep elektriğini çıkardı. Ölüleri ışık çemberinin içine aldı. İki hırsız, can çekişen de koyundu. Koyuna acıdı Çalık Hasan. Ölülerden birisi koyunu çalan, öteki köpeğin canını yakan, diye düşündü.

Çalık Hasan koyunun kulaklarını kesti. Cebine koydu. Herkesin belliği sayılan 'eni' vardı koyunun kulaklarında. En'den, adamları Çalık Hasan'ın vurduğunu anlayabilirlerdi. Çünkü komşu obalar birbirlerinin enlerini çok iyi tanırlar.

"Koyunun benim olduğunu komşu obalar söylemezler ölümü duyunca" diye düşündü. "Ama işini sağlama bağlamak en iyisi. Belki köylülerden de benim eni bilen çıkar. İşte o zaman jandarma, karakol, savcı, hakim, avukat, mapusane... Gel de kurtul. Devlete dert anlatmak zor, çok zor iştir. Çalışıyordu, yağmalyordu, soyuyordu anlamaz; bu sürünün ne güçlüklerle kazanıldığını da bilmek istemezler; fırsat ellerine geçmişken, ille de 'neden öldürdün?' derler, tıkarlar dama. Bin bir güçlükle

kazandığını koruyanı, katilden senelerce yatırırlar. Ama hırsızları birkaç ayda salıverirler... İyisi mi, ne şeytanı gör, ne besmele oku oğlum Çalık. Her işini tertemiz yap...”

Çalık Hasan gecenin tam ortasında sürüyü konalgaya getirdi. Sert sert bağırarak obayı uyandırdı. Uyananlar tüfeklerine sarıldılar.

Çalık Hasan kesin, “Çabuk göçü tutun” diye gürledi. “Sabaha Çaltı Beli’ni aşmalıyız. Develerin çanlarını, zillerini tıkayın. Ben sürüyü götürüyorum. Davranın! Oyalanmayın!..”

1978

DÜNYANIN EN GÜZEL ERKEĞİ

Görkemli Anamas dağlarının doğu yamacına, kıştan, tipiden korunmak için evleri üst üste kurulmuş olan bu yayla köyünün insanları, başlarını kaldırdıklarında; uzun kollarını sallayarak, tepenin ardından yıkanmış buğday yüklü devesini çekip gelen, iri kıyım Yörük gencini gördüler. Böylesine uzun boylu, geniş omuzlu, elleri dizlerinden aşağı sarkan sağlıklı birini ilk görüyorlarmışçasına özenle baktılar. Sonra, çatık kaşlarını, yüzüne ayrı bir güzellik veren pala bıyığını, kuşaklı abasını, diz çoraplarının, çarıklarının bağını, devesinin rengini, yürüyüşünü incelemeye koyuldular. Bu iri kıyım adama karşı içlerinde kendiliğinden bir sevgi uyanıverdi. Görünüşüne bakarak adamı gözlerinde birden büyüttüler, bir masal kahramanı gibi düşünmeye başladılar. Onun gücüne, yiğitliğine, güzelliğine hayran oldular.

Yaşlı kadınlar, tıpkı deveyi çekip gelen genç gibi her organı uyumlu ve güçlü bir oğul doğuramamış oldukları için kendilerini aşağıladılar. Taze gelinler gecelerini böyle sert bir erkek güzelinin koinunda geçiremediklerine üzüldüler. Genç kızlar ah çekerek baktılar.

Devesini değirmene doğru çekip gitmesinden onun buğday öğütmeye geldiğini anladılar. Gelinler, kızlar toprak damlardan atlayarak değirmenin çevresindeki evlerin üstlerinde toplandılar. Adamın deveyi çökertmesini, dolu çuvaları bir hamlede kaldırıp taşımasını hayran hayran seyrettiler.

Değirmenci ilk gördüğü bu müşterisine baktı. Amma da iri kıyım ha, diye geçirdi içinden. Sesini merak ettiği anda, Yörük kaval gibi inleyen sesini kulaklara verdi.

“Değirmenci dayı, buğdayımı kınadan ince köpükten yumuşak bir un edeceksin. Dökme zülüflü sevdalı kızlar hamurunu yoğuracak, ak bilekli cömert gelinler yufkasını açacak...”

Değirmenci, elini uzatırken yanıt verdi.

“Bu değirmen buğdayı da sevdayı da güzel öğütür oğul, hoş geldin.”

Değirmenin damında toplanan kızlardan birisi yanındakine fısıldadı.

“Tıpkı Anamas Sultanı’nın kavalı gibi sesi.”

“İnsanın yüreğini hoplatıyor, içini gıcıklıyor” dedi öteki.

Değirmendekiler ona yer verdiler. Üç kişinin sığacağı bir genişliğe bağdaş kurarak oturdu. Gür kaşlarının altındaki şahin mavisini gözleriyle çevresini inceledi. Uzun parmaklı iri elleri dizlerinin üstündeydi. Acelesi varmışçasına sordu yanındakilere, “Nöbet kimde?”

Kır saçlı olan usul usul konuştu.

“Bende, sonra bunda. Ardından senin.”

Çingar çıkarmadan sırasını bekleyeceğini vurgulayan devinimlerle tabakasından tütün sarmaya başladı. Değirmenci onun tabakasına uzanırken söze başladı.

“Adını sormadım koç yiğidim. Seni gören gelinler, kızlar, değirmenimin damına tünediler. Benim hatun da var içlerinde. ‘Hayrola?’ dedim. ‘Bir yiğit gelmiş ki...’ dedi. En cilvelisini, en güzelini al koçum. Gerisi kalsın.”

Yeni müşteri kulak memelerine kadar kızardı, ağzından tütün dumanını salarken.

“Adım Merdin” dedi. “Deli Merdin de derler.”

Çok akıllı ve sevimli bulduğu bu gence obasında niçin deli dediklerini anlamayan değirmenci bir süre baktı yüzüne. Sonra sordu.

“Hangi obadansın?”

“Honamlı...”

“Zeybekli’den sanmıştım.”

“Değil, Honamlı.”

Sesinin türkü söyler gibi ahenkli gümbürtüsünü, değirmenin çarkına vurarak parçalanan suyun gümbürtüsünden rahatlıkla ayırabildiler damlarda bekleyenler.

Nöbet Merdin’e gelince değirmenci bağırdı.

“Hey Koçyiğit! Sıra sende.”

Merdin kalktı. Çuvalları birer hamlede tezgâha kaldırdı. Ağzını söktü, bekledi. Değirmenci ‘döök!’ diye bağırınca buğdayı tekneye boşalttı. Un sandığının başına geçti. Parmakları-

nın arasından unu kaydırarak inceliğine baktı. Gözlerini unun akışına dikerek sigarasını içmeye başladı.

Merdin, kendini süzenlerden habersiz, üst üste yığılan, yığıldıkça genişleyerek dağılan unun akışına dalıp gitmiş, kendini unutmuştu.

Değirmenin hayvanlara ayrılan kapısından zılgıt gibi on, on iki yaşlarında bir çocuk girdi. Değirmenin gürültüsünden ne yapacağını bilemez durumda çevresine baktı. Sonra aradığını bulmuşçasına gülümseyerek geldi Merdin'in boynuna sarıldı, kulağına bir şeyler fısıldadı. Merdin, birden kızardı, koca bıyıklarını oynatarak çocuğa, “Şu tekneye biriken unları çuvallara koy” dedi. “Sonra şu sopayla bas çuvallara unu. Devemize yükle. Sana yardım ederler. Korkma. Çek gel yaylamıza. Geceye de kalsan korkma. İnsandan her şey korkar.”

Çocuk başını sallarken hızla çıktı Merdin değirmenden. Oradakiler ardından baktılar. Damlarda bekleyen kadınlar, kızlar, gelinler, Merdin'in değirmenden çıktığını görünce irkildiler. Onu iyice görebilmek için damdan dama atladılar, daha yakınına vardılar. Ama Merdin, ayaklarını dizlerine dek kaldırıp indirerek, kollarını kulaç kulaç sallayarak, köyün ortasından geçip gitti. Ardına takılan kızları gelinleri tınmadan, hayal gibi, düş gibi, yere sert ve öfkeli basarak uçup gidiyordu. Adımları Merdin'e ulaşamayınca, köyün dışında durakladılar köyün kadınları. Toplandılar, konuşmaya başladılar:

“Kolları! Ah kolları! Öyle uzun ve güçlü ki!”

“Hiç görmedim böyle boylusunu.”

“Gözlerini çok iyi gördüm. Masmavi bir denizdi sanki.”

“Aynı bir kartalı andırıyordu bakışları. Öfkeli, hançer gibi.”

“Bir maral boğası gibi hızlı ve alımlı yürüyordu.”

“Bağrı okşanası kapkara kıllarla örtülüydü.”

“Yürümüyordu da serenler zeybeğini oynuyordu sanki.”

“Böylesi bir erkek güzeli yoktur dünyada.”

Kadınların konuşmaları daha bitmemişti ki Kocadağ'ın doğu yüzünden mavzer sesleri gelmeye başladı. Kadınlar sustular, dinlediler. Sonra köylüler yavaş yavaş köyün Kocadağ'dan yüzündeki tepelere toplandılar. Çarpışmanın olduğu yeri kestirmeye çalıştılar. Olayın nasıl ve neden olduğunu bilmeden, görmeden, sanki oradaymışlar gibi, birbirlerine anlatmaya baş-

ladılar. Köylülerin Yörüklerle çarpıştıklarını, yirmi üç ölü olduğunu, yaralı sayısının bilinmediğini yumurtlayıverdi hemen birisi. Diğeri, Yörükler bozguna başladığı anda, iri yapılı gök gözlü Merdin'in yetiştiğini, köylüleri perişan ettiğini söyledi. Bir başkası şehirden candarma birliğinin geldiğini, ama asker gelene dek ölüleri kartalların parçaladığını anlattı.

Kadınlar korkunç bir tat alıyorlar, haz duyuyorlardı ona dair uydurduklarını dinlemekten. Dağın gölgesi köyü örtüp, ortalığı kütür kütür bir ayaz basıncaya dek konuştular, hazla dinlediler birbirlerini.

Sabahın çiyli ayazında köylüler kalktılar. Merdin gelip oturdu akıllarına kızların, gelinlerin, kadınların. Saçlarını, kaşlarının gürlüğünü, kollarındaki gücü hayallerinde canlandırdıkları sırada, güneş dağların tepesinden sıyrılarak değirmene vurdu. Herkes işini bitirip ağaç gölgelerine, dam altlarına sığındı. Sanki Merdin çıkıverecekmiş gibi duygularla onu ilk gördükleri yöne baktıklarında irkildiler. Kendiliklerinden ayağa kalktılar. Tam köyün ortasından, kolları arkadan . kelepçeli, başı dik, mavi gözleri korkusuz, yüzünde buruk bir gülümsemeyle candarmaların arasında kasabaya doğru geçip gidiyordu. Papağı sol kulağının üstüne doğru devrilmiş, yün abasının yakası kalkıktı. Onu zor yakaladıkları belliydi. Ama o, ezelden korku yokmuşçasına .dimdik yürüyüp gidiyordu.

Önce kızlar, sonra gelinler, daha sonra kadınlar, kendiliklerinden, ne yaptıklarını bilmeden büyülenmişçesine, candarmaların on, on beş adım gerisinden yürümeye başladılar. Oyalı, nakışlı yazmalarını, yüzlerini en güzel gösterecek biçimde düzelttiler. Çözüp yeniden bağladılar. Köyün dışına çıktılar. Karakolun bulunduğu kasabaya doğru yöneldiler. Kadınlar dönüp arkalarına bile bakmadan gidiyorlardı.

Köyün erkekleri bir süre arkalarından baktılar.

“Kadın milleti koyun gibidir, birinin gittiği yere hepsi de gider. Akıl ermez onların işlerine” diyerek sigaralarını içtiler.

Candarmalar kuşkuyla durdular. Arkalarından akıp gelen kadınlara baktılar. Kadınlar da durdular, gülümsediler. Candarmalar yürüdüler, kadınlar da. Ne bir adım yaklaşıyorlar, ne bir adım geri kalıyorlardı. Başladıkları biçimde, gittikçe çoğalan heyecanla, candarmaları hiç görmeden, yalnız Merdin'i görerek yürüyorlardı.

Candarmalar kuşkuyla daha sık bakmaya başladılar kadınlara; sonra hızlandılar Merdin'i de sürükleyerek. Kadınlar da hızlandılar. Ayak seslerinden başka ses yoktu çevrede. Küçük kasabanın yukarisından girdiler. Kasabalılar önce candarmaların arasındaki erkek güzeline, sonra arkadan akıp gelen kadınlara baktılar. Böylesi bir olayı ilk gördükleri için şaşırıldılar.

Candarmalar Merdin'i karakolun içine alınca, kadınlar, kızlar merdivenin önünde durdular. Dikildiler, beklediler. Birbirlerinin yüzlerine baktılar, gülümsediler. Birkaç dakika sonra çavuş çıktı, onlara ne istediklerini sordu. Kimseden ses çıkmadı. Çavuş biraz bekledikten sonra geri, karakola girdi.

Güz güneşi gökten yalın akıtıyordu. Kadınların elleri yanlarına, gözleri karakolun kapısında bekliyordular. Epey zaman geçince, birer ikişer oldukları yere, yüzleri karakola dönük, bacaklarını altlarına alarak oturdular. Çavuş bir daha sordu niçin beklediklerini.

"Ben de şaştım bu işe" diye mırıldanarak döndü yanıt almayınca.

Güneş iyice kavuruyordu. Kadınların çevresini ter kokusu kapladı. Ama öyle, ilk oturdukları gibi duruyorlardı gözlerini ayırmadan.

Suskuyu önce sarışın güzeli Fadime bozdu, sağ eliyle göğsünün üstünü bastırarak.

"Adı Cabbarmış, Dağların Cabbar'ı derler bana, demiş değirmende."

"Olamaz!" diye karşı çıktı Elif, uzun kara saçlarını göğüslerinin üstüne yayıp, içinde aşağıladığı kocasının yerine onu koyarak.

"Böyle birinin adı Cabbar mı olurmuş? Gülünç! Mustan'dır onun adı."

"Yok, yok" dedi altı kız anası Şükriye, böyle bir oğul doğursa adını ne koyacağını düşünerek. "Muştan'ı her ana doğurur. Pehlivanların piri Hamza'dır onun adı."

"Pir devri çoktan geçmiş" dedi obada hiçbir genci beğenmeyen Fatma. "Bunun adı Kosat'tır. Torosların eşkiyası, yörügü Demirci belasından koruyan Kosat Efe'nin adıdır."

"O asıllı yıllar oldu. Battal'a daim saygı duyar insanlar" dedi Zeynep sol yanağına güzellik veren beni okşayarak. "Hem size ne benim Battalım'dan?"

“Ner’den senin oluyormuş. Köroğlu’nun paşası ustası, Köse Kenan. Bundan başkası yakışmaz ona” dedi Hatice, kocaya vardığına pişman olarak.

“Orman gibiydi bıyıkları” dedi Zeynep. “Hiçbir zaman gelenlerin olamaz o. Olsa olsa benim olur Anladınız mı?”

“Ayvaz o” dedi Gülsüm kadın elini kaldırarak. “Adı güzel, kendi güzel, yiğit Ayvaz!”

“Merdin” dedi Göğel kız. “Merdi Meydan’ın yerine kalan yiğit.”

“Papağı da yana devrikti. Öylece gitti yiğit Torlak’ım.”

“Ellerini de bağlamışlar. Nasıl kıydılar Ayvazım’ın ellerini bağlamaya?” dedi Hatice..

“Kan uykusunda basmışlar Merdinim’i” dedi Göğel allaşan yüzüyle. “Şöyle, yüzü aşağı yatarken, çökmüşler üstüne, kıvrımışlar kollarını. Kendi saçının teliyle bağlamışlar.”

“Dün yaman mavzer atıyordu Kocadağ’da” dedi Ayşe gelin. “Tüm mermileri atan buymuş, Koca Davut. Üç köyü yerinden uğratmış, yetmiş askeri yesir almış.”

“Zorlu bir atıcıymış Kocabey” dedi gözlerini karakolun kapısından ayırmayan Neslihan. “Torooslarda Kocabey’in üstüne atıcı yokmuş. Uçan göğel ördeği gözünden vurmuş.”

“Bir güreşte, Sultandağlı, Taşelili, Aydınli, Tekeli pehlivanların birisi de bükememişler bileğini Kiziroğlum’un, demiş Cemile. “Safi aslan sütüyle büyütmüşler onu.”

Çavuş gene çıktı kapıya. Bekleyen kadınlara baktı. Kadınlara sustular. Çavuş onların oturduklarındaki cüretten, kapıya dikilmiş gözlerinden anlam çıkarmaya çalıştı. Bulanık, tehlikeli bir hava sezdi. Düşündü. İçeri dönerken mırıldandı, “Yörük milletini anlamak zor. Ne yapacağı bilinmez.”

Güneş ikindiye yaklaşmıştı. Gözlerini kapıdan ayırmayan kadınlar birden toparlandılar. Kalktılar. Renklerin ve motiflerin seviştiği oyalı yazmalarını, saçlarını, zülüflerini düzelttiler. Kösnül duygularla başlarını çevirdiler. Büyülü hareketlerle merdivenin önündeki dar yolun yanına dizildiler.

Merdin kapıda görünmüştü.

Onun her devinimini, kendilerini köyden buraya çekip getiren güzelliğini belleklerine bir bir işlediler. Hangimizin yüzü-

ne gülümseyecek diye, erkeği çılgına çevirecek en güçlü bakışlarıyla süzdüler.

Merdin, kendine imrenerek bakan kadınların varlıklarını bile görmeden, tıpkı bir bakar kör, duygusuz manda gibi aralıktan geçip gitti. Karakoldan biraz uzaklaşınca hızlandı. Ayaklarını dizlerine kadar hızla çekip indirerek, kollarını aç aça yürüdü gitti...

Kadınlar orada, karakolun kapısında, yüzlerine verdikleri en güzel gülümsemeleri soldurarak, ardından bakakaldılar. Nice zaman sonra birbirlerinin yüzlerine baktılar. Sonra, içlerini yakan bin hınçla gözlerini yere indirdiler.

BEKÇİ KARAVELİ

İnceden, elenircesine yağan kar ve kentin zorlu soğuşu henüz akşam olmadan insanları evlerine tıkmıştı. Akşam olurken kent birden ıssızlaşmıştı. Her adımda, ayaklarının altında ezilen karın hoş pıtırıtısından, garip, buruk bir haz alıyordu, bıyıklarındaki buzları isteksizce sıvazlayarak dökerken.

Üç adım ileri yürüdü Sürekli su emerek ayaklarını buza kesen postallarını silkti. Üç adımdan sonra voltada bir mahkûm gibi hızla geri döndü. Bilmediği bir sıkıntı gelip çökmüştü içine. Kent ıssız ve insana korku veren bir durgunlukta. Ancak usul usul yağarken tellerde kalınlaşan karların yere düşerken çıkardığı fısıltılı sesler geliyordu arada bir.

Belindeki tabancasının ağırlığını duyuyor ve yıllar öncesini düşünüyordu Bekçi Karaveli. Önünde sürüsü, sırtında kepeneği ve can sıkıntılarını dağlara üflediği kavaliyle; gamsız, tasasız, günler ve geceler boyu dağlarda yaşıyordu. Karısını ve çocuklarını özlediği günlerde, sürüsünü köpeklerine bırakarak özlem giderdiği günleri anımsadı. Ve geçmiş günlerinde sürüsünün sahibi, kavaliyle gecenin nennicisi, kuşların ve özgürlüğün arkadaşı olduğuna inanıyordu.

Sürüsünü satmış, inmişti kentin kıyısına. Koca sürünün parasını kent yaşamının sinsi bir hortum gibi emdiğini içi sıvazlayarak izlemişti. Bin güçlkle aldığı gecekonduya, üç çocuğu ve yeni bir ortamın şaşkına çevirdiği karısıyla oturmuşlardı. Bilmediği, tanımadığı ve giyimleriyle, konuşmalarıyla yabancı insanların arasındaydılar.

Hangi işi tutacağını kararlaştıramadan bütün parası bitirmişti. Komşularından birinin üç tekerlekli seyyar arabasını aldı, kazandıkça ödemek üzere. Domates, patlıcan, maydanoz, biber ve birkaç çeşit sebzeyle donattı arabasını. Buğulanan ekmeğin gibi taze umutlarıyla iterek mahalle arasına daldı. Kaza-

nacaktı Karaveli. İçinden bir ses böyle diyordu. Ama öteki satıcılar gibi var gücüyle bağırılmıyordu. Suskun, utangaç bakışlarla çevresinden bir müşteri çıkacak umuduyla geçip gidiyordu. Evinin gereklerini alacağı, çocuklarına gönlünce bakabileceği bir iş bulduğu için sevinçliydi.

İlk müşterisi bir belediye çavuşu olmuştu. Durutmuştu. Türlü sorularla Karaveli'yi öğrenmişti bir yandan sebzelerin en iyilerini seçerken Sonra cebinden çıkardığı naylon torbaya doldurarak uzaklaşmaya başlamıştı çavuş. Karaveli itiraz etmişti; “Hey dur! Parasını vermedin. Olmaz parasız. Borçluyum...”

Çavuş dönmüş, afli biçimde gülümsemiş sonra da “Biz parasız alırız. Yoksa barınamazsın. Seyyarcılık yasak. Bilmiyor musun?” demişti.

Bilmiyordu seyyarcılığın yasak olduğunu. Kentin her yeri seyyar doluydu ve nasıl yasaktı bu. Dikilip kalmıştı arabasının başında. Daha ilk günde, kentin de haraç düzen olduğunu öğrenivermişti. Sonra koşmuş, belediye çavuşunun elinden çekip almıştı öteberilerini.

Çavuş kös kös çekip giderken şöyle demişti ona. “Gösteririm sana bunu.”

Biraz sonra üç belediye çavuşuyla gelmişlerdi. Öteki satıcılar kaçmışlardı. Ama Karaveli kaçmamıştı. Belediye çavuşları, üçü üç yerden bütün sebzeleri ayırmışlar, torbalarına koymuşlardı. Karaveli karşı çıkmıştı buna. Ama belediye çavuşları Karaveli'nin arabasını devirmişler, yere dökülen sebzeleri de çiğnenişlerdi. Kaç kez, çekip bıçağını, üçünü de yere sermek geçmişti içinden. Ama sonrası? Her şeyi olduğu gibi bırakarak çekip gitmişti gecekondusuna. Sırt üstü yatmış, iki gün iki gece öylece kalmıştı.

Ayakları iyice üşüdü. Toparlandı derin derin iç geçirerek. Karları hınçla ezerek hızlı hızlı yürüdü. Tabancasını düzeltti öfkeyle. Anıları beynini yakıyor, sarhoş ediyordu. Ayaklarına kan yürüyüp ısınması için pat pat vurdu yere. Direklerdeki ampullerden ve vitrinlerden saçılan ışıkla aydınlanan izlerine baktı. Boynunda sallanan düdüğünü var gücüyle öttürdü. Düdük sesi, sepeleyen kardan süzülerek, perdelerinden renk renk ışıklar saçılan apartmanların ötesine uçtu, gitti. Az sonra karşılık geldi Karaveli'nin düdüğüne öteki bekçilerden.

Hızlı hızlı yürüdü. Ayakları biraz olsun ısınıyordu yürürken. Bir apartmanın alt katından sokağa taşan garip çalgılara, sık sık değişen ışıklara takıldı gözleri. Gökkuşaağı gibi renk renk yanıp söniyordu gece boyu. Tül perdelerden sokaktaki kara vuran ışık değişimi Bekçi Karaveli’de hoş bir duygu yaratıyordu. Aylardan beri ne yapıyorlardı burada? Merak ediyordu. Kadını erkekli girip çıkanlar hiç kesilmiyordu. Kapının önüne vardı. Üstü çiçek ve kadın motifleriyle süslü yazıyı belki bininci kez okudu. Disco Kalyon. Kalyonu ısıtmış gibiydi bir yerlerden. Ama ‘disco’ ne demektir? Başını uzattı aralık kapıdan içeriye korkarak. Kapıdaki kadınımsı giysili genç, burasının, damsız gelenlere yasak olduğunu söyledi. Tabancasını düzelterek geri çekildi Karaveli. Bir yandan da ‘dam’ın ne olabileceğini kestirmeye çalışıyordu.

Düşünerek yürüdü kaldırımında. Bekçi değil miydi? Geceleri bütün belalarını üstleniyordu onların. Ama neden yasaktı ve ‘dam’ nasıl şeydi?.. Bir süre dolaştı. Sonra gene geldi disconun kapısına. Bugün mutlaka içeriye girip görmeyi kafasına koymuştu. Saflığa vurdurarak kapıyı itti.

“Çok üşüdüm kardaş” dedi kadın kılıklı gence. “Şurada, salonda azıcık ısınayım.”

“Olmaz. Damsız yasak, Sonra sen bekçisin sana da yasak.”

“Peki” dedi Karaveli; belediye çavuşlarının, seyyarcılığa ilk başladığında kendisine yaptıkları gibi gencin çenesinin altına sokularak ve genci omuzuyla itip kadın ve içki kokusu dolu salona girerek.

“Peki, şimdi burada bir kavga çıksa çağırırsın?”

“Bekçiyi” dedi genç. “Yakalar, karakola götürür onları.”

“Ben neyim öyleyse?” dedi Karaveli tabancasını önüne getirerek.

“Bekçisin” dedi kapıdaki.

“Öyleyse girerim. Teftiş ederim. Isınırım. Canım isteyince çıkar giderim. Yoksa görevi başında memura hakareten çekeirim seni karakola.”

Kapıdaki sustu. Alık alık baktı Karaveli’ye. Karaveli yaktığı sigarayı tütürüyordu. Ama içeriden kadın sesleri, şarkılar, zıplamalar geliyordu. İki erkekle iki genç kadın girdiler kokular saçarak Karaveli’nin önünden. Karaveli baktı onlara. İyi susturmuştu kapıdakini. İçeri girip neler olduğunu görmek isti-

yordu. Bir tuhaf korku sarmıştı içini, bilmediği bir yaşamla karşılaşma korkusu. Yöneldi, ama giremedi içeriye. Durduğu yerde de rahatsız olmaya başladı.

Müzik değişmişti. Yarı sarhoş bir gurup girdi içeriye, arsız ve istekli gülüşmelerle.

“Ha, öylesi bir yer burası” diyerek çıktı sokağa Karaveli.

Buz tutan gece şamarladı yüzünü. İrkildi, ürperdi.

“Onlar içeride sıcacık ve sarhoş. Ben dışarıda, soğukta...”

Neden bekliyordu onları? Girmesini istemedikleri bir yeri beklemek, korumak, canını tehlikeye atmak... Ama onun gecekondusunu yıkarlarken, seyyar arabasını sokağa saçarlarken kimse aralamamıştı kendisini. Ayakları üşüyerek, yüzü ve bıyıkları buz bağlayarak, türlü ışıklarla süslenen sevişmelerini, sarhoşluklarını koruyordu.

Kafası karmakarışık olmuştu Düşündükçe canı sıkılıyordu. Tabancasını öfkeyle geriye itti. Evde odun var mı ki, çocuklar üşümeseler bari diye yönünü değiştirmeye çalıştı. Az önce diskoda buzları çözülen potinleri donmaya başlamıştı bile. Ayakları üşüyordu. Tabancayı, copu, bekçi giysisini oracığa bırakıp, bir çılgın gibi evine koşmayı düşündü. Güldü düşündüklerine. ‘Bekçiliği bulasıya neler çektin oğlum’ diye geçirdi içinden. Olduğu yerde ayaklarını yere vurmaya başladı. Askerdeki ‘yerinde say’ gibi diye düşündü. Ayakları biraz ısınınca diskoyu ardına alarak yürüdü.

Çevresinde, bembeyaz karın altında uyuklaşan sokağa ve sıralı apartmanlara baktı. Duvarın dibinden, kuyruğunu bacaklarının arasına almış, korkak adımlarla yürüyen köpeğe baktı. Köpek havayı koklayarak çöp bidonlarının yanına geldi. Çevresine baktı. Sonra ön ayaklarının üstünde kalkarak bidondan içeri başını sarkıtmasıyla çenileyerek kaçması oldu. Ardından bir de kedi fırladı bidondan. Karaveli’nin ayaklarının dibinden cıyaklayarak karlara gömüle zıplaya geçip gitti.

“Vay anasını” dedi Karaveli. “Açlık ve korku! İki de aynı bedende. Taşınması ne kadar zor. Ama açlık; kar, fırtına, ölüm bile tanımıyor.

Canı sıkıldı iyice. Ani bir dönüş yaptı. Diskonun önüne geldi. Şu disko da neydi, içeride neler yapıyorlardı kadınlı erkekli bu insanlar? Ama girmeye gene cesaret edemedi. Yabancı bir dünyayla karşılaşacağı ve bozguna uğrayacağı sezgisi vardı

içinde. Copu ve tabancası taşınmaz biçimde ağırlaşıyor, bekçi giysisi müthiş sıkıyordu bedenini. İçeriden coşkun sesler geliyordu. Karaveli öfkeyle üfledi düdüğünü. Üç adım ileri, sonra beş adım geri yürümeye başladı; bekleyeceği ve koruyacağı yer orasıymış gibi.

“Oğlum Karaveli” dedi kendine yüksek sesle; “Üçten dokuza nikahlından önce beklemeye- zorunlusun bunları. Bir zaman yaylalar, sürüler senindi. Yarısi haraç, yarısi mezat oldu, tükendi. Pazarlara sokmadılar, kovuldun. Üstündeki evi yıktılar, üzüldün, ağladın. Şu içeride oynaş tutanlar sana ne verdi? Hiç! Ama zorunlusun beklemeye korumaya...”

Bir sigara yaktı. Derin derin çekti beyninin içi uyuşur gibi oldu. Yutkundü ve bıyıklarındaki nikotin kokulu buzları yaladı.

1975

YÖRÜK SÖZLÜĞÜ

Ağrı: Tarafından, yakasında. Denizden ağrı (deniz tarafından) yağmur bulutları.

Ağrık sürmek: Ön göç. Arkadan gelen büyük göçe erzak hazırlamak için. önceden yola çıkarılan eşyalar.

Beserek: Tüylü cinsten, gösterişli erkek deve.

Bişşek ayrıanı: Yayık ayrıanı.

Börtmüş: Güneş altında sararmış, asıl rengini, diriliğini yitirmiş.

Çam pürçeği: İllbaharda çamların taze sürgünlerinde oluşan çiçek topu.

Çeç: Henüz samanla karışık, kalburdan geçirilmemiş tahıl yığını.

Çenilemek: Canı yanan köpeğin bağırtısı.

Dikilgen: Ansızın gelen yoğun sancı.

Dorum: Deve yavrusu.

Eğrek: Sürülerin gölgeye yatırıldıkları ağaç veya kaya dibi.

Eşkin: Atın hızlı bir yürüyüş biçimi.

Gağşan vermek: Deve katarına işeme molası vermek. Deve yürürken işemez.

Götkapan atmak: Güreşte alttan yapılan bir oyun.

Hatap çanı: Büyükbaş hayvanlarda kullanılan büyük çan.

Havut çanı: Devenin semerine takılan çan.

Hayıt: Yerel dilde hayıt olarak geçen, Akdeniz çevresinde yetişen, küçük ve ince yapraklı, düzgün dallarından sepet örülen bir ağaççık. (Ayıt)

İçikerek ağlamak: İçli içli ağlamak.

İremek: Büyüme, kocaman olmak. (Gözleri dehşetle iredi.)

Kavi konuşmak: Sıkı ve net konuşmak.

Kilkurdu: Hayvanların bağırsaklarında bulunan ve ishal yapan parazit.

Konalga: Yörüklerin göç sırasında konakladıkları yerler.

Küpmek: Ortasında direk olan bir şeyin, direğin çekilmesiyle yıkılması, çadırın küpmesi, kuş kapanının küpmesi gibi.

Maya: Tüylü cinsinden alımlı dişi deve.

Öğrek: At sürüsü.

Ötürük: İshal.

Papak: Genellikle Azerbaycan ve Kafkasya'da giyilen, kuzu derisinden veya yününden yapılan, uzun tüylü başlık.

Pavkırmak: Tilki veya çakal ulması.

Pay kuduz etmek: Yağmalamak, çalmak, talanlamak.

Sambıl: Yağmurdan sonra yapraklarda kalan damlaların sarsıntıyla yere yağmur gibi dökülmesi.

Sitil: Çadırın etrafını kapatan, perde yerine kullanılan kıl çul.

Sırkatçı: Sayım vergisi için beyanda bulunulmamış sürüleri yakalayan kolcu.

Tezikmek: Alayını yitiren kuş veya sürüsünü yitiren hayvanın acılı ötme veya melemelerle alayını veya sürüsünü arayışı.

Toru: İğne yapraklı ağaçların fidanı için kullanılır.

Tulup: Atılmış, eğrilmeye hazırlanmış, top biçiminde yün veya pamuk

Yedemek: Çekerek peşinden götürmek.

Zarplı: Örfli. Sert, bağışlamaz, gözü kara.